

Studiestödet 2019

Vi gör studier möjligt.

Studiestödet 2019

Centrala studiestödsnämnden (CSN)

Producent
060-18 60 00

CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall

Förfrågningar

Carl-Johan Stolt 0480-44 72 87
carl-johan.stolt@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning.....	15
1.1. Uppdraget.....	15
1.2. Rapportens inriktning.....	15
1.3. Faktaunderlag.....	15
1.4. Avgränsningar m.m.....	15
2. Studiestödet i korthet	17
3. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse	19
3.1. De olika målen	19
3.2. Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige.....	19
3.3. Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå	20
3.4. Vuxna studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå	20
3.5. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige.....	20
3.6. Studerande utomlands.....	21
3.7. Studerande med barn.....	21
3.8. Studieekonomi	21
3.9. Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning	22
3.10. Låntagare och den totala skulden.....	22
4. Övergripande utveckling	23
4.1. Antal studiestödstagare och låntagare.....	23
4.2. Utbetalningar och inbetalningar	24
5. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	29
5.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå.....	29
5.2. Studiehjälp för studier i Sverige	30
5.3. Studiehjälp för studier utomlands.....	40
5.4. Lärlingsersättning	42
5.5. Rg-bidrag.....	45
5.6. Utvecklingen för indikatorerna inom studiehjälsområdet.....	47
6. Studiemedel	48
6.1. Studiestöd till vuxna studerande	48
6.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp	48
6.3. Studiebidrag.....	61
6.4. Lån under studietiden	70
6.5. Inkomster under studietiden.....	80
6.6. Studieekonomi och studiemedlens betydelse för valet att studera	83
6.7. Nyttjande av studiemedel.....	86
6.8. Veckobegränsning	90
6.9. Åldersgränser	91
6.10. Studieresultat.....	92
6.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående	95
6.12. Utvecklingen för indikatorerna inom studiemedelsområdet	97
7. Studiestartsstöd	102
7.1. Studiestartsstöd	102
7.2. Kommuner och medelstilldelning	102
7.3. De studerande	104
7.4. Studierna	106
7.5. Studiemedel före och efter studierna med studiestartsstöd	107
7.6. Avbrott i studierna	108
7.7. Utveckling av indikatorn för utjämnande effekt	108
8. Studiestöd för utländska medborgare	110

8.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd	110
8.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd	110
8.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd	115
9. Återkrav	123
9.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt	123
9.2. Återkravsbeslut och orsaker	123
9.3. Återkravsskulder	126
9.4. Betalning av återkrav	128
10. Återbetalning	131
10.1. Återbetalningsregler	131
10.2. Låntagare och fordran	132
10.3. Debitering och inbetalning	138
10.4. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster	145
10.5. Nedsatta årsbelopp	146
10.6. Avskrivning av lån	149
10.7. Låntagare som inte betalar i tid	152
10.8. Reserveringar för låneförluster	154
10.9. Låntagare bosatta utomlands	157
10.10. Saknade adresser	162
10.11. Ränteutveckling	163
10.12. Utvecklingen för indikatorerna inom återbetalningsområdet	164
11. Studiestödets måluppfyllelse	167
11.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer	167
11.2. Studiestödet ska rekrytera till studier	167
11.3. Studiestödet ska utjämna skillnader	168
11.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin	170
Referenser	172

Sammanfattning

Stort antal studerande med studiestöd

Många studerar med studiestöd...

Under 2019 ökade antalet studerande som har studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd. Under året studerade 502 900 personer med studiemedel, vilket var rekord. Dessutom studerade 429 400 med studiehjälp och 6 300 hade studiestartsstöd.

...och många har lån att betala

Den 31 december 2019 hade 1 605 000 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 31 000 personer jämfört med samma tidpunkt under 2018. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare var 1 362 900 personer. Fordran på lån uppgick 2019 till 231,8 miljarder kronor.

Både ut- och inbetalningarna ökar

Under 2019 ökade utbetalningarna av både bidrag och lån med sammanlagt 3,2 miljarder kronor jämfört med 2018. Utbetalningarna uppgick till sammanlagt 37,4 miljarder kronor. Inbetalningarna av lån och återkrav ökade också. De ökade totalt med 612 miljoner kronor till 14,1 miljarder under 2019.

Studiehjälp

Fler studerar med studiehjälp

Totalt fick 429 400 ungdomar studiehjälp för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2019. Av dem hade 428 200 studiebidrag. Antalet som fick studiebidrag ökade därmed för tredje året i rad. Att antalet studerande med studiebidrag ökar beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större. Av de studerande var 53 procent män och 47 procent kvinnor. Under året betalades det ut 4,2 miljarder kronor i studiehjälp.

Något fler får inackorderingstillägg...

Under 2019 fick 7 200 studerande inackorderingstillägg, varav 6 900 hade det för studier i Sverige. Det innebär en mindre ökning och den tidigare trenden med färre studerande som får inackorderingstillägg har därmed brutits. Utbetalningarna av inackorderingstillägg uppgick till 67 miljoner kronor.

...men färre än tidigare får extra tillägg

Extra tillägg ges till personer från inkomstsvaga hushåll och gavs under 2019 till 30 900 studerande vilket var en minskning. Att antalet studerande som fick extra tillägg minskade innebär att en mångårig uppgång bröts. En förklaring till minskningen är att många som kom till Sverige som ensamkommande barn under 2015 nu lämnar gymnasieskolan. Av mottagarna av extra tillägg var 71 procent män under 2019, vilket var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Under året betalades det ut 179 miljoner kronor i extra tillägg.

Lärlingsersättningen fortsätter att öka

Under 2019 fick 17 300 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med 2 700 personer under året. Det innebär att antalet studerande med lärlingsersättning har ökat varje år sedan införandet 2014.

Studiemedel

Rekordmånga studerar med studiemedel

Under 2019 ökade antalet studerande med studiemedel med 27 000 personer till 502 900. Antalet utgjorde ett nytt rekord för antalet studiemedelstagare under ett år. Andelen kvinnor minskade med 1 procentenhet till 59 procent och 41 procent av de studerande var män. Den stora ökningen av antalet studiemedelstagare beror på att flera av dem som invandrat till Sverige de senaste åren börjar studera med studiemedel. Den försämrade konjunkturen påverkar också.

Antalet vuxenstuderande på gymnasienivå ökar mest

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ökade på samtliga utbildningsnivåer under 2019. Antalet studerande ökade mest på gymnasienivån, från 110 000 till 125 000. Bland de vuxenstuderande på grundskolenivån ökade antalet studerande andelsmässigt mest, med 33 procent, till 28 800.

På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med 3 procent till 355 100. Antalet studerande med studiemedel för eftergymnasiala studier vid universitet och högskolor i Sverige ökade med 1 procent och vid yrkeshögskolan ökade antalet studerande med 15 procent.

Antalet utlandsstuderande fortsätter att minska

Under 2019 studerade 29 000 personer utomlands med svenska studiemedel för utlandsstudier. Under året var det 2 600 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på gymnasienivå och 26 600 som fick studiemedel för utlandsstudier på eftergymnasial nivå. Antalet studerande minskade med 400 personer på gymnasienivå och med 600 personer på eftergymnasial nivå.

Storbritannien och USA är de vanligaste länderna för eftergymnasiala studier. På gymnasial nivå studerar flest i Spanien och i Japan.

Antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier var i stort sett oförändrat på utbytesprogram men minskade bland dem som är free-moverstuderande. Bland dem som studerar som free-movers är det vanligast att studera till läkare eller till ekonom.

Andelen som får högre bidrag ökar

Antalet studerande ökade både bland dem med generellt bidrag och bland dem med högre bidrag under 2019. De som studerade med högre bidrag ökade med 8 800 till 53 900 och de som hade generellt bidrag ökade med 19 600 till 457 300.

Av dem som studerar på grundskolenivå är det 60 procent som har högre bidrag och bland de gymnasiestuderande har 33 procent det högre bidraget.

Det finns fyra kvotgrupper för högre bidrag och antalet studerande ökade i samtliga dessa. Den både antals- och andelsmässigt största ökningen skedde i gruppen arbetslösa ungdomar där antalet studerande ökade med 4 300 till 11 200 studerande. Det innebär att antalet ökade med 62 procent. Ökningen i kvotgruppen beror till stor del på att högre bidrag från och med den 1 juli 2018 under vissa förutsättningar kan lämnas till studerande som har läst på introduktionsprogram och fortsätter sina studier.

Tilläggsbidrag ges till fler föräldrar

Under 2019 fick 96 700 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Det är en ökning med 9 000 personer jämfört med 2018. Av samtliga studerande med studiemedel var det 19 procent som fick tilläggsbidrag vilket motsvarar en ökning med 1 procentenhet.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som bidraget har funnits. Under 2019 var åter 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. De som studerade med tilläggsbidrag hade i genomsnitt 1,9 barn.

Det är stora skillnader i andelen som får tilläggsbidrag mellan studerande på olika utbildningsnivåer. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2019 hade 15 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 27 respektive 47 procent.

Lånebenägenheten ökar för åttonde året i följd

Antalet studerande som tog studiemedlens lånedel var 363 300 under 2019. Det är en ökning med 6 procent jämfört med 2018. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta lån har ökat under flera år. Under 2019 valde 72,3 procent att ta studiemedlens lånedel vilket innebär en ökning med 5,4 procentenheter sedan lånebenägenheten var som lägst under 2011. Män har en högre lånebenägenhet än kvinnor.

Antalet studerande som tog tillägglån var 47 000, vilket är en ökning med 7 900 studerande eller 20 procent. Av studiemedelstagarna är det därmed 9 procent som tar tillägglån. Antalet studerande som tog merkostnadslån var 34 900 och de utgör 7 procent av studiemedelstagarna.

Skuldökningstakten avtar för nya återbetalare

Den 1 januari 2020 blev 81 500 personer återbetalningsskyldiga för sina lån. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna var 168 400 kronor, vilket är en ökning med 4 000 kronor jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2019. Att skuldbeloppen ökar förklaras bland annat av att studiemedlens lånedel har höjts fler gånger. Under 2020 minskade dock skuldsättningen bland dem som studerat på grundskolenivå och den ökade mindre än tidigare för dem som har studerat på övriga utbildningsnivåer.

Studiemedlen har högre köpkraft än någonsin tidigare

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Om det inte görs någon separat höjning eller sänkning av studiemedelsbeloppen följer de därför kostnadsutvecklingen.

Under 2019 var studiemedlens köpkraft i förhållande till KPI marginellt högre än den varit åren dessförinnan. Nivån var därmed den högsta som uppmätts sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

Andelen studiemedelstagare vid folkhögskolor minskar mest

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel. De siffror som CSN redovisar tas fram i samarbete med Statistiska Centralbyrån (SCB) och avser hösten 2018.

Av samtliga studerande var det 33 procent som hade studiemedel vid komvux, 44 procent vid folkhögskola, 70 procent på universitet och högskola, 73 procent vid yrkeshögskola och 75 procent som hade studiemedel vid konst- och kulturutbildning. Det var överlag en minskande andel som hade studiemedel och minskningen var störst vid folkhögskolor, där andelen med studiemedel minskade med 6 procentenheter.

Andelen som har studiemedel beror bland annat på de köns- och åldersmässiga fördelningarna bland de studerande, andelen deltidsstuderande, andelen som studerar på distans och på andelen utrikes födda. Även försörjningsmönstret, till exempel antalet som har löneinkomster som huvudsaklig försörjning, spelar roll.

Studiestartsstöd

Fler studerar med studiestartsstöd

Under 2019 var 285 av Sveriges kommuner anslutna till det studiestartsstöd som infördes andra halvåret 2017. Av de medel som fanns beslutade, 440 miljoner kronor, användes 335 miljoner kronor eller 76 procent. Trots att budgeten halverades inför 2019 använde kommunerna mer pengar än under 2018.

Det var 6 300 studerande som hade studiestartsstöd under året. Av dem var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Utländska medborgare utgjorde 70 procent av dem som studerade med studiestartsstöd. Drygt hälften av dem som fick studiestartsstöd studerade på en yrkesinriktad utbildning och knappt hälften av dessa yrkesutbildningar klassificeras som en bristyrkesutbildning.

Studiestöd till utländska medborgare

Fler utländska medborgare får rätt till svenskt studiestöd

Under 2019 fick 104 600 utländska medborgare svenskt studiestöd, vilket motsvarar 11 procent av samtliga som får studiestöd. Mellan åren 2018 och 2019 ökade antalet utländska medborgare som fick svenskt studiestöd med 13 procent.

Stor ökning av antalet som studerar med studiemedel

Antalet utländska medborgare som hade studiehjälp minskade med drygt 700 personer under 2019. Det innebär att 45 200 utländska medborgare studerade med studiehjälp. Under året uppgick andelen män till 66 procent och andelen kvinnor till 34 procent.

Under året studerade 67 300 utländska medborgare med studiemedel, vilket är en ökning med 17 500 personer. Andelen kvinnor är 51 procent och andelen män 49 procent. Flest utländska medborgare som har studiemedel är vuxenstuderande på gymnasienivå.

Återkrav

Fler återkrav inom alla stödformer

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Under 2019 fattade CSN 68 500 beslut om återkrav, vilket är en ökning med 3 700 beslut jämfört med 2018. Antalet beslut om återkrav ökade för såväl studiehjälp som för studiemedel och studiestartsstöd.

Höga inkomster ger många återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster. Under 2019 fattade CSN 19 900 återkravsbeslut med anledning av att inkomsten för 2017 var högre än fribeloppsgränsen. Antalet återkrav på grund av inkomst översteg därmed antalet återkravsbeslut före den höjning av fribeloppet som gjordes 2014.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt. Under året fattades 16 900 återkravsbeslut av detta skäl.

Större inbetalningar av återkrav

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2019. Fordran minskade med 1 procent jämfört med 2018. Återkravsskulderna var fördelade på 61 200 personer varav 51 procent var män och 49 kvinnor. Antalet personer med återkrav har minskat flera år i följd.

Under 2019 betalade personer med återkrav in 530 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 40 miljoner kronor mer än under 2018. Det finns en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier inte betalar sina återkrav omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta sina återkrav direkt.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och studieskulden ökar

Den 31 december 2019 fanns det 1 605 000 låntagare med en studieskuld. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 31 000 personer.

Den utestående fordran var 231,8 miljarder kronor för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, inklusive uppsagda lån, avgifter och äldre lån. Fordran ökade med 6,8 miljarder kronor under 2019, vilket motsvarar en ökning med 3 procent.

Skulderna ökar för dem med studielån

Den 1 januari 2020 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 144 200 kronor, vilket är 1 500 kronor högre än vad den genomsnittliga skulden var den 1 januari 2019. Den genomsnittliga skulden för den största låntagargruppen, de som har annuitetslån, uppgick till 144 300 kronor vid ingången av året. Kvinnor har i genomsnitt en skuld för annuitetslån på 146 200 kronor och män har en skuld på 141 800 kronor.

Under året ökade den genomsnittliga skulden för lånetypen studielån marginellt efter några års nedgång. Detta beror bland annat på att låntagare med höga skulder och låga inkomster har kvar sina skulder, samtidigt som många med lägre eller lika höga skulder och goda inkomster betalar av sina lån snabbare.

Inbetalningarna ökar

Den 1 januari 2019 var det 1 362 900 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 23 700 personer jämfört med 2018. Totalt är därmed 87 procent av låntagarna återbetalningsskyldiga.

CSN debiterade låntagarna 13,8 miljarder kronor i årsbelopp för avgiftsåret 2019. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades totalt 12,3 miljarder kronor.

Av de debiterade årsbeloppen för 2019 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor. Samtliga inbetalningar av lån, vilket inkluderar förtida inbetalningar, motsvarade 13,6 miljarder kronor. Det är en ökning med 572 miljoner kronor

jämfört med 2018, varav 184 miljoner berodde på en försenad autogirodragning för 2018, där det inbetalade beloppet bokfördes först under 2019.

Under 2019 ökade de förtida inbetalningarna med 31 miljoner kronor till 880 miljoner kronor.

Andelen som får nedsättning minskar – men beloppet ökar

Nedsättning kan bland annat beviljas till låntagare som har låg inkomst, till låntagare som börjar studera med studiestöd igen eller till låntagare som har synnerliga skäl. Vid utgången av 2019 hade 164 200 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2019, vilket är en ökning. Andelen av samtliga låntagare som fick nedsättning minskade dock marginellt. Det nedsatta beloppet ökade med 47 miljoner kronor till 1,4 miljarder kronor under året.

Låntagare som har annuitetslån är de som oftast har nedsättning. Av dem med annuitetslån hade 13,7 procent nedsättning av sina årsbelopp under 2019. Anledningen till att de som har annuitetslån oftare har nedsättning är att dessa låntagare är yngre än låntagare med de båda äldre lånetyperna och oftare återgår till studier.

Förbättrad återbetalningsgrad oavsett bosättning

Totalt betalade låntagarna in 92,1 procent av det debiterade årsbeloppet under 2019, vilket är en högre andel än under 2018.

För dem som är bosatta i Sverige var det inbetalade beloppet 94 procent av det debiterade beloppet och för dem som är bosatta utomlands var den inbetalda andelen 75,2 procent. I båda fallen ökade andelen som betalades in jämfört med 2018.

Under 2018 var 66 800 låntagare bosatta utomlands, vilket är en marginell ökning jämfört med året dessförinnan.

Färre får avskrivning

Under 2019 skrev CSN av låneskulder till ett värde av 655 miljoner kronor exklusive avgifter, vilket är en minskning med 21 miljoner kronor. Avskrivning gavs till 36 500 personer.

Den vanligaste orsaken till att lån skrevs av var att låntagarna nådde åldern för avskrivning. Detta belopp uppgick till 362 miljoner kronor. Näst högst belopp, 150 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Lägre låneförluster väntas

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. De belopp som reserveras utgår från låntagarnas betalningsbenägenhet, risken för dödsfall och från de trygghetsregler som finns i återbetalningsregelverket.

I årsbokslutet för 2019 reserverades 24,8 miljarder kronor, vilket är en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med 2018. För lånetypen studiemedel har 51 procent av fordran reserverats, för studielån 34 procent och för annuitetslån har 6 procent

reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan komma att få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Färre ärenden lämnas till Kronofogdemyndigheten

Under 2019 överlämnades obetalda belopp för 85 500 låntagare till Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 2 700 personer eller med 3 procent jämfört med 2018. De överlämnade kravbeloppen var 911 miljoner kronor vilket innebär att de minskade med 13 miljoner kronor jämfört med året före.

Fler får skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogdemyndigheten. Vid utgången av 2019 var det 11 800 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av studielåneskuld. Detta kan jämföras med år 2015, då 5 900 låntagare omfattades av skuldsanering. Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 424 miljoner kronor, vilket är en ökning med 90 miljoner kronor jämfört med år 2018. Under 2019 fattade Kronofogdemyndigheten beslut i 5 600 tillkommande skuldsaneringsärenden.

Studiestödets måluppfyllelse

Det rekryterande målet

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. I tabellen finns indikatorerna för det rekryterande målet tillsammans med en kortfattad bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Minskande andel med studiemedel bland vuxenstuderande på folkhögskolor. Minskande andel kvinnor som har studiemedel på grundskolenivå inom komvux, men ökande andel män. I stort sett oförändrade andelar på gymnasienivå vid komvux.
Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.	I stort sett oförändrade andelar som får studiemedel på eftergymnasial nivå.

Indikator	Utfall
Andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Minskande andelar som får studiemedel för studier utomlands.
Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.	Marginellt högre köpkraft jämfört med konsumentprisindex än under 2018 och den högsta nivån sedan 1965.
Antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön	Lånebenägenheten ökar på samtliga utbildningsnivåer och för båda könen.
Andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån	Andelen som studerar med studielån på eftergymnasial nivå och som tar merkostnads lån är oförändrad. Andelen som tar tilläggs lån ökar.

Det utjämnande målet

Studiestödet ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. I tabellen finns indikatorerna för det utjämnande målet tillsammans med en bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel studerande med inackorderings-tillägg och extra tillägg	Oförändrad andel får inackorderings-tillägg. Andelen med extra tillägg minskar.
Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.	Fler studerande kvinnor och män med studiestartsstöd.
Andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå	Andelen som har högre bidrag minskar på grundskolenivå men ökar på gymnasienivå. Andelen minskar mer för kvinnor än för män på grundskolenivå och ökar mer för män än för kvinnor på gymnasienivå.

Indikator	Utfall
Andel studerande med tilläggs lån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå	Andelen med tilläggs lån ökar på eftergymnasial nivå men är oförändrad på grundskole- och gymnasienivå.
Andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.	Andelen som får tilläggsbidrag minskar på grundskole- och gymnasienivå, men ökar något på eftergymnasial nivå.

God effekt för samhällsekonomin

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. I tabellen finns indikatorerna för målet att ge en god effekt på samhällsekonomin tillsammans med en kort bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning.	Andelen inbetalt årsbelopp ökar, både för låntagare som bor i Sverige och för låntagare bosatta utomlands.
Andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen.	Andelen låntagare som beviljas nedsättning minskar marginellt, men värdet på nedsättningen ökar.
Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp.	Färre avskrivningsärenden beviljas och det avskrivna beloppet minskar.
Andel förväntade förluster, tidigare benämnd osäkra fordringar, av den totala studieskulden.	Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden minskar.
Total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.	Fordran på utomlands bosatta är oförändrad medan andelen reserverat belopp minskar.

1. Inledning

1.1. Uppdraget

CSN ska följa och analysera studiestödets utveckling och effekter och ska redogöra för detta senast den 20 april varje år till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Uppföljningen och analysen ska öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. I redogörelsen ska långsiktiga och kortsiktiga förändringar som enligt myndigheten är väsentliga redovisas särskilt. I uppföljnings- och analysarbetet ska kvinnors och mäns villkor särskilt beaktas.¹

1.2. Rapportens inriktning

Sedan 2018 har CSN haft i uppdrag att bland annat analysera hur studiestödet utvecklas i förhållande till målen. Sedan några år finns i regeringens budgetproposition indikatorer som används för att bedöma om studiestödets måluppfyllelse ökar eller minskar. Genom att i rapporten redogöra för utvecklingen av indikatorerna, samt genom att göra en sammanfattande bedömning av studiestödets måluppfyllelse (kapitel 11), försöker vi möta kraven i uppdraget.

Uppgifterna i rapporten avser 2019. De bedömningar som görs enligt indikatorer och mål avser därmed tiden till och med 2019. Den situation som uppstått under 2020 med spridning av coronavirus och de effekter detta har fått för ekonomin och studiestödet, berörs således inte.

1.3. Faktaunderlag

Innehållet i rapporten baseras i huvudsak på registerdata. Det statistiska underlaget är ursprungligen hämtat från CSN:s system för handläggning av studiestöd och myndighetens ekonomisystem. De uppgifter som används i rapporten finns till största delen tillgängligt i CSN:s datalager för uppföljning och statistik.

1.4. Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2019.² Studerande med så kallad TUFF-ersättning³ omfattas inte och inte heller körkortslån eller hemtrustningslån. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2019.

¹ 7 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.

² I vissa fall blir redovisning av uppgifter fördelade per kalenderår missvisande. I en del fall förekommer det därför att statistik presenteras efter en annan tidsperiod, t.ex. läsår.

³ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

Administrationen av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2015–2019. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används även kortare tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

Skillnader kan även bero på om redovisningen avser studieår eller utbetalningstidpunkt. I den här rapporten används utbetalningstidpunkt för de flesta belopp. När det gäller utlandsstudier används dock studieår om inte något annat nämns. För utlandsstudier kan utbetalningar göras tre veckor innan studierna påbörjas och de data som använder utbetalningstidpunkt riskerar därför att bli felaktiga.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

2. Studiestödet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.⁴

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödsystem, som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

De studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till lärlingar, bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, studiestartsstöd och studiemedel.⁵

Studiehjälp består av olika bidrag som lämnas till heltidsstuderande, framför allt i gymnasieskolan. Studiebidraget ges till alla studerande medan extra tillägg kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll. Det finns även ett inackorderingstillägg, som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.⁶

I anslutning till uppgifter om studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar som ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning. Ersättningen ges även till studerande inom lärlingsliknande utbildningar inom gymnasieskolans introduktionsprogram om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats.⁷ Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.⁸

Studiemedel ges till vuxna studerande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedel lämnas även till studerande utomlands. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tilläggs lån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggs lån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

⁴ Prop. 1999/2000:10, återgivet i prop. 2019/20:1.

⁵ Bestämmelser om studiehjälp och studiemedel och om återbetalning av studielån återfinns i studiestödslagen (1999:1395), studiestödsförordningen (2000:655) och i CSN:s föreskrifter och allmänna råd. Bestämmelser om studiestartsstöd återfinns i lagen (2017:527) om studiestartsstöd, förordningen (2017:532) om studiestartsstöd, samt i CSN:s föreskrifter och allmänna råd.

⁶ I studiehjälpen ingår även bidrag för dagliga resor till studerande som läser på en utbildning utomlands.

⁷ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

⁸ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Studiestartsstöd är ett bidrag utan inslag av lån som utgör ett komplement till studiemedel. Stödet riktar sig till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande och från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. CSN administrerar återbetalningen av tre olika låntyper:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas med utgångspunkt i statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler för de olika låntyperna som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

3. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse

Uppdraget till CSN är bland annat att öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. Detta gör vi bland annat genom att använda oss av de indikatorer för studiestödets måluppfyllelse som finns i budgetpropositionen. I detta avsnitt går vi igenom indikatorerna och den motivering som lämnas till respektive indikator. Kapitlet bygger således helt på vad som sägs om indikatorerna i Budgetpropositionen för 2020.⁹

3.1. De olika målen

Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det rekryterande målet är dock av mer generell karaktär, det vill säga studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det rekryterar bredare grupper till studier, medan det utjämnande målet mer kan definieras som att det ska vara selektivt rekryterande, det vill säga det bör vara utformat på ett sådant sätt att det specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier. När det gäller att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden har fokus lagts på att den del av studiestödet som utgörs av lån ska betalas fullt ut.

3.2. Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg.

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning och till att minska de merkostnader som uppstår för familjer där barnen måste inackorderas på skolorten för att genomgå sin utbildning. Det extra tillägget syftar till att förbättra möjligheterna för ungdomar från inkomstsvaga hushåll att kunna bedriva studier. De båda stöden kan därför anses ha en utjämnande effekt, det vill säga vara selektivt rekryterande, och används därför för att mäta den utjämnande effekten inom studiehjälpen.

⁹ Målen ställdes i prop. 1999/2000:10, förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58), här hämtat från prop. 2019/20:1.

3.3. Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå

Den indikator som används för att mäta den utjämnande effekten är:

- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Studiestartsstödet syftar till att rekrytera personer med kort tidigare utbildning och stort utbildningsbehov och som annars inte hade valt att studera. Syftet är att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet har därför en utjämnande effekt eftersom det är selektivt rekryterande. Antalet studerande med studiestartsstöd används därför för att mäta den utjämnande effekten.

3.4. Vuxna studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen vuxna studerande med studiemedel av samtliga studerande på grundläggande och gymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

De indikatorer som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andel studerande med tilläggsån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå.

Den högre bidragsnivån riktar sig till vissa grupper med stort utbildningsbehov. Tilläggsånet syftar till att möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Båda stöden syftar till att rekrytera vissa särskilda grupper till studier och kan därför anses ha en utjämnande effekt.

3.5. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen studerande med studiemedel av samtliga studerande på eftergymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med tilläggs lån av det totala antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå.

Tilläggs lånet syftar till att möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Stödet syftar till att rekrytera vissa särskilda grupper till studier och kan därför anses ha en utjämnande effekt.

3.6. Studerande utomlands

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen studerande med studiemedel för studier utomlands av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

3.7. Studerande med barn

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

Tilläggsbidraget syftar till att underlätta för föräldrar att studera samt till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför anses ha en utjämnande, det vill säga selektivt rekryterande, effekt på målgruppen. Andelen studerande med tilläggsbidrag på samtliga utbildningsnivåer används därför till att mäta den utjämnande effekten.

3.8. Studieekonomi

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett stödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har en rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier.

3.9. Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning

De indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är:

- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (så kallad lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med merkostnads- och tilläggs lån av den andel som har studielån på eftergymnasial nivå.

3.10. Låntagare och den totala skulden

De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är:

- andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

För att mäta effekten på samhällsekonomin har indikatorerna sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv.

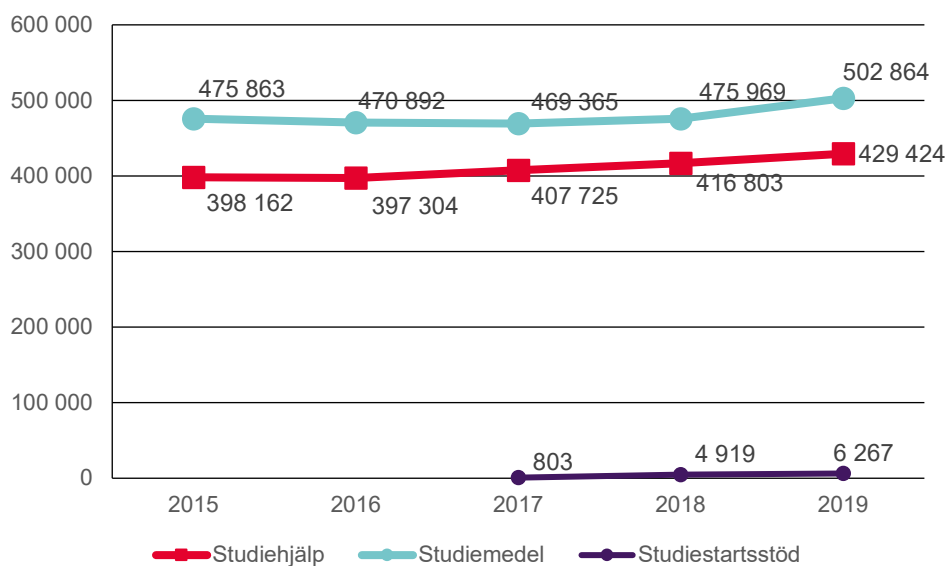
4. Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningar och på inbetalningar av studielån. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten.

4.1. Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2019 ökade antalet studerande som fick studiehjälp för gymnasiestudier för tredje året i rad. Antalet studerande med studiemedel ökade kraftigt och antalet studerande med studiestartsstöd ökade mer måttligt. Den procentuella ökningen av antalet studerande med studiestartsstöd var dock stor.

Diagram 4.1 Antal studerande med studiestöd 2015–2019
Fördelat på studiehjälp¹, studiemedel och studiestartsstöd

¹ Studerande med studiehjälp inkluderar här studerande med lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Antalet studerande som fick studiehjälp ökade med 12 600 personer. Denna ökning beror på befolkningsutvecklingen i åldrarna 16–20 år, med större årskullar och stor invandring.

Antalet studerande med studiemedel minskade under tre år i följd 2015–2017, men började öka under 2018 och ökade med hela 26 900 studerande under 2019. Antalet studerande med studiemedel var under året det högsta någonsin. Antalet studerande ökade på samtliga utbildningsnivåer i Sverige, medan antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier fortsatte att minska.

Det första hela året med studiestartsstöd, 2018, var antalet studerande 4 900 personer. Antalet ökade under 2019 till 6 300 personer.

Den 31 december 2019 hade 1 605 000 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 31 000 personer jämfört med samma tidpunkt 2018. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare under 2019 var 1 362 900 personer. Det innebär att 85 procent av samtliga låntagare var återbetalningsskyldiga under året, vilket var oförändrat jämfört med 2018.¹⁰

4.2. Utbetalningar och inbetalningar

4.2.1. Samtliga ut- och inbetalningar

Utbetalningar av studiestöd och inbetalningar av studielån utgör årligen mycket stora belopp. I tabellen nedan redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2018 och 2019.

Tabell 4.1 Utbetalat studiestöd och inbetalda studielån och återkrav
Miljoner kronor

		2018	2019
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ²	4 035	4 244
	Studiestartsstöd	255	325
	Studiemedel – bidrag ³	11 099	12 568
	Studiemedel – lån	18 863	20 273
	Summa utbetalat	34 252	37 410
Inbetalningar av studielån ¹	Studiemedel (lån tagna före 1989)	266	225
	Studielån (lån tagna 1989-30 juni 2001)	4 307	4 151
	Annuitetslån (lån tagna fr.o.m. 1 juli 2001)	8 438	9 208
	Återkrav	491	530
	Summa inbetalat	13 502	14 114

¹ Inklusive ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar och inbetalningar på lån som sagts upp till omedelbar betalning. Inbetalningar på uppsagda lån motsvarade 17 miljoner kronor. Inbetalningar som avser så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen (7,5 miljoner kronor). En försenad autogirodragning för december gjordes först den 2 januari 2019 och omfattade 184 miljoner kronor. Denna inbetalning är medtagen i tabellen för år 2019.

² Uppgiften inkluderar lärlingsersättning, men inte utbetalningar för Rg-bidrag. Under 2019 betalades 38 miljoner kronor ut i Rg-bidrag.

³ Exklusive pensionsavgifter.

¹⁰ Jämfört med antalet låntagare den 1 januari 2019 utgjorde de återbetalningsskyldiga 87 procent av samtliga.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2019 till sammanlagt 37,4 miljarder kronor, varav 17,1 miljarder utgjordes av bidrag och 20,3 miljarder av lån. Utbetalningarna ökade med hela 9 procent eller 3,2 miljarder kronor. Ökningen kan framför allt hänföras till större studerandevolymer.

Under 2019 ökade det utbetalda studiehjälpsbeloppet med 209 miljoner kronor jämfört med 2018. Ökningen beror på främst på att fler studerade med studiehjälp.

Inom studiemedelssystemet ökade såväl utbetalningarna av bidrag som utbetalningarna av lån. Utbetalningarna av bidrag ökade med 13 procent och utbetalningarna av lån ökade med drygt 7 procent. Bidragsökningen beror framför allt på ökade studerandevolymer, på det höjda prisbasbeloppet och på att fler studerande fick både högre bidrag och tilläggsbidrag. Ökningen av låneutbetalningarna beror främst på ökade volymer, vilket i sin tur beror både på fler studerande med studiemedel och på att en högre andel av dessa tar lån. Ökningen förklaras också av att prisbasbeloppet höjdes 2019.

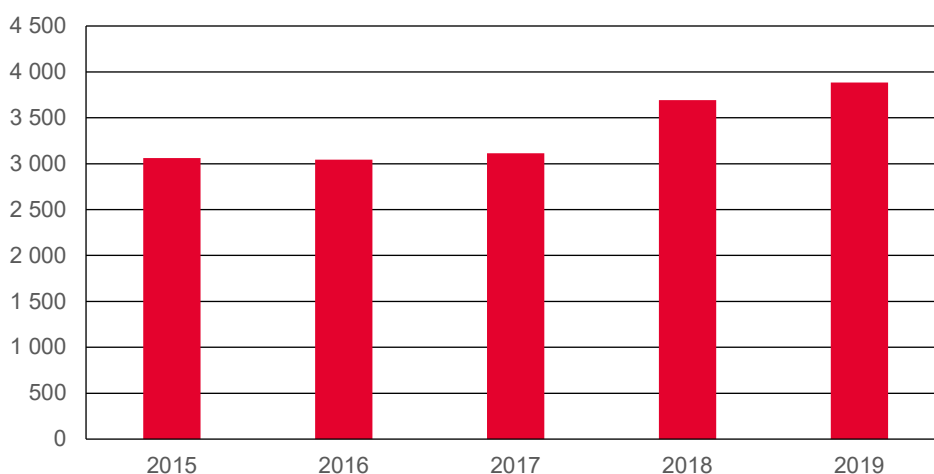
Utöver de nämnda ökningarna ökade även utbetalningarna av studiestartsstöd med 70 miljoner kronor, trots en halvering av anslaget för stödet. Ökningen berodde på att kommunerna nu kommit igång bättre med sitt arbete att rekrytera personer till studier.

Inbetalningarna av lån och återkrav ökade med 612 miljoner kronor. Ökningen beror bland annat på att en autogirodragnings i december 2018 försenades och gjordes först den 2 januari 2019. Denna omfattade 184 miljoner kronor. I övrigt ökade inbetalningarna av annuitetslån med ungefär 10 procent vilket var en större ökning än tidigare år.

4.2.2. Studiehjälp

Studiebidrag är den största stödformen inom studiehjälpen. Utbetalningarna av studiebidrag följer av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 4.2 Utbetalda studiebidrag 2015–2019
Miljoner kronor

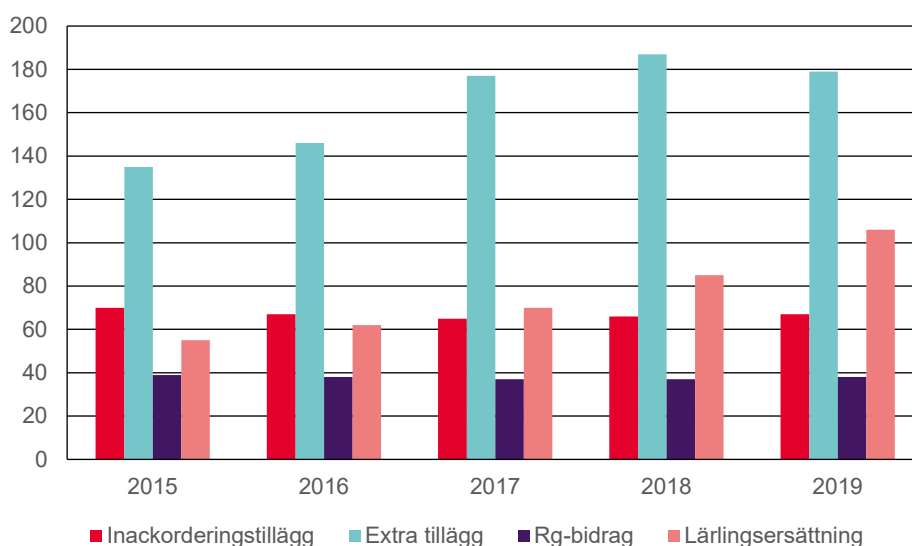

Under 2019 ökade antalet studerande med studiebidrag. Därmed ökade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna ökade med 194 miljoner kronor vilket motsvarar en ökning med 5 procent.

Antalet studerande som fick extra tillägg minskade under 2019 för första gången på flera år. Utbetalningarna minskade med 8 miljoner kronor (4 procent) till 179 miljoner kronor. Minskningen beror på att färre studerande med studiehjälp lever ensamma eller i familjer med mycket låga inkomster, vilket i sin tur beror på att många i gruppen som tidigare fick extra tillägg fyllde 20 år och därmed inte är berättigade till bidraget

Utbetalningarna av inackorderingstillägg ökade med 1 miljon kronor (2 procent) till 67 miljoner kronor. Lärlingsersättningen ökade med hela 21 miljoner kronor till 106 miljoner. Ökningen var därmed 25 procent och beror delvis på att lärlingsersättning nu utgår utan att ett utbildningskontrakt behöver lämnas in och på att även elever på ett introduktionsprogram kan få lärlingsersättning. De utbetalda beloppen för lärlingsersättning har ökat under flera år.

Diagram 4.3 Utbetalningar av studiehjälp m.m. 2015–2019
Fördelat på inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning, miljoner kronor

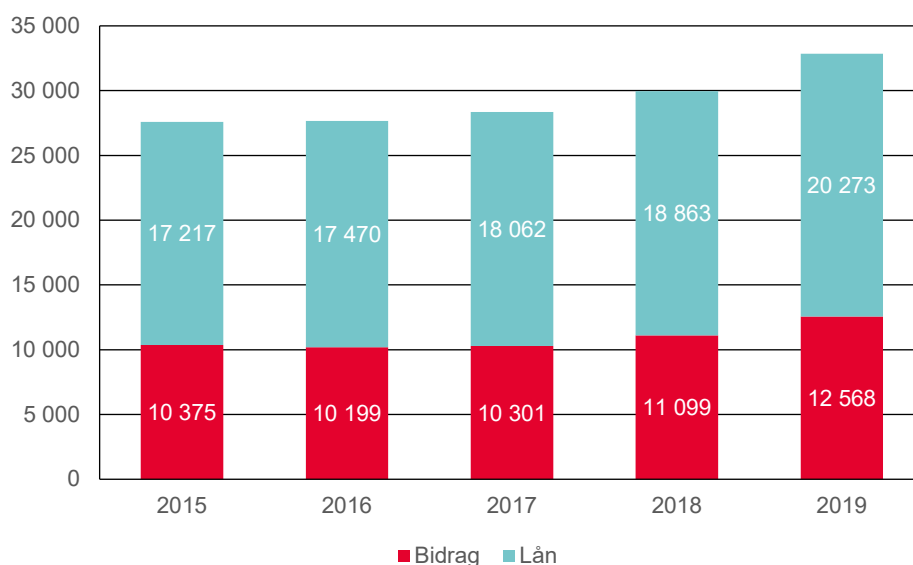

4.2.3. Studiemedel

Under 2019 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av 32,8 miljarder kronor.

Utbetalningarna av lån uppgick till 20,3 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 7 procent jämfört med 2018. Bidragsutbetalningarna motsvarade 12,6 miljarder kronor och ökade med 13 procent. Utbetalningarna av bidrag ökade alltså mer än utbetalningarna av lån vilket beror på att fler fick studiemedlens högre bidrag och på att fler fick tilläggsbidrag.

Diagram 4.4 Utbetalda studiemedel 2015–2019
Fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor

4.2.4. Studiestartsstöd

Studiestartsstöd är ett relativt nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. År 2018 var därmed det första hela året för studiestartsstödet. Utbetalningarna uppgick då till 255 miljoner kronor vilket motsvarade 28 procent av de 909 miljoner kronor som tilldelats stödet. Under 2019 tilldelades de kommuner som anmält sig 440 miljoner kronor och 325 miljoner användes. Det innebär att de utbetalda medlen ökade med 27 procent, trots att de avsatta medlen minskade.

4.2.5. Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2019 till 231,8 miljarder kronor.¹¹ CSN debiterade låntagarna totalt 12,3 miljarder kronor i årsbelopp för 2019.¹² Av de debiterade årsbeloppen för 2019 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor exklusive avgifter och förtida inbetalningar.¹³ De totala inbetalda beloppen, för samtliga låntagare, oavsett avgiftsår, under 2019 var 13 591 miljoner kronor, vilket var en ökning med 574 miljoner kronor jämfört med 2018.¹⁴

De förtida inbetalningarna uppgick till 880 miljoner kronor under 2019, vilket var en ökning med 31 miljoner kronor jämfört med 2018.

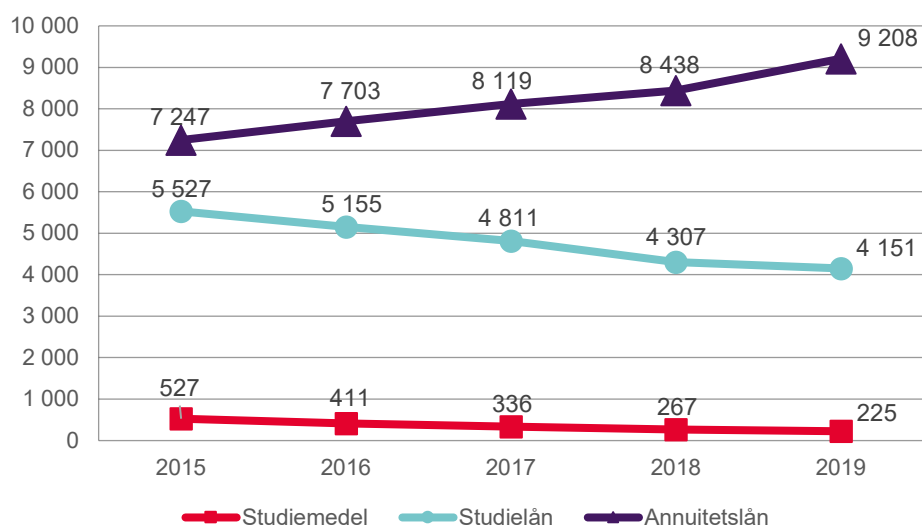
¹¹ Per december för låntyperna annuitetslån, studielån, studiemedel och uppsagda lån. Inklusivt kapitaliserad ränta. Även äldre lån och lån under skuldsanering ingår.

¹² Med hänsyn till förändringar under året.

¹³ Debiterat belopp avser debitering per den 31 december 2019, efter beslut om exempelvis nedsättning. Inbetalt belopp inkluderar inte inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår.

¹⁴ Inkluderar 184 mnkr från den försenade autogirodragningen för december 2018.

Diagram 4.5 Inbetalningar på lån¹ 2015–2019
Fördelat efter typ av lån, miljoner kronor

¹ Inklusivt ränta, avgifter, förtida inbetalningar och lån som sagt upp till omedelbar betalning. Äldrelån och lån under skuldsanering ingår ej.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre lånetyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av lånetypen annuitetslån ökar däremot eftersom allt fler blir återbetalningsskyldiga.

5. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

5.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Syftet med studiehjälpen är att ge ekonomiska förutsättningar för gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I linje med de politiska målen för studiestödet i sin helhet ska studiehjälpen därmed verka rekryterande och utjämnande. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor. Utöver dem som får studiehjälp i enlighet med det svenska regelverket finns även studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner, vilka berör studiebidrag och det extra tillägget inom studiehjälpen.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning.¹⁵ Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den tid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.¹⁶

5.1.1. Studiehjälp i Sverige och utomlands

Totalt fick 429 400 ungdomar studiehjälp för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2019.¹⁷ Av dem hade 428 200 studiebidrag, 7 200 inackorderingstillägg och 30 900 extra tillägg. Ett femtiotal studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor.

¹⁵ Lärlingsersättning lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning. Sedan 1 augusti 2018 lämnas lärlingsersättning även för lärlingsliknande utbildning inom gymnasieskolans introduktionsprogram.

¹⁶ Rg-bidrag lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁷ Uppgiften visar antalet studerande som fått studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag under året.

Lärlingsersättning betalades under 2019 ut till 17 300 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till knappt 350 personer. Till det totala antalet som fick studiestöd för gymnasiestudier tillkommer även 590 personer som fått studiehjälp utbetalt via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU:s samordningsförfordningar, en majoritet av dessa studerade utomlands.¹⁸

Under 2019 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 4,2 miljarder kronor.¹⁹ Merparten betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 67 miljoner kronor respektive 179 miljoner kronor. Motsvarande belopp för lärlingsersättning och Rg-bidrag var 106 miljoner kronor respektive 38 miljoner kronor. De utbetalningar av studiehjälp som gjordes via Försäkringskassan uppgick till drygt 6 miljoner kronor.²⁰

5.2. Studiehjälp för studier i Sverige

5.2.1. Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och inom komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasiestudier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Studiebidraget höjdes senast i mars 2018 och uppgår sedan dess till 1 250 kronor per månad.²¹

Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år hen fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidrag endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är omyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

¹⁸ Uppgifterna avser enbart personer för vilka Sverige är primärt utbetalningsland. För de personer där Sverige är sekundärt utbetalningsland finns inga uppgifter tillgängliga.

¹⁹ Uppgiften avser studiehjälp inklusive lärlingsersättning, men exklusive Rg-bidrag.

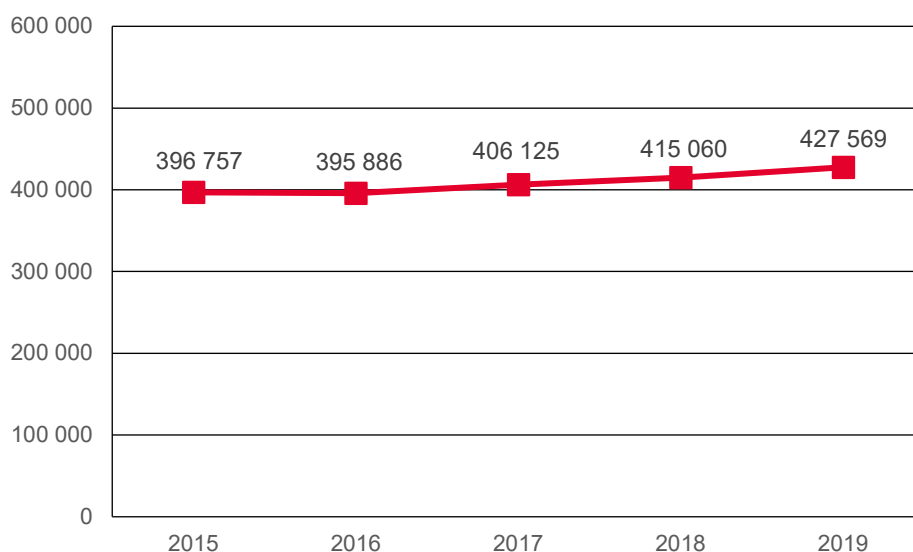
²⁰ Avser enbart utbetalningar där Sverige är primärt utbetalningsland.

²¹ Proposition 2018/18:1 Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Antalet studerande med studiebidrag ökar

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammanlagt 428 200 personer som hade studiebidrag under 2019 fick 427 600 studiebidrag för studier i Sverige. Ytterligare 650 personer hade studiehjälp för studier i Sverige under året utan att få studiebidrag. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg eller extra tillägg.

Diagram 5.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige 2015–2019

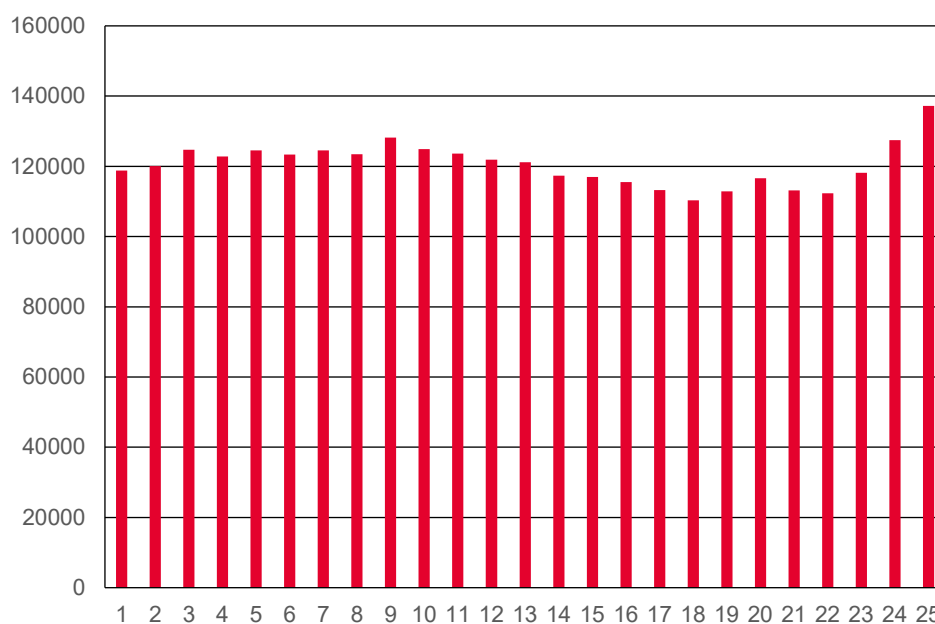

Antalet gymnasiestuderande med studiebidrag har nu ökat tre år i följd och antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag ökade med 6 400 personer inom kommunala skolor och med 5 400 personer inom fristående skolor. Även inom komvux och folkhögskola ökade antalet studerande med studiebidrag under 2019.²²

Att antalet studerande med studiebidrag ökar beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större (se diagram 5.2). Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas antalet studerande med studiehjälp att fortsätta öka under de kommande åren.

²² En studerande kan läsa på flera olika skolformer under ett och samma år. Därför överstiger summan av ökningen av antalet studerande inom olika skolformer den totala ökningen av antalet studerande med studiebidrag.

Diagram 5.2 Sveriges befolkning i åldern 1–25 år¹ den 31 december 2019.
Fördelade efter ålder och antal personer

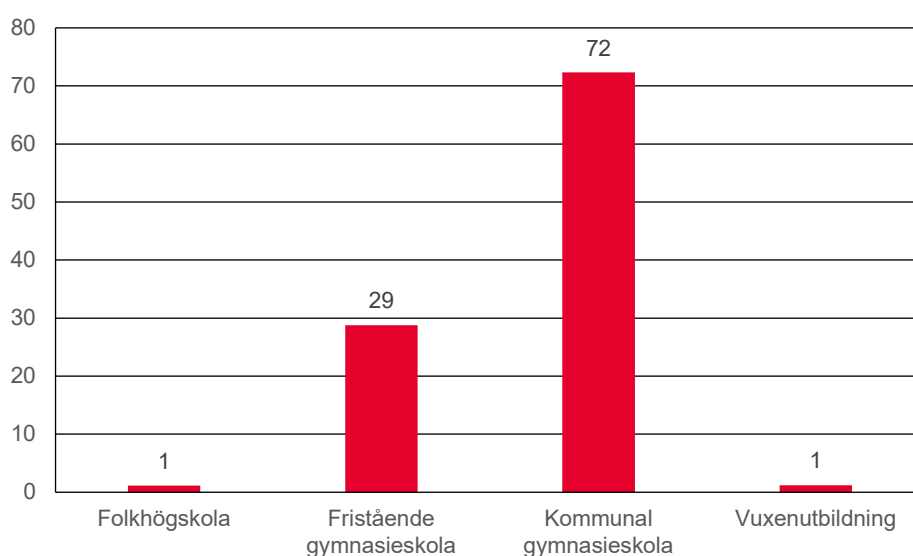

¹ Statistiska centralbyrån, Tabell: *Folkmängd efter ålder, år och kön 2019*.

Även utbetalningarna av studiebidrag ökade under 2019. Det berodde dels på att antalet studerande blev fler och dels var det en effekt av att 2019 var det första hela året som det nya månadsbeloppet 1 250 kronor betalades ut. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,9 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas öka även under kommande år som en följd av att fler får studiehjälp.

Under 2019 ökade antalet studiehjälpstagare med 5 procent inom de fristående gymnasieskolorna, medan ökningen inom de kommunala skolorna var 2 procent. Majoriteten som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor. Under 2019 var det 72 procent av samtliga studiehjälpstagare som studerade inom denna skolform. Det motsvarar en minskning med 1 procentenhet jämfört med året innan.

Diagram 5.3 Andel studerande med studiebidrag för studier i Sverige 2019
Fördelat efter skolform, andelar i procent¹

¹ En person kan studera inom flera olika skolformer under samma år, vilket innebär att summan av andelarna i figuren överstiger 100.

Av de studerande som får studiebidrag för studier i Sverige är 201 900 kvinnor och 225 600 män. Männen utgör därmed 53 procent, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Att det är fler män än kvinnor i de aktuella åldersgrupperna är dels ett resultat av att det föds fler pojkar än flickor, dels en följd av ett manligt överskott bland dem som invandrat. Det är fler män än kvinnor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor.

Detsamma gäller studerande på fristående skolor, där andelen kvinnor och män dock är mer jämt fördelad. Det är fler kvinnor än män som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och inom komvux. De som får studiehjälp för studier inom dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Generellt är det också fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.²³

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron. Om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande ska skolan rapportera detta till CSN.²⁴

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna.

²³ Enligt Statistiska centralbyrån är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet högre än motsvarande andel för män (se Statistiska Centralbyrån Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2018*).

²⁴ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

Även CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas läsårsvis. Under ett pågående läsår är det dessutom vanligt att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. Vi redovisar årligen statistik som avser läsår. De uppgifter som redovisas nedan är hämtade från den statistik som tas fram och presenteras efter att läsåret är avslutat.

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat under flera läsår.

Tabell 5.1 **Antal och andel studerande med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro¹ 2014/15–2018/19**
Fördelade efter läsår, andelar i procent

	2014/15	2015/16	2016/17	2018/18	2018/19
Antal personer med ogiltig frånvaro	22 607	24 358	25 458	27 848	29 551
Andel med ogiltig frånvaro	7,0	7,8	7,9	8,5	8,7

¹ Tabellen visar antalet personer fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren, samt andelen i förhållande till samtliga personer som beviljats studiehjälp. Uppgifterna är hämtade från CSN:s årliga redovisning av statistik om ogiltig frånvaro och är framtagen efter läsårets slut i början av juli respektive år. Uppgifterna för läsåret 2014/15 skiljer sig något från den statistik som presenterats i tidigare års rapporter.

Drygt 29 500 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2018/19. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 8,7 procent, vilket är en ökning jämfört med föregående läsår. Även antalet elever som fick ett sådant beslut ökade.

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut har ökat över tid framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan manliga och kvinnliga studerande. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2018/19 var 64 procent män, vilket är 11 procentenheter högre än andelen män bland dem som fick studiebidrag.

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas i vissa fall av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.²⁵ Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed risker för de studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar kan följa av den ogiltiga frånvaron.

²⁵ Se kapitel 9 för mer information om återkrav av studiehjälp.

5.2.2. Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd till gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som hen ska gå inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Inackorderingstillägget kan därmed anses vara utjämnande, genom att bidra till att förutsättningarna för gymnasiestudier ska vara likvärdiga oavsett var den studerande bor. Andelen studerande med inackorderingstillägg av samtliga som har studiehjälp används även som en indikator i regeringens uppföljning av studiestödet.

CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående gymnasieskolor²⁶, folkhögskolor och tidigare så kallade riksinternatskolor²⁷. För närvarande utreds dock ett förslag om att CSN ska få det samlade ansvaret över stöd för inackordering inom gymnasieutbildningen.²⁸

Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppsskisser. Om avståndet från hemmet till skolan är mindre eller lika med 44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen har inte ändrats sedan 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16 år, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2019 avslag CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 100 personer.²⁹ En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

Ökat antal studerande med inackorderingstillägg

Under 2019 hade 6 900 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket var en ökning med 190 personer jämfört med 2018. Efter flera år av sjunkande antal med inackorderingstillägg tycks trenden ha brutits de två senaste åren. Andelen som hade inackorderingstillägg av dem som fick studiehjälp för studiehjälp i Sverige var däremot oförändrad och uppgick till knappt 2 procent.

²⁶ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasieskolor. Inackorderingstillägg kan under vissa förutsättningar även lämnas för andra skolformer än fristående gymnasieskolor, t.ex. om den studerandes föräldrar bor utomlands.

²⁷ Den 1 januari 2016 upphörde riksinternatskolorna som skolform. CSN ska enligt övergångsbestämmelser betala ut inackorderingstillägg för de elever som påbörjat grundskoleutbildning på en sådan skola senast vid utgången av 2015. Dock längst till och med utgången av 2019. Se Förordning (2015:737) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

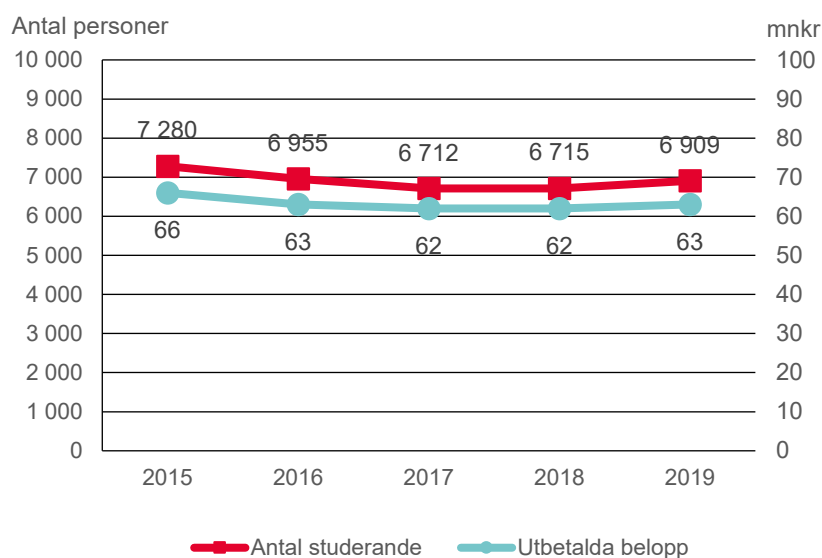
²⁸ Förslaget behandlas inom ramen för Utredningen om planering och dimensionering av gymnasial utbildning, se dir. 2018:17.

²⁹ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Andelen kvinnor av dem som får inackorderingstillägg är 59 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning³⁰ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

Utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige uppgick till 63 miljoner kronor under 2019 vilket var en ökning med 1 miljon kronor jämfört med 2018.

Diagram 5.4 Studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige 2015–2019
Fördelade efter antal studerande och utbetalt belopp, miljoner kronor.

Det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige minskade marginellt under 2019 jämfört med året innan. För 2019 var det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per studerande 9 104 kronor. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen har inte följt någon tydlig trend de senaste åren. Hur mycket en studerande får i inackorderingstillägg beror dels på avståndet från hemmet till skolan, dels på hur många månader under året den studerande får inackorderingstillägg.

Under de senaste åren har antalet studerande med inackorderingstillägg minskat på folkhögskolor. Nedgången för folkhögskolorna bröts under 2019 och antalet elever med inackorderingstillägg på folkhögskolor ökade med 40 personer. Antalet med inackorderingstillägg på fristående gymnasieskolor har nu ökat två år i följd och under 2019 ökade antalet elever med 170 personer jämfört med 2018.³¹

Införandet av den nya gymnasieskolan höstterminen 2011 innebar att färre utbildningar än tidigare gav rätt till inackorderingstillägg från CSN. Detta är en viktig förklaring till att både antalet och andelen studerande med inackorderingstillägg har minskat över tid inom gymnasieskolan. Under 2019 ökade dock antalet studerande med inackorderingstillägg något på fristående gymnasieskolor. Trots det var andelen som fick inackorderingstillägg oförändrad under 2019 jämfört med 2018. Drygt

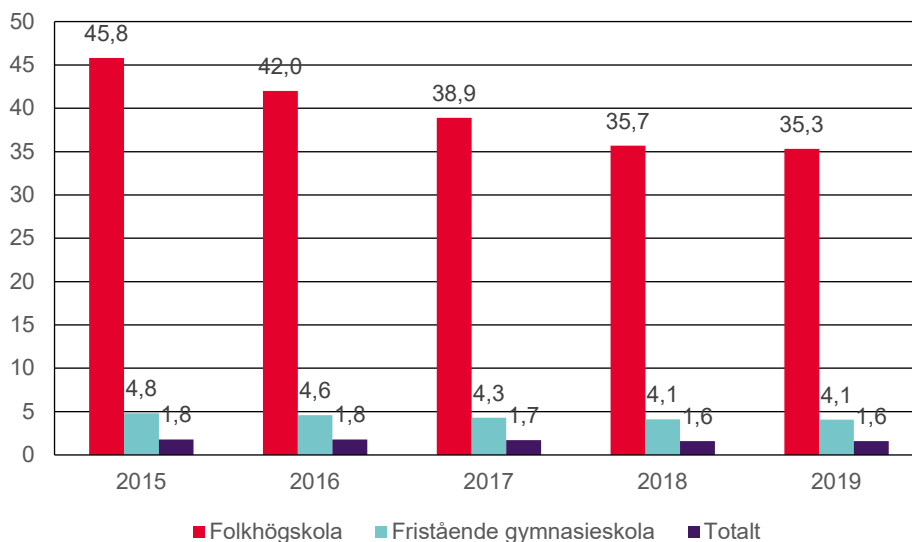
³⁰ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

³¹ En studerande kan ha läst vid flera olika skolformer under samma år.

4 procent av eleverna på fristående gymnasieskolor fick inackorderingstillägg under 2019.

Diagram 5.5 Andel¹ studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige 2015–2019

Fördelat efter skolform², andelar i procent

¹ Avser andelen studerande med inackorderingstillägg i förhållande till samtliga studerande med studiehjälp för studier i Sverige.

² En studerande kan ha läst vid flera olika skolformer under samma år.

Även på folkhögskolorna har andelen studerande som får inackorderingstillägg minskat över tid. Andelen studerande som fick inackorderingstillägg på folkhögskolor var drygt 35 procent under 2019, vilket var en något lägre andel jämfört med 2018.

5.2.3. Extra tillägg

Ett särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Det extra tillägget ska därmed bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Andelen studerande med extra tillägg används även som en indikator i regeringens uppföljning för att mäta studiestödets utjämnande effekt.

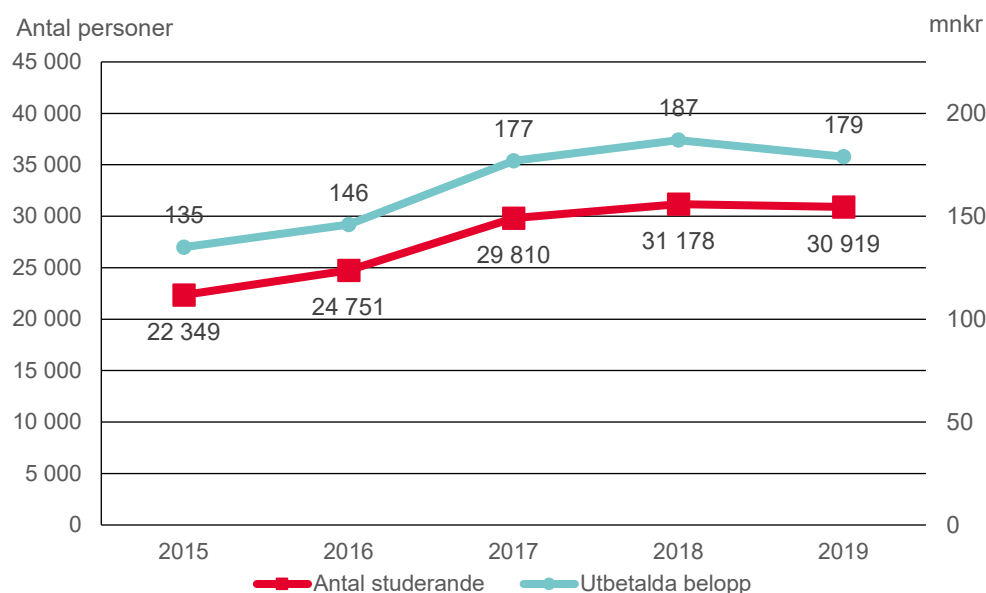
Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget understiger 125 000 kronor under det aktuella läsåret. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som inte fyllt 16 år. Beloppen och inkomstgränserna har inte ändrats sedan 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under 10 månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2019 avslag CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 6 800 personer³². Vanligaste orsaken till avslag var att inkomsten översteg inkomstgränsen.

Minskning av antalet studerande som får extra tillägg

Antalet studerande som får extra tillägg för studier i Sverige har ökat under flera år, men under 2019 skedde ett trendbrott och antalet studerande med extra tillägg minskade något jämfört med 2018. Under året gavs extra tillägg till 30 900 studerande i Sverige, vilket är en minskning med en knapp procent jämfört med 2018. Många av de ensamkommande flyktingbarn som kom till Sverige under 2015–2016 är nu på väg att lämna gymnasieskolan. Även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade något i förhållande till året innan. Under 2019 var denna andel drygt 7 procent.

Diagram 5.6 Studerande med extra tillägg för studier i Sverige 2015–2019
Fördelade efter antal studerande och utbetalda belopp, miljoner kronor

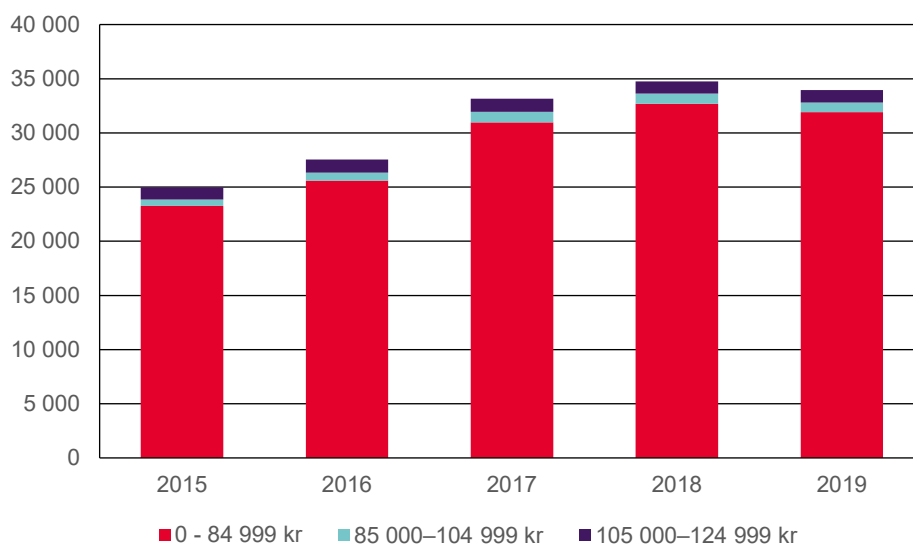

Även de utbetalda beloppen minskade under 2019. Utbetalningarna av extra tillägg för studier i Sverige minskade med 4 procent till 179 miljoner kronor. Det genomsnittligt utbetalda beloppet per studerande minskade till 5 783 kronor. Genomsnittsbeloppet beror dels på inkomstnivån i de studerandes familjer, dels på hur många månader under året som de studerande får extra tillägg.

Utbetalningar av extra tillägg är vanligast till familjer med mycket låga inkomster. Under 2019 var det vanligast med utbetalningar av extra tillägg till mottagare som redovisade ett ekonomiskt underlag som var 0 kronor. Drygt 7 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp.

³² En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 5.7 Antal studerande¹ med extra tillägg för studier i Sverige 2015–2019
Fördelade efter ekonomiskt underlag

¹ En studerande kan få extra tillägg utifrån flera olika ekonomiska underlag under samma år. Summan av antalet studerande per år i figuren blir därför högre än det totala antalet studerande som fick extra tillägg under respektive år.

Gruppen med extra tillägg har även genomgått andra förändringar över tid. I allt högre utsträckning har studerande med extra tillägg kommit att utgöras av barn i nyanlända familjer, andra generationens invandrare eller ensamkommande flyktingbarn. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet, vilket har gjort att en del grupper som tidigare hade rätt till stödet inte längre är berättigade till det.³³

Utländska medborgare i allmänhet och flyktingar i synnerhet är överrepresenterade bland dem som får extra tillägg. Av de flyktingar som studerar med studiehjälp får en majoritet även extra tillägg.³⁴ Att det är ett högt antal ensamkommande flyktingbarn som beviljats uppehållstillstånd de senaste åren³⁵ måste därmed ses som en viktig faktor bakom ökningen av det totala antalet studerande med extra tillägg. Antalet ensamkommande flyktingbarn som ansökte om asyl i Sverige var mycket högt under 2015 men har därefter minskat betydligt.³⁶ Ett resultat av detta var att antalet ensamkommande flyktingbarn som beviljades uppehållstillstånd var högre än vanligt under 2016 och 2017.³⁷ Antalet ensamkommande som beviljades uppehållstillstånd var dock betydligt lägre 2018 och 2019, vilket har bidragit till att den tidigare mycket kraftiga ökningen av antalet studerande med extra tillägg avtagit de senaste åren.³⁸

Av dem som fick extra tillägg för studier i Sverige 2019 var 8 900 kvinnor och 22 100 män vilket innebär att antalet kvinnor med extra tillägg minskade med 680 personer och antalet män ökade med 420 personer jämfört med 2018. Manliga

³³ Se CSN (2012).

³⁴ CSN (2019a).

³⁵ Migrationsverket, Tabell: Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2019).

³⁶ Migrationsverket Tabell: Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2019).

³⁷ Migrationsverket, Tabell: Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2019).

³⁸ Se även kapitel 8 för mer information om utländska medborgare med studiehjälp.

studerande och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 71 procent män under 2019, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Att skillnaderna mellan könen är så tydliga har ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Under 2015, då antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige var stort, utgjorde pojkar över 90 procent i gruppen ensamkommande.³⁹

5.3. Studiehjälp för studier utomlands

5.3.1. Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EU/EES och Schweiz. Utöver dem som får studiehjälp för utlandsstudier i enlighet med det svenska regelverket finns studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner.

5.3.2. Minskning av antalet studerande med studiebidrag för utlandsstudier

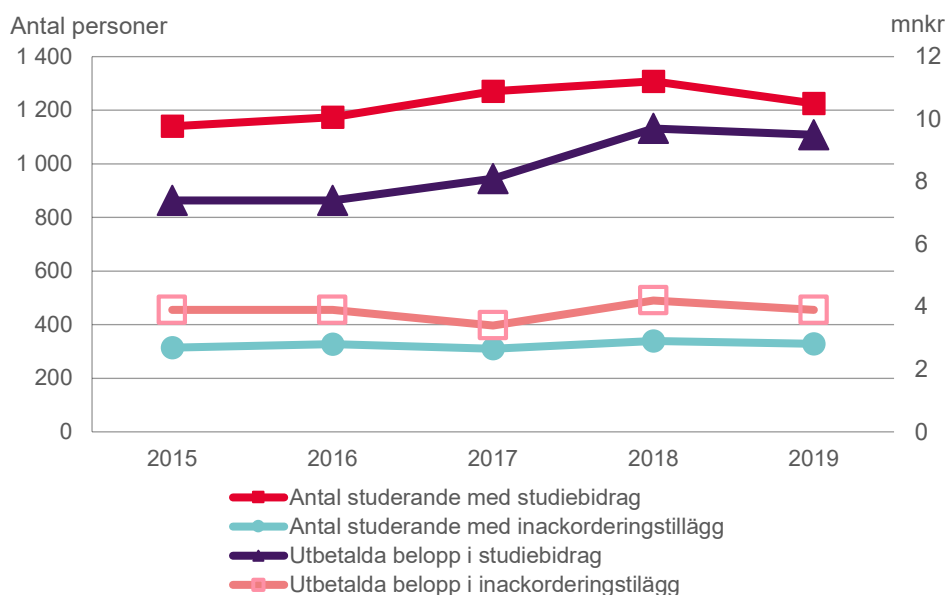
Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

Under 2019 var det 1 300 studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier. Av dessa var det 1 225 studerande som fick studiebidrag och 330 studerande fick inackorderingstillägg. Endast ett tiotal studerande hade stöd i form av extra tillägg och 60 studerande fick bidrag för dagliga resor. Sammantaget minskade antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands med 4 procent under 2019 jämfört med året innan. Antalet kvinnor som fick studiehjälp för studier utomlands var högre än antalet män, både i form av studiebidrag (780 kvinnor jämfört med 440 män) och inackorderingstillägg (210 kvinnor och 120 män). Den totala andelen kvinnor av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands var 64 procent under 2019.

³⁹ Migrationsverket, Tabell: Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2019).

Diagram 5.8 Studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands 2015–2019

Fördelade efter antal studerande samt utbetalda belopp, miljoner kronor

Under 2019 betalade CSN totalt ut knappt 14 miljoner kronor i studiehjälp för utlandsstudier. Studiebidraget stod för knappt 10 miljoner kronor och inackorderingstillägget för knappt 4 miljoner kronor.⁴⁰

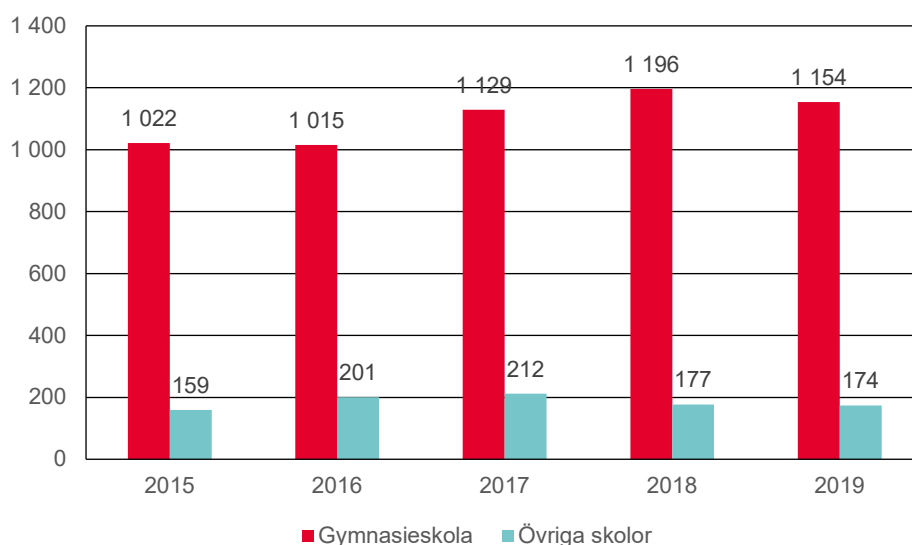
Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland⁴¹. I denna grupp är studerande som får studiehjälp för utlandsstudier i tydlig majoritet. Under 2019 fick 580 personer studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan. De utbetalda beloppen för denna grupp uppgick till drygt 6 miljoner kronor.

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2019 läste 87 procent av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola.

⁴⁰ Utbetalningarna för dagliga resor uppgick till 243 100 kronor och för extra tillägg till 58 400 kronor.

⁴¹ För de studerande där Sverige är s.k. sekundärt utbetalningsland finns inga tillförlitliga uppgifter tillgängliga.

Diagram 5.9 Antal studerande med studiehjälp för studier utomlands¹ 2015–2019²
Fördelade efter skolform

¹ En studerande kan vara registrerad på flera olika skolformer under samma år.

² Uppgifter för 2015 har korrigerats jämfört med äldre versioner av rapporten.

Relativt få av dem som får studiehjälp för utlandsstudier återfinns inom kategorin ”övriga skolor”. Antalet studerande inom denna grupp ökade dock under 2016 och 2017, vilket till viss del kan förklaras av att förutsättningarna för att få studiemedel för språkstudier utomlands förändrades 1 juli 2015.⁴² Antalet studerande på andra skolor har dock minskat bland dem som under de senaste två åren fått studiehjälp för utlandsstudier.

5.4. Lärlingsersättning

5.4.1. Ett studiestöd för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Sedan

⁴² Från och med den 1 juli 2015 bedöms s.k. icke-akademiska språkkurser utifrån sitt innehåll, vilket har medfört att majoriteten av dessa utbildningar har klassificerats om från eftergymnasial nivå till gymnasie-nivå. Nivåförändringen har lett till att studerande yngre än 20 år inte längre kan få studiemedel för dessa språkkurser. I dag kan dessa studerande endast få studiehjälp. Antal med studiehjälp för studier vid språkskolor utomlands var 8 personer under 2015, 39 personer under 2016, 43 personer under 2017, 31 personer under 2018 och 35 personer under 2019. Se avsnitt 6.2.4 för mer information om det förändrade regelverket och utvecklingen för studiemedel.

den 1 augusti 2018 kan lärlingsersättning även lämnas för studier på en lärlingsliknande utbildning vid ett introduktionsprogram.⁴³ Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att hen har extra kostnader för mat eller resor.

För studier fram till och med 31 juli 2018 krävdes att det skulle finnas ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt, för att en studerande skulle kunna få lärlingsersättning. Från och med 1 augusti 2018 finns dock inget krav på att lämna in ett utbildningskontrakt.

Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälpen krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderingstillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är yngre än 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2019 avslog CSN 1 400 ansökningar om lärlingsersättning.⁴⁴ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande var äldre än 20 år eller att den sökande inte studerade vid en lärlingsutbildning.

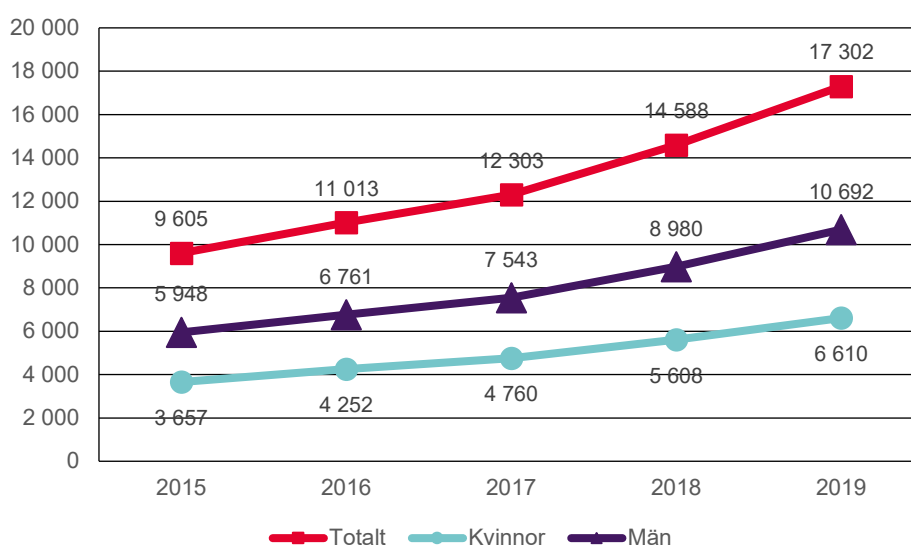
5.4.2. Fler får lärlingsersättning

Under 2019 fick 17 300 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med 2 700 personer under 2019. Det innebär att antalet studerande med lärlingsersättning har ökat varje år sedan införandet 2014. Ökningen under 2019 kan delvis förklaras av att lärlingsersättning sedan den 1 augusti 2018 ges till studerande vid lärlingsliknande utbildning på introduktionsprogram. Att kravet på ett utbildningskontrakt har tagits bort har sannolikt också bidragit till ökningen av antalet studerande som får lärlingsersättning.

⁴³ Lärlingsliknande utbildning kan finnas inom introduktionsprogrammen individuellt val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ.

⁴⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 5.10 Antal studerande med lärlingsersättning 2015–2019
Fördelade efter kön

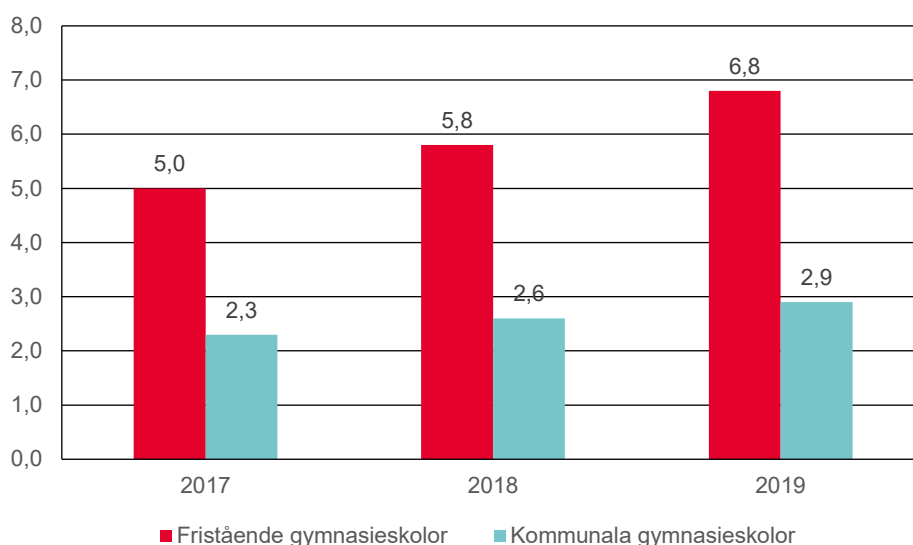

Under 2019 fick 6 600 kvinnor och 10 700 män lärlingsersättning. Andelen män uppgick därmed till 62 procent. Andelen män har varit betydligt högre än andelen kvinnor under de år lärlingsersättningen har funnits.

Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även utbetalningarna ökat. Under 2019 betalades 106 miljoner kronor ut i form av lärlingsersättning. Det genomsnittliga utbetalda beloppet uppgick under 2019 till 6 110 kronor vilket var en ökning med 290 kronor jämfört med 2018.

Det är vanligare att elever vid fristående gymnasieskolor får lärlingsersättning än att elever som går på kommunala gymnasieskolor får det. Under 2019 fick knappt 7 procent av de som studerade med studiehjälp vid fristående gymnasieskolor lärlingsersättning. Motsvarande andel för kommunala gymnasieskolor var knappt 3 procent. Andelen som har lärlingsersättning har dock ökat både inom fristående och kommunala gymnasieskolor.

Diagram 5.11 Andel studerande med lärlingsersättning 2017–2019
Fördelat efter fristående och kommunala gymnasieskolor, andelar i procent

CSN har tidigare konstaterat att lärlingsersättningen haft betydelse för att öka attraktionskraften för gymnasiala lärlingsutbildningar. Antalet elever som väljer att gå en lärlingsutbildning ökade tydligt i samband med införandet av ersättningen och har sedan ökat ytterligare.⁴⁵

Antalet studerande med lärlingsersättning är högst inom bygg och anläggningsprogrammet. Under 2019 ökade antalet elever med lärlingsersättning mest inom introduktionsprogrammet.

5.5. Rg-bidrag

5.5.1. Regler och syfte

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.⁴⁶

Syftet med Rg-bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier. En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att hen ska kunna pendla, kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan hen få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. Hur mycket en studerande får i Rg-bidrag beror bland annat på kostnader för boende och vilka inkomster den studerande har.

⁴⁵ CSN (2016). Kostnadsersättning till lärlingar i gymnasieskolan.

⁴⁶ Rg-bidrag betalas ut i enlighet med förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

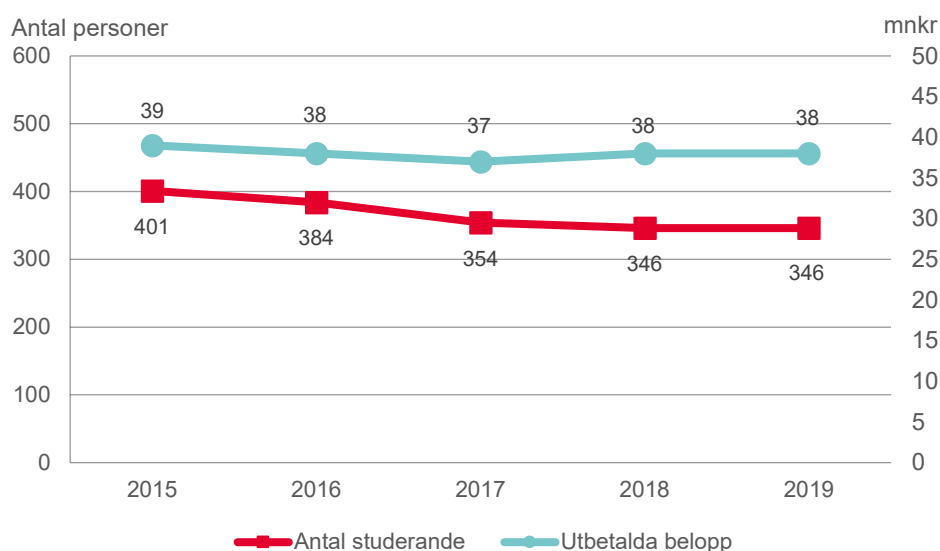
För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder⁴⁷ för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett extra tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget höjdes senast 1 mars 2018 och uppgår sedan dess till 1 250 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studiehjälpen.⁴⁸

5.5.2. Utveckling för Rg-bidraget

Under 2019 studerade knappt 350 personer med Rg-bidrag, vilket innebär att antalet studerande med Rg-bidrag är oförändrat jämfört med 2018. Antalet studerande har minskat under flera år. Under de senaste sju åren har antalet minskat med 23 procent. Under 2019 fick 150 kvinnor och 200 män Rg-bidrag. Andelen män uppgick till 58 procent.

Diagram 5.12 Studerande med Rg-bidrag 2015–2019

Fördelade efter antal studerande och utbetalda belopp, miljoner kr

Utbetalningarna av Rg-bidrag ökade marginellt under 2019 jämfört med 2018. Under 2019 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande drygt 38 miljoner kronor. Då antalet studerande var oförändrat samtidigt som de utbetalda beloppen ökade marginellt, kom även det genomsnittligt utbetalda beloppet att öka. Under 2019 var genomsnittsbeloppet 111 014 kronor.

⁴⁷ Studerande som får Rg-bidrag är relativt sett äldre än studiehjälpstagare.

⁴⁸ Månadsbeloppet för tilläggsbidraget är knutet till månadsbeloppet för studiebidrag inom studiehjälpen, se 16 § i förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

5.6. Utvecklingen för indikatorerna inom studiehjälpsområdet

5.6.1. Indikatorer för utjämnande effekt

Andel som har inackorderingstillägg

I bedömningen av studiestödets måluppfyllelse används andelen studerande med inackorderingstillägg som en indikator på studiestödets utjämnande effekt. Av samtliga som fick studiehjälp⁴⁹ för studier i Sverige eller utomlands under 2019 hade knappt 2 procent inackorderingstillägg, vilket är en lika hög andel som under 2018. Att andelen studerande med inackorderingstillägg inte har förändrats mellan 2018 och 2019 innebär att lika många studerande använder tillägget för att kunna läsa en utbildning på en annan ort än hemorten. Studiestödets utjämnande effekt kan därmed anses vara oförändrad.

Andel som har extra tillägg

Andelen studerande med extra tillägg används som en indikator i uppföljningen av målen för studiestödet. Det extra tillägget anses ha en utjämnande effekt, genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2019 var andelen som hade extra tillägg, i förhållande till samtliga som fick studiehjälp⁵⁰ för studier i Sverige eller utomlands, drygt 7 procent. Andelen var oförändrad jämfört med 2018 vilket även innebär att det extra tilläggets betydelse för studiestödets utjämnande effekt är oförändrad.

⁴⁹ Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

⁵⁰ Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

6. Studiemedel

6.1. Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år⁵¹, samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. För studier på eftergymnasial nivå finns ingen nedre åldersgräns. Den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel är 56 år⁵².

Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en inkomst över en viss nivå under kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, till exempel resor och undervisningsavgifter.

Studiestödet ska vara en del av utbildningspolitiken och verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska även utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Möjligheten att få studiemedel för olika typer av studier är en viktig del i denna strävan.

6.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp

6.2.1. Samtliga studerande med studiemedel

Antalet studerande med studiemedel ökade under 2019. Jämfört med föregående år var det 27 000 fler som studerade med studiemedel under 2019. Det motsvarar en ökning med 6 procent. Andelen kvinnor minskade med 1 procentenhet och var 59 procent av samtliga studiemedelstagare.

⁵¹ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande förutbildningar vid statliga universitet och högskolor.

⁵² Rätten till lån begränsas successivt från och med det kalenderår den studerande fyller 47 år. För mer information se avsnitt 6.8.

Tabell 6.1 **Antal studerande med studiemedel 2015–2019**
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2015	282 897	192 966	475 863
2016	279 949	190 943	470 892
2017	279 725	189 640	469 365
2018	284 214	191 755	475 969
2019	295 925	206 936	502 864

Antalet studerande i Sverige ökade på samtliga nivåer medan antalet utlandsstuderande minskade med 3 procent. På grundskolenivå i Sverige ökade antalet studerande med 31 procent, medan antalet studerande på gymnasienivå ökade med 14 procent. På eftergymnasial nivå var ökningen 3 procent.

Tabell 6.2 **Antal studerande med studiemedel 2015–2019**
Fördelade efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2015	22 177	112 766	341 418	33 151
2016	22 061	108 777	339 951	31 553
2017	21 039	107 571	340 781	30 408
2018	21 918	110 002	344 636	30 045
2019	28 798	125 025	355 133	29 013

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusive studerande på gymnasienivå utomlands. Uppgiften om antal studerande utomlands kan skilja sig något från annan framtagen statistik på området.

På grundskolenivå ökade antalet studerande mest inom komvux, där antalet ökade med 33 procent. På gymnasienivå var det främst antalet som studerade inom övriga gymnasiala skolformer⁵³ som blev fler. De ökade med 29 procent. Ökningen av komvuxstuderande var 13 procent medan antalet folkhögskolestuderande ökade med 6 procent.

Den största ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå skedde vid yrkeshögskolan, där antalet ökade med 15 procent. Vid övriga eftergymnasiala skolformer⁵⁴ var ökningen 6 procent, medan antalet universitet- och högskolestuderande ökade med 1 procent.

Antalet studerande utomlands fortsatte att minska under 2019. Antalet studerande på gymnasienivå utomlands minskade med 400 personer, eller 15 procent, och antalet studerande på eftergymnasial nivå minskade med 630 personer vilket innebär en minskning med 2 procent.

⁵³ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola och konst- och kulturutbildningar.

⁵⁴ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar ingår.

Tabell 6.3 Antal studerande med studiemedel 2015–2019
Fördelade efter utbildningsnivå, utlandsstudier¹ och kön

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Utlandsstudier ²	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
2015	15 542	6 635	68 023	44 743	200 611	140 807	19 383	13 768
2016	15 184	6 877	65 487	43 290	200 243	139 708	18 269	13 284
2017	14 325	6 714	64 460	43 111	201 858	138 923	17 574	12 834
2018	14 880	7 038	65 739	44 263	204 878	139 758	17 464	12 581
2019	18 239	10 559	70 538	54 487	211 166	143 937	16 943	12 070

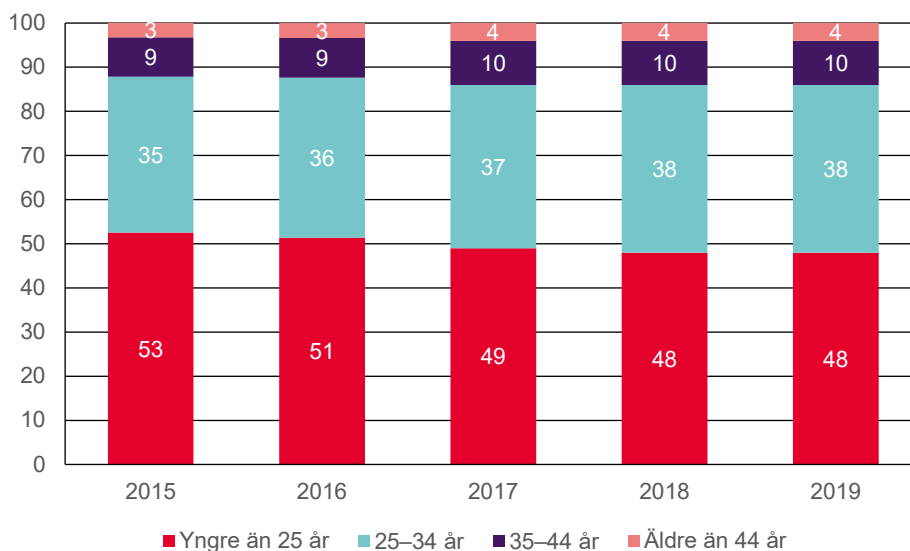
¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands. Uppgiften om antal studerande utomlands kan skilja sig något från annan framtagen statistik på området.

Den stora ökningen av antalet studerande på de lägre nivåerna och den stora ökningen av antalet och andelen män, tyder på att ökningen framförallt beror på att många som invandrat till Sverige under de senaste åren nu är aktuella för studiemedel. Ytterligare en förklaring kan vara den vikande konjunkturen, som för med sig att fler behöver en annan sysselsättning än arbete och därför väljer att börja studera.

Under 2019 skedde inga förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Under perioden 2015 till 2019 har dock andelen av studiemedelstagarna som är yngre än 25 år minskat med 5 procentenheter, medan andelen av dem som är i åldersgruppen 25–34 år har ökat med 3 procentenheter under samma period. De båda äldsta åldersgrupperna har ökat med 1 procentenhet vardera.

Diagram 6.1 Studiemedelstagares ålder 2015–2019
Fördelat efter åldersgrupp, andelar i procent

Andelen deltidsstuderande är högst på grundskolenivå

Under 2019 fick 74 200 personer studiemedel för deltidsstudier. Det var en ökning med 5 500 personer jämfört med 2018. Kvinnor var överrepresenterade bland dem

som läste på deltid. Andelen kvinnor av dem som läste på deltid var 67 procent under året, vilket innebär att andelen kvinnor är oförändrad jämfört med 2018.

Högst andel deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 30 procent av de studerande läser på deltid. På gymnasienivå studerar 27 procent på deltid och på eftergymnasial nivå studerar 10 procent på deltid.

Det utbetalda beloppet ökade

Under 2019 uppgick de utbetalda studiemedelsbeloppen till 32,8 miljarder kronor, vilket var en ökning med 2,9 miljarder kronor jämfört med 2018.

Tabell 6.4 Utbetalda studiemedel 2017–2019
Fördelat efter bidrag och lån, miljoner kronor

	2017	2018	2019
Studiebidrag	9 858	10 623	12 033
Tilläggsbidrag	443	476	536
<i>Bidrag totalt</i>	<i>10 301</i>	<i>11 099</i>	<i>12 568</i>
Grundlån	15 988	16 680	17 927
Merkostnads lån	1 335	1 299	1 255
Tilläggs lån	738	884	1 091
<i>Lån totalt</i>	<i>18 062</i>	<i>18 863</i>	<i>20 273</i>
<i>Studiemedel totalt</i>	<i>28 363</i>	<i>29 962</i>	<i>32 842</i>

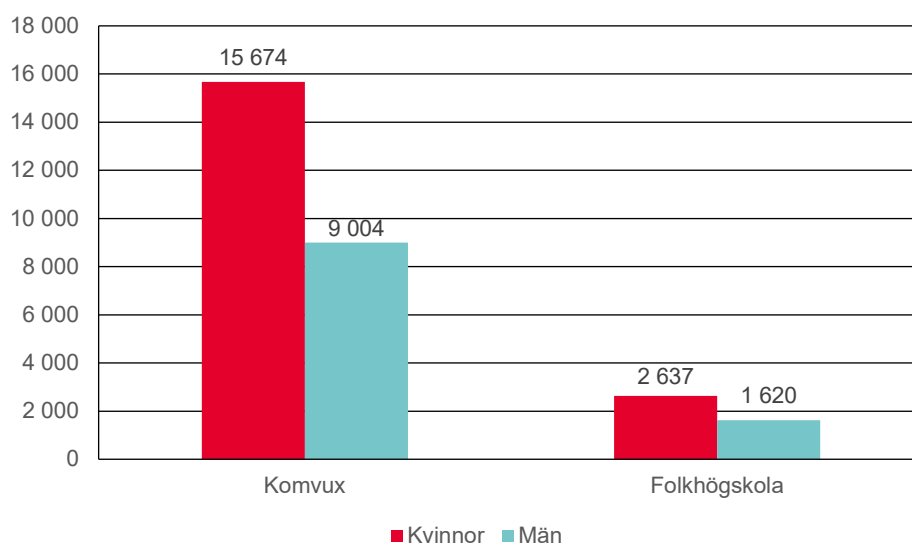
Utbetalningarna av bidrag ökade med 1,5 miljarder kronor och utbetalningarna av lån ökade med 1,4 miljarder kronor. Ökningen av utbetalningar i form av bidrag beror på flera saker. En orsak till ökningen är att antalet studerande blev fler och en annan att samtliga bidrag anpassades till den årliga förändringen av prisbasbeloppet. Dessutom skedde en höjning av bidragsdelen under 2018 från 1,59 procent av prisbasbeloppet till 1,74 procent av prisbasbeloppet per vecka. Eftersom höjningen trädde i kraft den 1 juli 2018 fick den inte full effekt förrän under 2019. Ökningen beror också på att antalet studerande som fick den högre bidragsdelen av studiemedlet blev fler och på att 9 000 fler studerande fick tilläggsbidrag. Ökningen av utbetalda lån beror dels på att antalet studerande ökade, dels på justeringen av prisbasbeloppet, samt på att lånebenägenheten har ökat.⁵⁵

6.2.2. Studerande på grundskolenivå i Sverige

Under 2019 studerade 28 800 personer med studiemedel på grundskolenivå, vilket innebär att antalet studerande med studiemedel på grundskolenivå ökade med 6 900 personer (31 procent). En orsak till den stora ökningen är att många utländska medborgare som befunnit sig i etableringsprogrammet har övergått till att studera med studiemedel på grundskolenivå.

⁵⁵ Se avsnitt 6.4.1 för information om de regeländringar som påverkat lånebeloppet och avsnitt 6.4.3 för information om lånebenägenhet.

Diagram 6.2 Antal studerande på grundskolenivå i Sverige med studiemedel 2019¹
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

Under 2019 ökade antalet kvinnor som studerade på grundskolenivå med 23 procent medan antalet män ökade med 50 procent (se tabell 6.3). Majoriteten av studiemedeltagarna på grundskolenivå, 86 procent, studerade vid kolvux och 15 procent studerade inom folkhögskolan.⁵⁶ Antalet studerande på grundskolenivå ökade mest inom kolvux, där de blev 33 procent fler, medan antalet studerande inom folkhögskolan ökade med 24 procent. Av de som studerade på grundskolenivå på kolvux var 64 procent kvinnor, medan det var 62 procent av de studerande inom folkhögskolan var kvinnor. Totalt har andelen kvinnor minskat med 5 procentenheter sedan 2018.

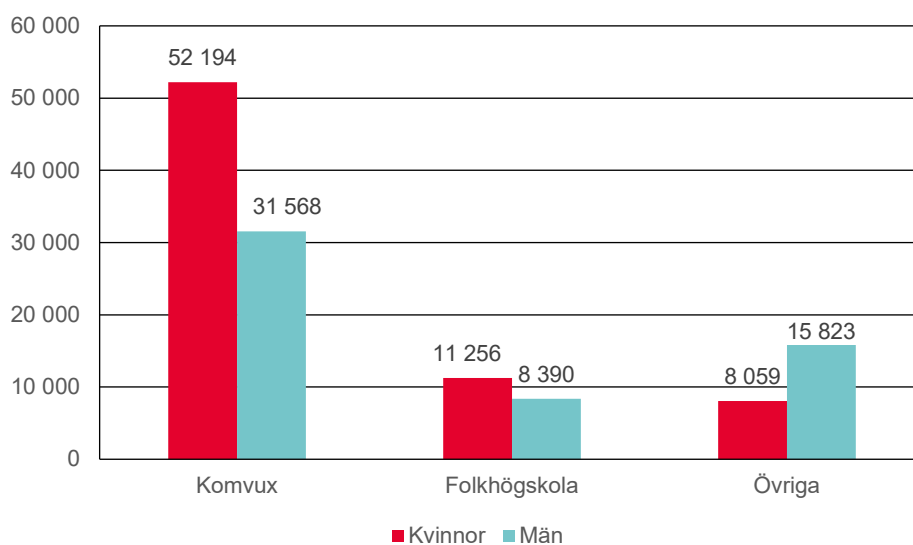
De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än de som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2019 var 52 procent av de studerande på grundskolenivå 30 år eller äldre, vilket är en något lägre andel än under 2018.

6.2.3. Studerande på gymnasienivå i Sverige

Under 2019 studerade 125 000 personer med studiemedel på gymnasienivå i Sverige, vilket är en ökning med 14 procent (15 000 personer) jämfört med 2018. Det är den största ökningen på många år (se tabell 6.2). Den stora ökningen av antalet studerande på gymnasienivå kan även den förklaras med att antalet utländska medborgare som studerar med studiemedel har ökat.

⁵⁶ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

Diagram 6.3 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel 2019¹
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Under 2019 ökade antalet kvinnor som studerade på gymnasienivå i Sverige med 7 procent och antalet män ökade med 23 procent (se tabell 6.3). Majoriteten av studiemedelstagarna på gymnasienivå, 67 procent, studerade vid komvux medan 16 procent studerade vid folkhögskola och 22 procent inom övriga gymnasiala skolformer⁵⁷. Antalet studerande med studiemedel på gymnasienivå i Sverige ökade inom samtliga skolformer.

Ökningen var procentuellt störst inom gymnasieskolan, där antalet studerande med studiemedel ökade från 10 800 till 15 900, vilket motsvarar en ökning med 47 procent. Antalsmässigt var ökningen störst vid komvux, som ökade med 9 300 studerande eller med 13 procent. Vid folkhögskolan ökade antalet studerande på gymnasienivå med studiemedel med 1 000 personer, motsvarande 6 procent. Andelen män var 66 procent inom övriga gymnasiala skolformer, att jämföra med 43 procent inom folkhögskolan och 38 procent inom komvux.

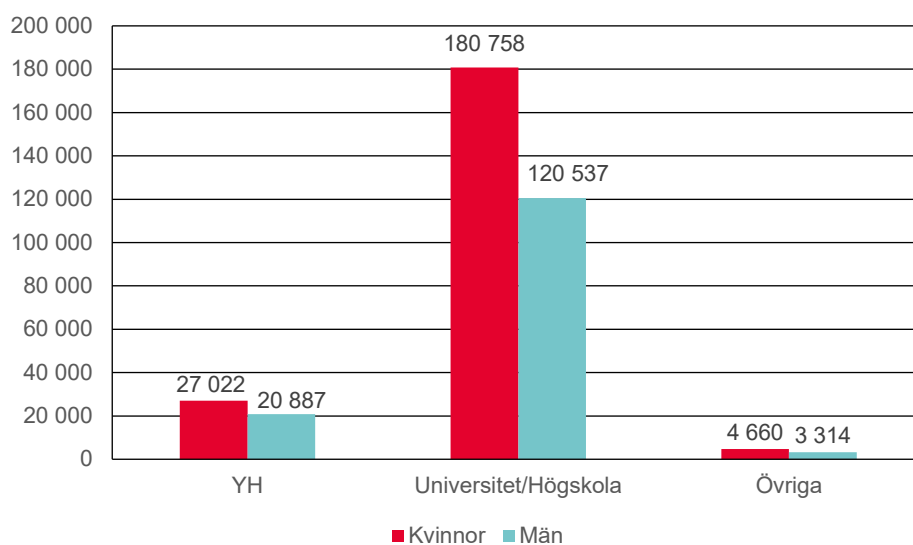
Under 2019 var 67 procent av de studerande på gymnasienivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är oförändrat jämfört med 2018.

6.2.4. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Under 2019 studerade 355 100 personer med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, vilket är en ökning med 10 500 personer eller 3 procent jämfört med 2018. Antalet studerande på eftergymnasial nivå har ökat sedan 2016, men ökningen var kraftigare under 2019 än under tidigare år (se tabell 6.2).

⁵⁷ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola, behörighetsgivande förutbildningar inom yrkeshögskolan samt konst- och kulturutbildningar. En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Diagram 6.4 Antal studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel 2019
Fördelade efter kön och skolform

¹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Under 2019 ökade både antalet kvinnor och antalet män som studerade på eftergymnasial nivå i Sverige med 3 procent vardera (se tabell 6.3). Majoriteten, 85 procent, studerade vid universitet och högskolor medan 13 procent studerade vid yrkeshögskolan och 2 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer.⁵⁸ Precis som föregående år är andelen kvinnor högst, 60 procent, inom universitet och högskolor medan andelen män är högst, 44 procent, inom yrkeshögskolan.

Både antalsmässigt och procentuellt är det inom yrkeshögskolan som antalet studerande ökar mest. Under 2019 ökade antalet yrkeshögskolestuderande med studiemedel med 6 400 personer, vilket motsvarar en ökning med 15 procent. Antalet studerande med studiemedel vid universitet och högskolor i Sverige ökade med 1 procent, medan ökningen var 6 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer.

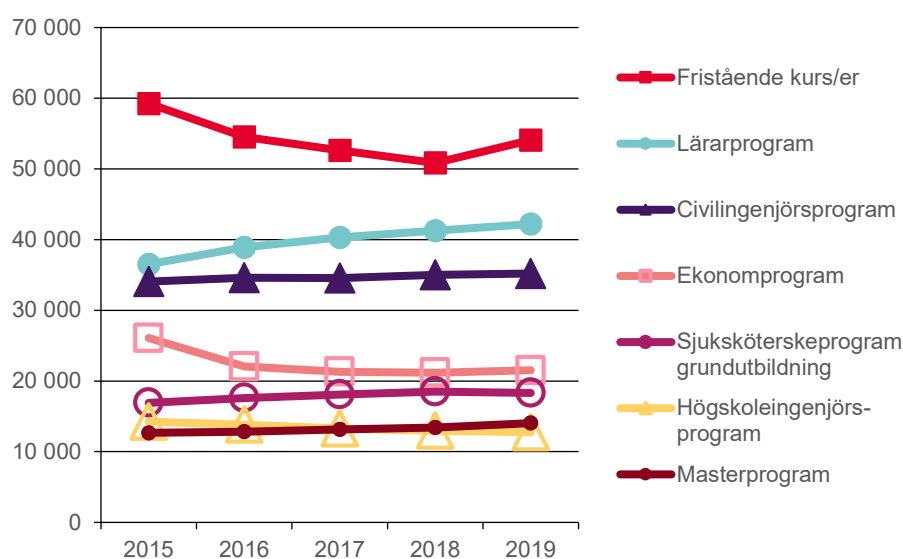
Under 2019 var 77 procent av de studerande på eftergymnasial nivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Det var antalet studerande i åldersgruppen 20–24 år som minskade marginellt.

Antalet som studerar fristående kurser ökar

Bland dem som studerar med studiemedel på eftergymnasial nivå vid högskola eller universitet i Sverige är det vanligare att studera på ett program än på fristående kurser. Antalet studerande på fristående kurser är dock högre än antalet studerande på något enskilt program, och under 2019 ökade andelen studerande som läste fristående kurser med 1 procentenhet till 18 procent. Det är första gången på flera år som antalet och andelen studerande på fristående kurser ökar.

⁵⁸ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar ingår. En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Diagram 6.5 Antal studerande på de vanligaste högskoleutbildningarna bland studerande med studiemedel 2015–2019

Det vanligaste enskilda programmet, där antalet studerande med studiemedel har ökat stadigt de senaste åren, är lärarprogrammet⁵⁹. Under 2019 läste 42 200 personer med studiemedel på ett lärarprogram. Det är en ökning med 900 personer jämfört med 2018. Av samtliga studerande med studiemedel var det 14 procent som läste på en lärarutbildning under 2019. Antalet studerande på den andra vanligaste enskilda utbildningen, civilingenjörsprogrammet, har varit relativt stabilt de senaste fem åren med omkring 35 000 studerande.

6.2.5. Studerande med studiemedel för studier utomlands

Färre studerande utomlands

Under 2019 fick 29 000 personer studiemedel för utlandsstudier.⁶⁰ Det är en minskning med 1 000 personer eller 3 procent jämfört med 2018. Både antalet män och antalet kvinnor minskade med 500 personer vardera (se tabell 6.3). En orsak till minskningen kan vara att osäkerheter i omvärlden gör utlandsstudier mindre attraktivt.

Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2018, vilket innebär att 58 procent var kvinnor och 42 procent män. Andelen män är 1 procentenhet högre bland dem som studerar utomlands än bland dem som studerar med studiemedel i Sverige. De som studerar utomlands är ofta yngre än de som studerar i Sverige och av dem som studerade utomlands under 2019 var 91 procent yngre än 30 år.

Under 2019 var det 2 600 personer som fick studiemedel för utlandsstudier på gymnasienivå och 26 600 som fick studiemedel för utlandsstudier på eftergymnasial

⁵⁹ Med lärarprogram avses här samtliga lärarutbildningar utom speciallärare och specialpedagog som är påbyggnadsutbildningar.

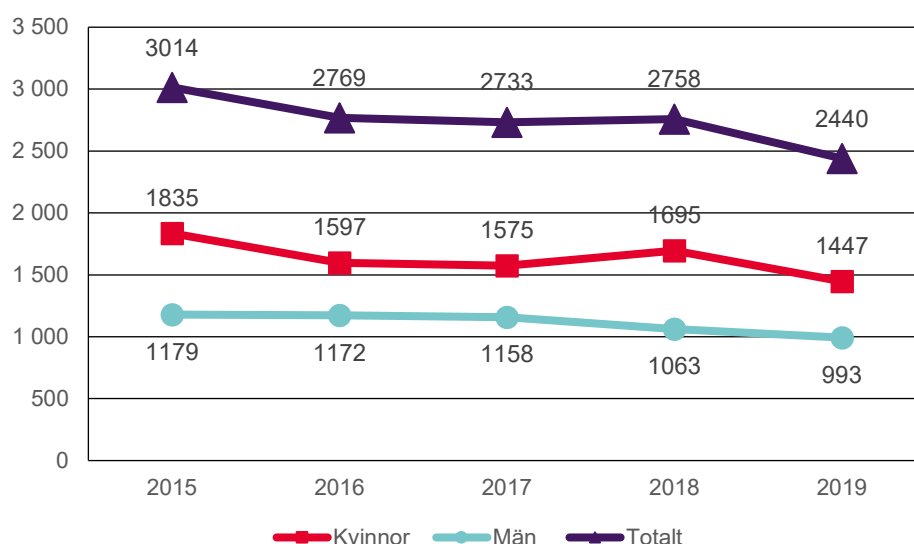
⁶⁰ I avsnittet redovisas de som fått studiemedel för studier utomlands. Studerande som åker utomlands utan att meddela det till CSN eller utan att begära ändring av sina studiemedel, omfattas inte.

nivå. Antalet minskade med 400 personer på gymnasienivå och med 600 personer på eftergymnasial nivå.

Antalet språkstudier utomlands minskar

Antalet studerande med studiemedel på språkkurser utomlands har minskat kontinuerligt under flera år. Detta är en naturlig följd av den reformering av regelverket för utlandsstudiemedel som trädde i kraft den 1 juli 2015.⁶¹ Efter utlandsreformen bedöms språkkursers studienivå utifrån kursens sakinhåll. Det har medfört att majoriteten av de språkkurser som tidigare räknades som eftergymnasiala nu klassificeras som gymnasiala. Under 2019 var det 150 personer som studerade språkkurser på eftergymnasial nivå. Studiemedel för studier på gymnasienivå kan endast lämnas från och med andra halvåret det år den studerande fyller 20 år, vilket innebär att de som kommer direkt från gymnasiet i de flesta fall inte längre kan få studiemedel för att studera en språkkurs utomlands. Det kan sannolikt förklara de senaste årens minskning av antalet språkstudier med studiemedel. Under 2018 ökade dock antalet språkstudier marginellt, men under 2019 blev de återigen färre.

Diagram 6.6 Antal språkstudier med studiemedel 2015–2019^{1,2}
Fördelade efter kön

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Under 2019 var det 150 studerande som fick studiemedel för språkstudier på eftergymnasial nivå.

Antalet kvinnor som studerar språkkurser minskade med 250 personer under 2019 medan antalet män minskade med 70 personer. Av dem som studerade på en språkkurs under 2019 läste 94 procent på gymnasial nivå.

Före utlandsreformen skulle det språk som den studerande läste ha officiell status i landet för att ge rätt till studiemedel. Det kravet är från den 1 juli 2015 borttaget inom EU/EES och Schweiz. Det är dessutom möjligt att läsa europeiska språk utanför EU/EES och Schweiz, förutsatt att språket har officiell status i det aktuella landet.

⁶¹ Prop. 2012/13:152.

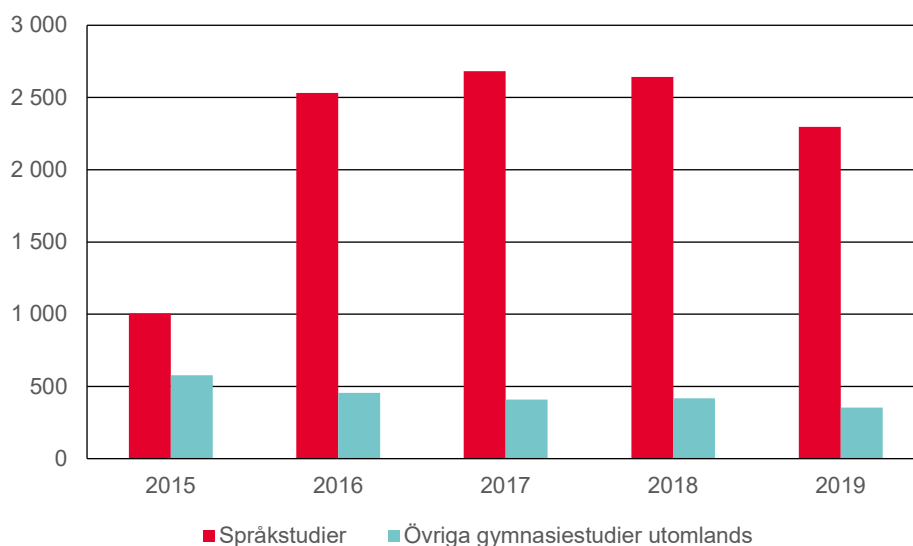
Det innebär att det är möjligt att läsa exempelvis engelska i Australien eller portugisiska i Brasilien.

Under 2019 ökade antalet språkstudier i Asien och i Sydamerika, medan de minskade i alla andra världsdelar. Antalet språkstudier minskade mest inom EU, med 180 personer och inom Nordamerika, med 140 personer. Hälften av de språkstudier läser dock fortfarande i ett land inom EU.

Något färre studerande på gymnasienivå utomlands

Under 2019 fick 2 600 utlandsstuderande studiemedel för studier på gymnasienivå. Antalet gymnasiestuderande utomlands minskade med 400 personer. Majoriteten av de utlandsstuderande på gymnasienivå, 87 procent, studerade språkkurser. Av alla som studerade på gymnasienivå utomlands var 58 procent kvinnor, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018.

Diagram 6.7 Antal utlandsstuderande¹ på gymnasienivå med studiemedel 2015–2019
Fördelade efter språkstudier och övriga gymnasiestudier utomlands

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

Från den 1 juli 2015 kan det högre bidraget lämnas vid studier på gymnasienivå inom EU/EES eller i Schweiz. Under 2019 fick 150 studerande utomlands det högre bidraget, vilket motsvarar 6 procent av samtliga som studerade på gymnasienivå utomlands. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018.

Det är vanligast att gymnasiestuderande utomlands läser i ett annat EU-land. Majoriteten, 54 procent, studerade i ett EU-land utanför Norden och 4 procent studerade i Norden. Även Asien och Nordamerika står för förhållandevis höga andelar av de gymnasiestuderande, 22 respektive 12 procent av dem som studerar på gymnasienivå utomlands studerar i dessa världsdelar. Kvinnorna är i majoritet i de flesta världsdelar, men i Asien, Europa utanför EU och Sydamerika är andelen män högre än andelen kvinnor.

Av dem som studerar på gymnasienivå utomlands läser 61 procent i något av de fem länder som tar emot flest svenska gymnasiestuderande. Dessa fem länder har varit

samma de senaste åren. Under 2019 minskade antalet studerande i alla de största länderna utom i Frankrike, där antalet ökade med 20 personer. Antal studerande i Storbritannien minskade med 60 personer, vilket innebär att Japan nu är det näst vanligaste landet för gymnasiestudier utomlands.

Tabell 6.5 Utlandsstuderande med studiemedel för studier på gymnasienivå 2019
Antal och andel studerande fördelade efter kön och de fem största länderna

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Spanien	274	58	202	42	476
Japan	121	34	239	66	360
Storbritannien	193	62	116	38	309
Frankrike	191	74	66	26	257
USA	175	77	51	23	226

Minskande antal studerande på eftergymnasial nivå utomlands

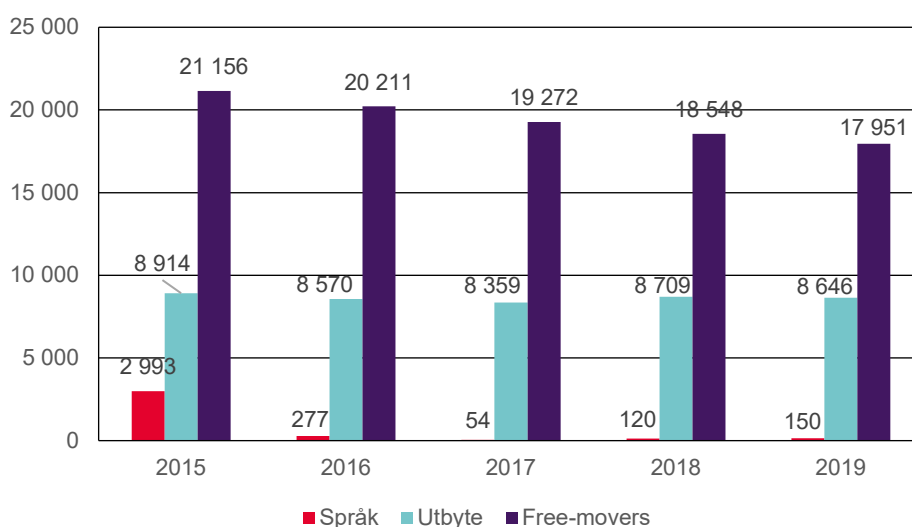
De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- språkstuderande

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers, eller fritt utresande, ordnar på egen hand sin utbildning utomlands. Språkstuderande är de som läser språkstudier på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.8 Antal utlandsstuderande¹ med studiemedel på eftergymnasial nivå 2015–2019²

Fördelade efter typ av utlandsstudier

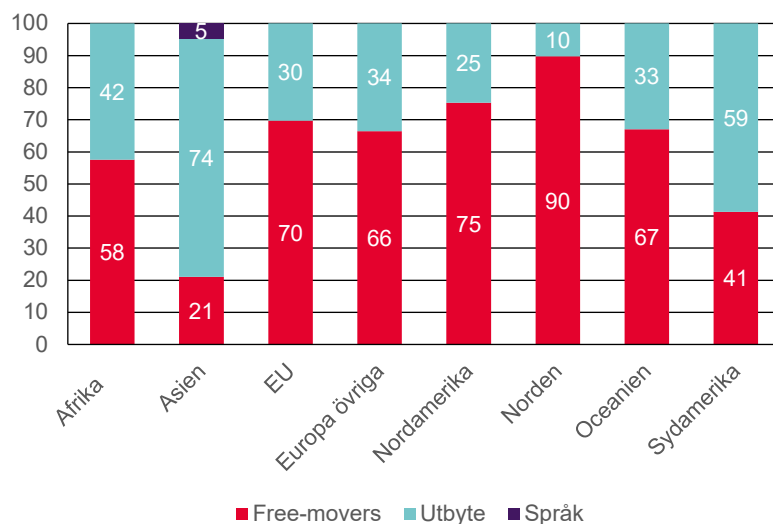

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Från och med 2016 ingår enbart språkkurser som klassificeras som eftergymnasiala i kategorin "språkkurser".

Under 2019 var 67 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå free-movers, 32 procent var utbytesstuderande medan 1 procent studerade på en språkkurs. Andelen free-movers minskade med 1 procentenhet under 2019 medan andelen språkstuderande ökade något.

Diagram 6.9 Utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2019
Fördelade efter typ av utlandsstudier och del av världen¹, andelar i procent

¹ En person kan studera i flera världsdelar och flera typer av utlandsstudier och förekommer då i fler än en kategori.

Av samtliga som studerade på eftergymnasial nivå i Asien läste 5 procent språk. Asien har även den högsta andelen utbytesstuderande med 74 procent av de studerande. Högst andel free-movers finns i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och i EU-länder är andelen free-movers hög.

Av samtliga utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerar 69 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2018.

Tabell 6.6 Utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2019
Fördelade efter de tio största länderna och kön, antal och andelar i procent

	Kvinnor		Män		Samtliga Antal
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Storbritannien	3 216	68	1 533	32	4 749
USA	2 434	56	1 939	44	4 373
Danmark	873	61	568	39	1 440
Polen	737	53	654	47	1 391
Australien	939	69	415	31	1 354
Nederländerna	710	57	553	44	1 243
Spanien	672	60	446	40	1 118
Tyskland	448	49	459	51	907
Frankrike	596	67	298	33	894
Norge	514	64	291	36	805

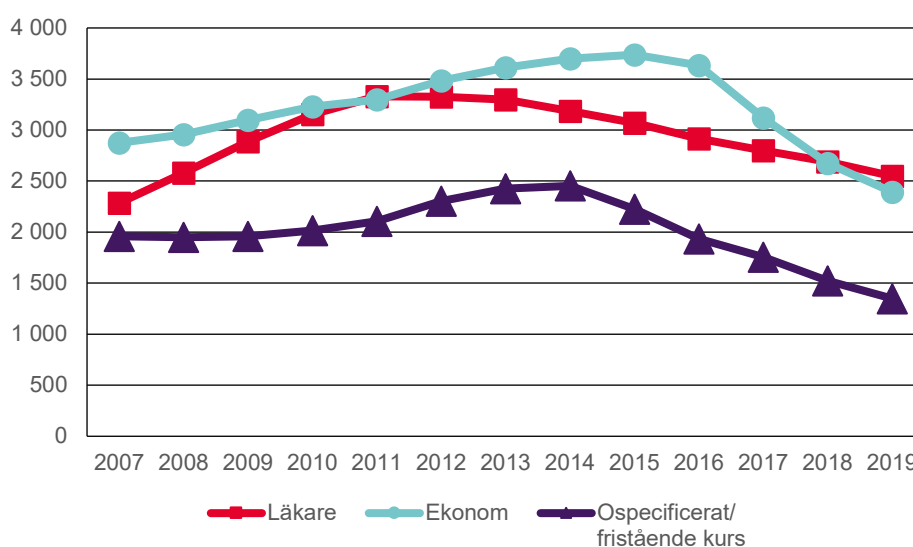
De tio största länderna har inte förändrats, men rangordningen har ändrats något. Australien har gått från att vara det tredje vanligaste landet 2018 till att vara det femte vanligaste landet 2019. Danmark har istället blivit det tredje vanligaste landet. Norge och Frankrike har bytt plats och Norge ligger nu på tionde plats.

För de kvinnor som studerade utomlands var Storbritannien det största studielandet med 21 procent av de utlandsstuderande kvinnorna. Bland män var det vanligast att studera i USA, där 18 procent av männen studerade.

Läkarstudier är populärast bland free-movers

För studerande som studerar som freemover-studerande har CSN information om vilka utbildningar de studerande läser.⁶² Den informationen finns inte tillgänglig för dem som studerar på ett utbytesprogram.

Diagram 6.10 Antal freemover-studerande med studiemedel 2007–2019
Fördelade efter de två vanligaste utbildningarna och fristående kurser

Det minskande antalet freemover-studerande påverkar utvecklingen av studerande inom olika ämnesområden. Under 2019 fortsatte antalet studerande som läste ekonomi att minska. Det var 2 400 personer som fick studiemedel för att studera ekonomi och av dem läste 48 procent i USA och 20 procent i Storbritannien.

Antalet läkarstuderande utomlands var under 2019 något fler än antalet ekonomistuderande. Under 2019 studerade 2 600 personer till läkare utomlands, jämfört med 2 700 personer 2018. Antalet läkarstuderande utomlands har minskat varje år sedan 2011, när antalet var som högst. Under samma period har antalet studerande med studiemedel på läkarprogram i Sverige ökat från 6 700 personer 2011 till 8 400 personer 2019.

Polen har länge varit det land som tagit emot flest svenska läkarstuderande. Under 2019 läste 40 procent av alla läkarstuderande med studiemedel för studier utomlands i Polen.

⁶² Uppgifterna om utländska utbildningars inriktning registreras med hjälp av SCB:s s.k. SUN-koder. Uppgifterna om utbildningars inriktning är osäkra eftersom vissa utbildningar kan ha flera inriktningar.

Tabell 6.7 Läkarestuderande utomlands med studiemedel 2019

Fördelade efter de fem största länderna och kön, antal studerande och andelar i procent

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Polen	510	50	516	50	1 026
Lettland	251	60	165	40	416
Rumänien	71	36	125	64	196
Litauen	99	58	71	42	170
Bulgarien	62	40	94	60	156

Antalet svenska läkarestuderande med studiemedel för studier utomlands ökade med 32 personer i Litauen och med 19 personer i Lettland. Däremot minskade antalet läkarestuderande i Polen med 75 personer, i Rumänien med 22 personer och i Bulgarien med 3 personer. Antalet läkarestuderande i Danmark fortsätter att minska. Sedan 2016 har antalet läkarestuderande i Danmark minskat med 202 personer och det var 78 personer som studerade till läkare där under 2019.

6.3. Studiebidrag

6.3.1. Regler och syfte

Sedan studiemedelssystemets tillkomst har en grundtanke varit att kostnaderna ska delas mellan samhället och den studerande. Detta återspeglas i att studiemedlen består av både bidrag och lån. Under 2019 var studiemedlens totalbelopp 2 669 kronor per vecka. Bidragsdelen var 809 kronor, vilket motsvarar 30,3 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under 2019 utgjorde 67,1 procent av totalbeloppet (1 790 kronor per vecka). Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. Både det högre bidraget och tilläggsbidraget är exempel på stöd som syftar till att underlätta studier för specifika grupper, vilket hänger samman med målet att studiestödet ska utjämna skillnader mellan olika grupper i befolkningen.

Tabell 6.8 Studiemedelsbelopp 2000–2019
Totalbelopp (kronor) och bidragsandel (procent)

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2000	32 116	27,8	-
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0
2014	45 020	31,4	73,0
2015 ⁴	49 740	28,4	66,2
2016	49 580	28,4	66,2
2017	50 080	28,4	66,2
2018 ⁵	52 220	30,3	67,1
2019	53 380	30,3	67,1

¹ Avser andra kalenderhalvåret 2001.

² Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³ Avser andra kalenderhalvåret 2011.

⁴ Den 1 januari 2015 höjdes totalbeloppet med 5,07 procent till 5,59 procent av prisbasbeloppet. Höjningen utgjordes av lån vilket medförde en justering av låneandelen.

⁵ Avser andra kalenderhalvåret 2018.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till vissa arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Från den

1 juli 2018 kan även ungdomar som studerar på ett introduktionsprogram i den ordinarie gymnasieskolan ha rätt till det högre bidraget.⁶³ Även studerande som bedriver gymnasiestudier utomlands inom EU/EES och Schweiz kan få högre bidrag.

Studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik, kan sedan den 3 augusti 2015 även de få det högre bidraget. Från den 1 juli 2018 kan samtliga studerande som läser på en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen få det högre bidraget, oavsett vilken inriktning examen har.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2018 i fyra så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning,
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå,
- vissa studerande i åldern 20–24 år, och
- studerande på kompletterande pedagogisk utbildning

Tilläggsbidrag ges till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2019 lämnades tilläggsbidrag med 153 kronor i veckan för ett barn, 250 kronor i veckan för två barn och 301 kronor i veckan för tre barn. För den som har fler än tre barn beviljades ytterligare 51 kronor per vecka och barn.

6.3.2. Generellt och högre bidrag

Fler studerande med studiemedel

Under 2019 fick 457 300 studerande studiemedel med generellt bidrag och 53 900 studerande fick studiemedel med högre bidrag.

Tabell 6.9 Antal studerande med studiemedel 2015–2019
Fördelade efter bidragsnivå¹

	Generellt bidrag	Högre bidrag	Totalt ²
2015	438 073	43 312	475 863
2016	434 706	41 619	470 892
2017	433 957	40 660	469 365
2018	437 676	45 092	475 969
2019	457 306	53 939	502 864

¹ En studerande kan ha olika bidragsnivåer under året och förekommer då i båda kategorierna.

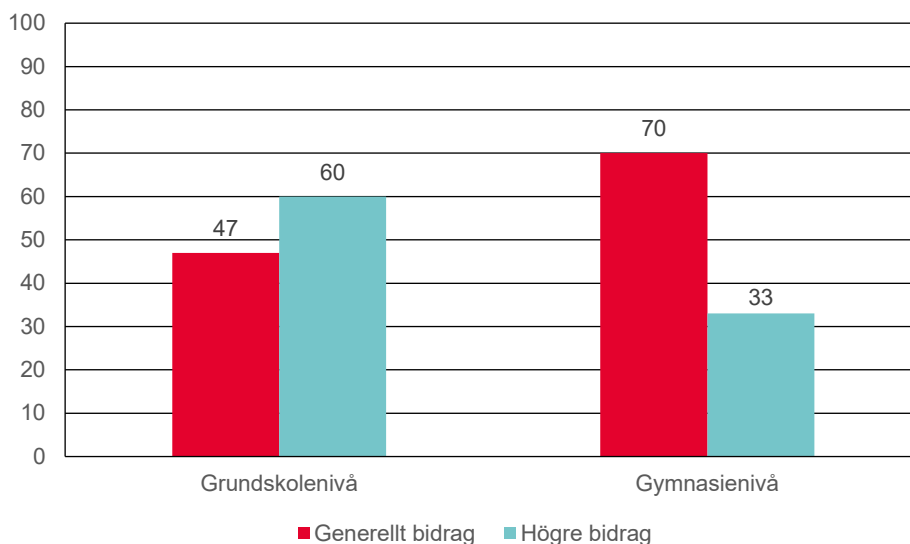
² Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret räknas endast en gång.

Antalet personer som fick det högre bidraget ökade med 20 procent mellan 2018 och 2019 medan antalet personer som fick det generella bidraget ökade med 4 procent.

⁶³ Det gäller om de studerat oavbrutet vid ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och fortsätter att bedriva studier på introduktionsprogrammet eller vid komvux eller vid vissa utbildningar vid en folkhögskola. Den studerande får inte ha gjort uppehåll i sina studier under fyra månader eller längre.

Andelen av samtliga studerande som har det högre bidraget har ökat med lite över 1 procentenhet jämfört med 2018.

Diagram 6.11 Andel med högre respektive generellt bidrag¹ 2019
Fördelat efter utbildningsnivå²

¹ En studerande kan ha både det högre och det generella bidraget under året och förekommer då i mer än en kategori.

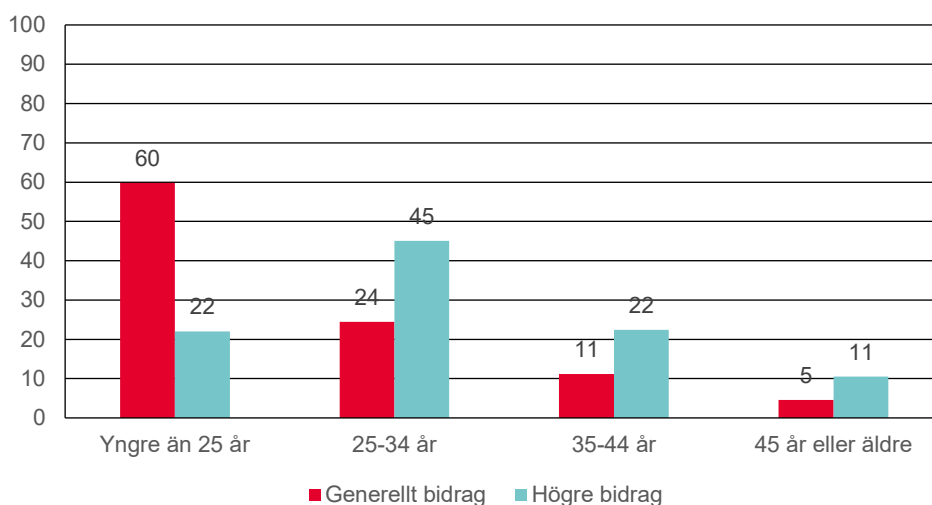
² Andelen studerande på eftergymnasial nivå med det högre bidraget redovisas inte här, eftersom de utgör lägre än 0,5 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

Under 2019 var det 17 400 studerande på grundskolenivå och 42 300 studerande på gymnasienivå som fick det högre bidraget.⁶⁴ Andelen med högre bidrag var högst på grundskolenivå. Där hade 60 procent av studiemedelstagarna högre bidrag, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Bland studerande på gymnasienivå var andelen med det högre bidraget 33 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter. De som studerar med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå är yngre än dem som får det högre bidraget. Det beror på att det högre bidraget främst är avsett för studerande som är 25 år eller äldre.

⁶⁴ Det var 1 400 personer som fick det högre bidraget för studier på eftergymnasial nivå. Det motsvarar 0,4 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.12 Studerande på grundskole- och gymnasienivå med generellt och högre bidrag 2019¹

Andel studerande per bidragsnivå fördelade efter ålder

¹ En person kan ha studiemedel med både den högre och den generella bidragsdelen under ett år och förekommer då i båda kategorierna.

Möjligheten för yngre studerande att få det högre bidraget har dock ökat i och med de nya bestämmelserna kring det högre bidraget för unga som infördes 2018.⁶⁵ Andelen av dem yngre än 25 år som får det högre bidraget har ökat med 6 procentenheter under 2019.

Stor ökning av antalet studerande med generellt bidrag

Under 2019 fick 268 300 kvinnor och 189 000 män studiemedel med generellt bidrag. De flesta studerar på eftergymnasial nivå.

Tabell 6.10 Antal studerande med generellt bidrag 2015–2019

Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2015	257 782	180 291	438 073
2016	255 824	178 882	434 706
2017	256 319	177 638	433 957
2018	259 243	178 443	437 676
2019	268 258	189 048	457 306

Under 2019 ökade antalet kvinnor som fick generellt bidrag med 9 000 personer och antalet män med 10 600 personer. Andelen kvinnor av samtliga med generellt bidrag har varit 59 procent varje år sedan 2013.

Könsfördelningen bland dem med generellt bidrag varierar beroende på vilken nivå den studerande läser på. På grundskolenivå var andelen män 39 procent och på

⁶⁵ Se avsnitt 6.3.1

gymnasienivå var 45 procent män. Detta är en ökning av andelen män med 3 procentenheter på respektive nivå. Könsfördelningen på eftergymnasial nivå var oförändrad jämfört med 2018 – andelen kvinnor var 59 procent och andelen män var 41 procent.

Antalet studerande med generellt bidrag ökade på alla nivåer. Ökningen var störst på grundskolenivå, där antalet studerande med generellt bidrag ökade med 30 procent. På gymnasienivå var ökningen 10 procent medan den på eftergymnasial nivå var 3 procent. Det är framförallt antalet studerande som är 30 år eller äldre som blir fler. På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande äldre än 30 år med 9 procent, på gymnasienivå med 14 procent och på grundskolenivå med 57 procent.

Fler studerande även med högre bidrag

Under 2019 fick 32 300 kvinnor och 21 600 män studiemedel med det högre bidraget. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 8 800 personer.

Tabell 6.11 Antal studerande med högre bidrag 2015–2019
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2015	28 574	14 738	43 312
2016	27 430	14 189	41 619
2017	26 730	13 930	40 660
2018	29 034	16 058	45 092
2019	32 301	21 638	53 939

Under 2019 ökade antalet kvinnor med högre bidrag med 3 300 personer jämfört med 2018. Antalet män ökade med 5 600 personer under samma tidsperiod och är nu 40 procent av samtliga studerande med högre bidrag. Det är en ökning av andelen män med 4 procentenheter.

Andelen kvinnor är högst på grundskolenivå, där 65 procent av de studerande med högre bidrag är kvinnor. På gymnasienivå är andelen kvinnor 58 procent och på eftergymnasial nivå 59 procent. Andelen kvinnor har minskat med 5 procentenheter vardera på grundskolenivå och gymnasienivå och ökat med 2 procentenheter på eftergymnasial nivå.

Att andelen kvinnor ökar på eftergymnasial nivå beror på att rätten till högre bidrag har breddats till att omfatta samtliga studerande på kompletterande pedagogisk utbildning. Tidigare omfattades enbart studerande inom naturvetenskaplig, teknisk och matematisk utbildningsinriktning, där andelen män ofta är högre. Att andelen män ökar på de övriga nivåerna beror på att det ökade antalet flyktingar som kom till Sverige under 2015 och 2016. Majoriteten av de som kom under den här perioden och senare beviljades uppehållstillstånd var män och många i denna grupp har nu börjat studera med studiemedel.⁶⁶

Antalet studerande med det högre bidraget ökade i alla åldersgrupper oavsett studienivå.

⁶⁶ Migrationsverket, 2020-01-16 Översikt av beviljade uppehållstillstånd 2009-2019

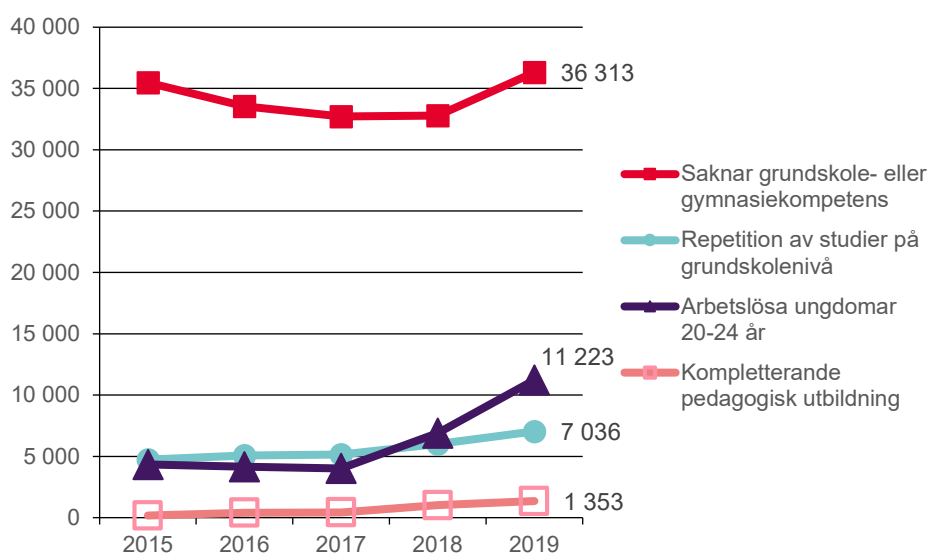
Antalet arbetslösa ungdomar 20–24 år med högre bidrag ökade mest

Antalet studerande med det högre bidraget ökade inom alla kvotgrupper under 2019. Den största ökningen skedde i kvotgruppen för 20–24-åringar, där antalet ökade med 4 300 personer (63 procent). Ökningen beror till stor del på att högre bidrag från och med den 1 juli 2018 under vissa förutsättningar kan lämnas till studerande som har läst på introduktionsprogram och fortsätter sina studier. Det var 7 600 studerande som under 2019 fick det högre bidraget av den anledningen.

Den största gruppen med högre bidrag är studerande som får det eftersom de saknar slutbetyg från grundskola, treårig gymnasieskola eller motsvarande. Denna kvotgrupp ökade med 3 500 personer under 2019. I gruppen finns 140 personer som får det högre bidraget för studier utomlands.

Antalet studerande som fick det högre bidraget för att repetera studier på grundskolenivå ökade med 1 000 personer under 2019. Skälet till ökningen är att antalet sökande inom kvotgruppen blev fler och att CSN fick en större anslagskredit som utnyttjades.⁶⁷

Diagram 6.13 Antal studerande med högre bidrag 2015–2019
Fördelade efter kvotgrupp¹

¹År 2019 separerades pengarna för beviljning av det högre bidraget för de som studerade med ett utbildningskontrakt, till en egen post i statsbudgeten. För samtliga år i diagrammet redovisas ungdomar som beviljas utifrån utbildningskontrakt tillsammans med övriga 20–24-åringar som beviljats högre bidrag.

Under 2019 ökade antalet studerande med högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning med 340 personer (34 procent). Ökningen beror på att det den 1 juli 2018 blev möjligt att få det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning oavsett vilken ämneslärarexamen utbildningen leder till.⁶⁸

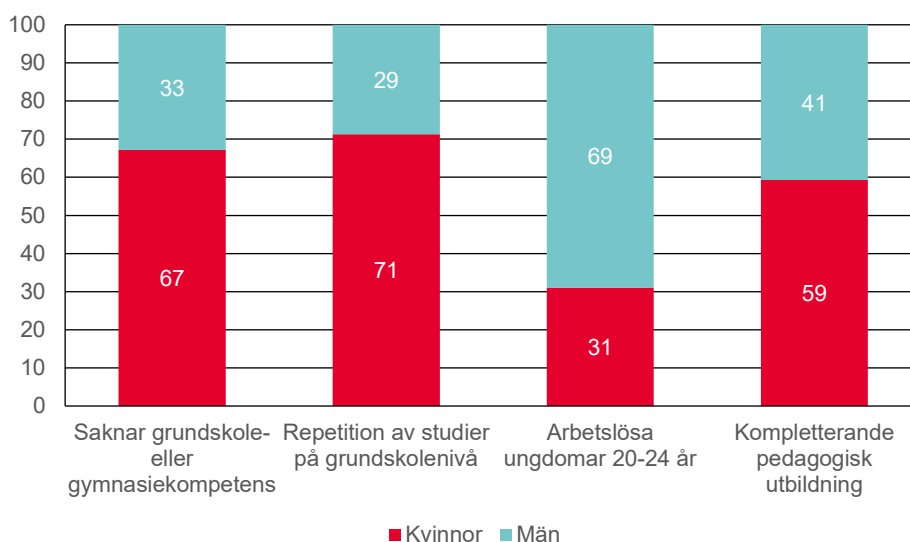
⁶⁷ CSN får utnyttja mer pengar än 100 procent av anslaget om det ryms inom anslagskrediten. I dessa fall minskar tillgängliga belopp med lika mycket nästa år.

⁶⁸ Före den 1 juli 2018 kunde det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning lämnas om utbildningen ledde till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik.

Kvinnlig dominans bland dem som saknar utbildning eller repeterar

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män är störst bland dem som fick högre bidrag för att repetera på grundskolenivå och minst bland dem som fick högre bidraget för att de studerade på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU).

Diagram 6.14 Studerande med högre bidrag 2019
Fördelade efter kön och kvotgrupp, andelar i procent

Bland dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens är könsfördelningen i princip oförändrad jämfört med 2018. Andelen kvinnor ökade med 2 procentenheter bland dem som studerade KPU medan andelen män ökade med 2 procentenheter bland dem som repeterade grundskolestudier.

Åldersfördelningen bland dem som fick det högre bidraget skiljer sig mellan olika kvotgrupper. De som fick det högre bidraget för KPU är något äldre än övriga. Det var 34 procent av dem som studerade KPU som var 40 år eller äldre, jämfört med 24 procent bland dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens och 27 procent bland dem som repeterar grundskolestudier.

Stor övervikt män som får det högre bidraget för unga

Majoriteten, 69 procent, av de mellan 20 och 24 år som fick det högre bidraget var män. Antalet som fick det högre bidraget för att de studerade med ett utbildningskontrakt minskade med 500 personer under 2019. Antalet som fick det högre bidraget för att de var inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller jobb- och utvecklingsgarantin ökade med 20 personer. Från den 1 juli 2018 kan ungdomar som läst introduktionsprogram på gymnasieskolan, under vissa förutsättningar ha rätt till det högre bidraget⁶⁹. Antalet som fick det högre bidraget av den anledningen ökade med 4 700 personer, och var 67 procent av samtliga ungdomar mellan 20 och 24 år som fick det högre bidraget.

⁶⁹ Se avsnitt 6.3.1

Tabell 6.12 Ungdomar 20-24 år med högre bidraget 2019
Fördelade efter delgrupp¹, antal studerande och andelar i procent

	Antal studerande	Andel i procent
Jobbgaranti	2 132	19
Läst på introduktionsprogram	7 572	67
Utbildningskontrakt	1 915	17

¹ En studerande kan få det högre bidraget av flera skäl under året och förekommer då i mer än en kategori.

Andelen 20-åringar som fick det högre bidraget för unga ökade från 31 till 41 procent under 2019. Det beror på att målgruppen för det högre bidraget för unga har utökats och även omfattar dem som läst på ett introduktionsprogram och fortsätter sina studier med studiemedel utan uppehåll. Bland dessa är 89 procent yngre än 22 år.

Otillräckligt anslag för vissa urvalsgrupper

För urvalsgruppen som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens användes 44 procent av anslaget under 2019. Andelen som har betalats ut i förhållande till anslaget har ökat med 4 procentenheter jämfört med 2018.

Inom urvalsgruppen för repetition av studier på grundskolenivå var efterfrågan på det högre bidraget under 2019 större än vad som rymdes inom anslagna medel. De 163 miljoner kronor som var avsatta för repetition av studier på grundskolenivå räckte inte till samtliga sökande. För studerande vars ansökan om studiemedel kom in efter den 27 augusti, innebar detta att de beviljades studiemedel med det generella bidraget om de inte tidigare hade beviljats det högre bidraget för repetitionsstudier⁷⁰. För studerande vars ansökan kom in efter den 24 september 2019 beviljades det generella bidraget oavsett om den studerande tidigare hade fått det högre bidraget för repetitionsstudier eller inte. Det var totalt 1 600 personer som beviljades det generella bidraget för repetitionsstudier på grundskolenivå på grund av att pengarna för högre bidraget tagit slut.

Tabell 6.13 Utbetalt belopp i högre bidrag 2019
Fördelat efter kvotgrupp, miljoner kronor och andel av anslag

	Anslag	Utbetalt belopp	Andel av anslag ¹
Saknar grundskole- eller gymnasiekompetens	3 177,9	1 403,7	44 %
Repetition av studier på grundskolenivå	162,6	179,2	110 %
Arbetslösa ungdomar 20-24 år	381,7	393,1	103 %
Kompletterande pedagogisk utbildning	95,4	55,3	58 %
Ungdomar med utbildningskontrakt	70	67,9	97 %

¹ Visar hur stor andel av anslaget som använts. CSN får utnyttja mer pengar än 100 procent om det ryms inom anslagskrediten. I dessa fall minskar tillgängliga belopp med lika mycket nästa år.

Inom urvalsgruppen arbetslösa ungdomar 20-24 år ökade efterfrågan på det högre bidraget under 2019. För första gången räckte inte de avsatta medlen till samtliga

⁷⁰ Studerande i denna urvalsgrupp som tidigare bedrivit studier med det högre bidraget på grundskolenivå har förtur till det högre bidraget vid fortsatta studier.

sökande, och ansökningar som kom in efter den 24 september 2019 beviljades därför studiemedel med det generella bidraget. Det var 700 personer som beviljades det generella bidraget av den anledningen.

För urvalsgruppen kompletterande pedagogisk utbildning ökade den utbetalda andelen av anslaget med 21 procentenheter. För urvalsgruppen ungdomar med utbildningskontrakt betalades 97 procent av anslaget ut. Denna grupp ingick tidigare i urvalsgruppen för arbetslösa ungdomar mellan 20 och 24 år.

6.3.3. Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn under 18 år att studera kan den studerande ansöka om tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel.

Under 2019 fick 96 700 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en ökning med 9 000 personer jämfört med 2018. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var 19 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2019 hade 15 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 27 respektive 47 procent.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som bidraget har funnits. Under 2019 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. De som studerade med tilläggsbidrag hade i genomsnitt 1,9 barn under 18 år. Totalt betalades det ut tilläggsbidrag för 182 000 barn, vilket är en ökning med 18 000 barn eller 11 procent jämfört med 2018.

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige får tilläggsbidrag än att de som studerar utomlands får det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2019 fick 630 personer, 2 procent, även tilläggsbidrag för barn. Den andelen har varit oförändrad de senaste åren.

6.4. Lån under studietiden

6.4.1. Regler och syfte

Den del av de ordinarie studiemedlen som består av lån, så kallat grundlån, är olika stor beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2019 få lån med 1 860 kronor per vecka och studerande med högre bidrag kunde få lån med 879 kronor per vecka. Beloppens storlek följer prisbasbeloppets utveckling. Oavsett om en studerande får det generella eller det högre bidraget är totalbeloppet detsamma. Sedan den 1 juli 2015 får studerande i Sverige och utomlands samma bidrags- och lånebelopp. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år.⁷¹

Utöver grundlån kan vissa studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet för vuxna som har förvärvsarbetat före studierna. Tilläggs lånet lämnades under 2019 med 920 kronor per vecka. För att få tilläggs lån måste den stu-

⁷¹ Se avsnitt 6.9 Åldersgränser för mer information.

derande ha haft en inkomst under 2018 på minst 192 975 kronor om studierna påbörjades under 2019. Tilläggsån ges under högst 120 veckor till studerande som är 25 år eller äldre och som har studiemedel med både bidrag och lånedel. Tidigare kunde endast studerande i Sverige få tilläggsån men sedan den 1 juli 2015 kan tilläggsån även lämnas för studier i ett annat land inom EU/EES eller i Schweiz.

En studerande kan även få merkostnadslån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan få merkostnadslån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

Sedan den 1 juli 2015 finns ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier. Det tillkom i samband med att beloppen i alla länder blev desamma som i Sverige, för att inte begränsa de studerandes valfrihet när det gäller studieland. Alla som studerar utomlands kan få lånet och det är tänkt att underlätta studier i länder med ett högre kostnadsläge. Merkostnadslånet för utlandsstudier kan även ges till studerande som studerar på en utbildning i Sverige men där en del av utbildningen är förlagd utomlands. Lånet lämnas för de veckor den studerande har ordinarie bidrag och lån för utlandsstudier och under 2019 var beloppet 581 kronor per vecka vid studier på heltid.

6.4.2. Grundlån, tilläggsån och merkostnadslån

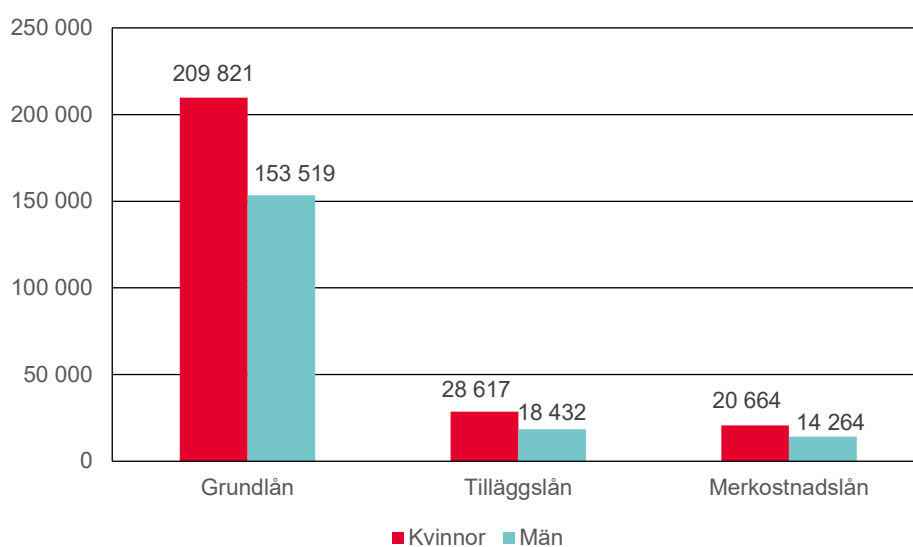
Av alla som studerade med studiemedel under 2019 valde 363 300 personer att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med 20 900 personer eller 6 procent jämfört med 2018. Totalt betalades 17,9 miljarder kronor ut i grundlån under 2019, vilket är en ökning med 1,2 miljarder kronor jämfört med 2018.

Tabell 6.14 **Antal studerande med lån 2015–2019**
Fördelade efter stödform

	Grundlån	Tilläggsån	Merkostnadslån
2015	345 207	24 513	27 597
2016	329 912	27 976	31 187
2017	334 214	33 126	32 545
2018	342 427	39 122	33 574
2019	363 340	47 049	34 928

Antalet studerande med tilläggsån ökade med 7 900 personer eller 20 procent medan antalet med merkostnadslån ökade med 1 400 personer eller 4 procent.

Diagram 6.15 Antal studerande med lån 2019
Fördelade efter stödform och kön

Studerande med tilläggs lån

Andelen studerande som fick tilläggs lån ökade med 1 procentenhet under 2019, vilket innebär att 9 procent av samtliga studerande har tilläggs lån. Andelen studerande med tilläggs lån är densamma bland kvinnor som bland män. Ökningen av antalet och andelen studerande med tilläggs lån förklaras dels av att man sedan några år tillbaka kan få lånet även för deltidsstudier och för studier utomlands inom EU/EES och Schweiz, dels av att andelen studerande som är 25 år eller äldre har ökat.

Den högsta andelen studerande med tilläggs lån finns på eftergymnasial nivå. Under 2019 var denna andel 10 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018. På gymnasienivå var motsvarande andel oförändrat 7 procent medan andelen på grundskolenivå var oförändrat 2 procent.

Andelen som studerade med tilläggs lån var högst bland dem i åldersgruppen 35-44 år, där 25 procent av de studerande hade tilläggs lån under 2019. I åldersgruppen 25-34 år hade 16 procent tilläggs lån och bland dem som var 45 år eller äldre var motsvarande andel 20 procent. Totalt betalades 1,1 miljarder kronor ut i tilläggs lån under 2019.

Studerande med merkostnads lån

Under 2019 ökade antalet studerande med merkostnads lån med 1 400 personer, eller 4 procent. Andelen studiemedelstagare som fick merkostnads lån var dock oförändrat 7 procent under 2019.

Den största andelen studerande med merkostnads lån finns på eftergymnasial nivå. Under 2019 var det 8 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå som hade merkostnads lån, vilket är oförändrat jämfört med 2018. Detta hör samman med att andelen utlandsstuderande är högst på eftergymnasial nivå och med att merkostnads lån är betydligt vanligare vid utlandsstudier. Under 2019 använde 68 procent av samtliga utlandsstuderande merkostnads lån. Detta kan jämföras med att 3 procent av de som studerade med studiemedel i Sverige hade merkostnads lån under 2019.

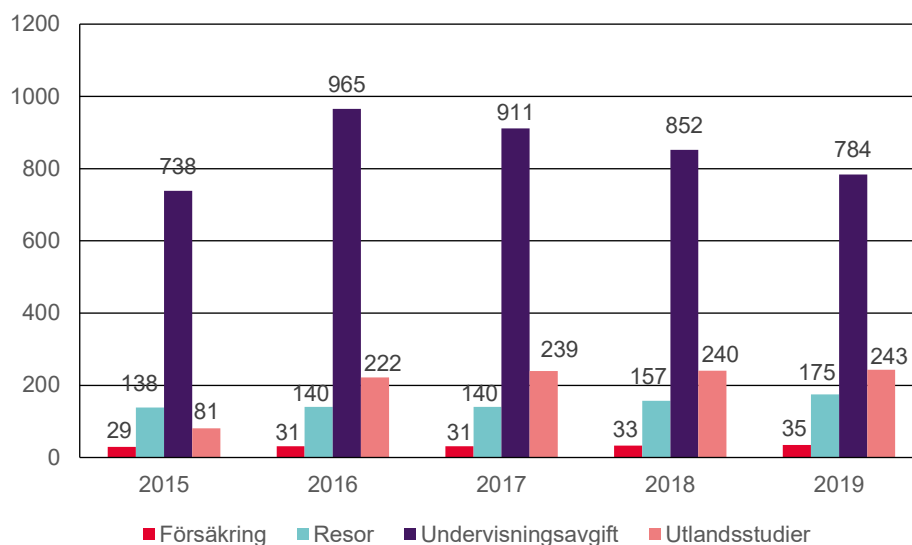
På gymnasienivå hade 4 procent av de studerande merkostnadslån medan endast ett fåtal av dem på grundskolenivå hade lånet. Merkostnadslån är vanligast i åldersgruppen 25–34 år. I den gruppen hade 8 procent av de studerande merkostnadslån. Lägst andel med merkostnadslån fanns i åldersgruppen 35–44 år, där andelen var 4 procent.

Utbetalningar av merkostnadslån för undervisningsavgifter minskar

Av de 1,3 miljarder kronor som betalades ut i merkostnadslån under 2019 avsåg 784 miljoner kronor merkostnadslån för undervisningsavgifter. Det är en minskning med 67 miljoner kronor jämfört med 2018. Det utbetalda beloppet för undervisningsavgifter ökade kraftigt under 2015 och 2016. Detta var en följd av att reglerna för merkostnadslån ändrades den 1 juli 2015, vilket möjliggjorde ett mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter.

Under 2018 ändrades reglerna för merkostnadslån på nytt och den studerande kan efter regeländringen få merkostnadslån för undervisningsavgift upp till ett visst grundbelopp per vecka.⁷² Den studerande har också ett maxbelopp för hur mycket merkostnadslån per nivå som kan betalas ut för undervisningsavgift under hela studietiden. De nya reglerna kan förklara att det utbetalda beloppet för merkostnadslån för undervisningsavgifter minskade under både 2018 och 2019.

Diagram 6.16 Utbetalda merkostnadslån 2015–2019
Fördelat efter typ av merkostnad, miljoner kronor

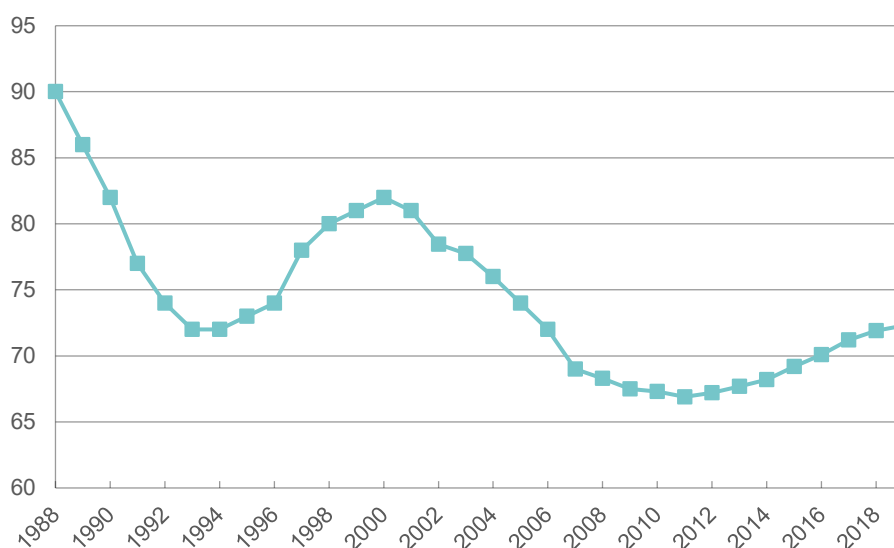
Av det specifika merkostnadslånet för utlandsstudier betalades 243 miljoner kronor ut under 2019, vilket är en marginell ökning jämfört med 2018. Merkostnadslån för resor och försäkring betalades ut med 175 respektive 35 miljoner kronor under 2019.

⁷² Beloppet varierar beroende på om den studerande studerar på gymnasie- eller eftergymnasial nivå. Se 3 kap. 13 b–c studiestödsförordningen (2000:655).

6.4.3. Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001 då det nya annuitetslånet infördes. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant övervägde sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.⁷³ Sedan år 2012 har dock lånebenägenheten ökat igen.

Diagram 6.17 Lånebenägenhet 1988–2019
Andelar i procent

Under 2019 tog 72,3 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 0,4 procentenheter sedan 2018 och med 5,4 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Den största delen av ökningen kan hänföras till studerande på eftergymnasial nivå eller studerande utomlands.

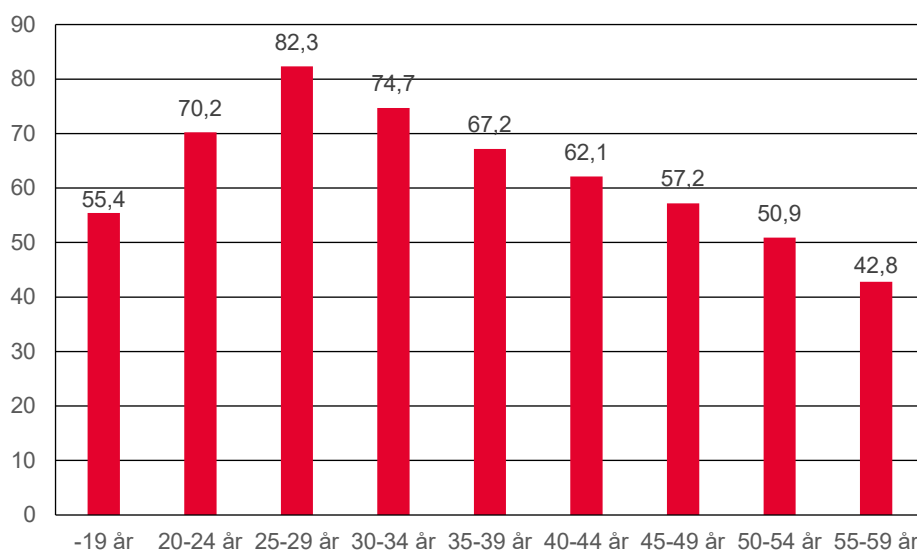
Kvinnor och män är olika benägna att ta lån. Under 2019 tog 70,9 procent av kvinnorna med studiemedel lån, att jämföra med 74,2 procent av männen. Lånebenägenheten ökade med 0,2 procentenheter bland kvinnor och med 0,4 procentenheter bland män. De kvinnor som studerar med studiemedel är i genomsnitt äldre än män som studerar med studiemedel. Vid en jämförelse av män och kvinnor i samma åldersgrupper är skillnaderna i lånebenägenhet större än bland samtliga med studiestöd.⁷⁴

Sedan 2011 har det även skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, vilka mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen i åldern 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat (se diagram 6.1). Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en bidragande förklaring till att lånebenägenheten ökar.

⁷³ CSN (2011).

⁷⁴ CSN (2020a).

Diagram 6.18 Lånebenägenhet 2019
Fördelat efter åldersgrupp, andelar i procent

Under 2019 har lånebenägenheten ökat något i alla åldersgrupper utom i åldersgrupperna 35–39 år och 45–49 år. Där minskade istället lånebenägenheten med 0,2 procentenheter vardera. Den största ökningen skedde i åldersgruppen 19 år eller yngre där lånebenägenheten ökade med 2,5 procentenheter, samt i åldersgruppen 55 år eller äldre där den ökade med 1,5 procentenheter. Trots att lånebenägenheten har ökat mest i dessa åldersgrupper tar de yngsta och äldsta studiemedelstagarna förhållandevis sällan lån. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–29 år. Andelen med lån i denna åldersgrupp ökade med 0,3 procentenheter under 2019.

För studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen som ska betalas höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁷⁵, påverkar andelen som tar lån bland äldre studerande.

De som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden, exempelvis besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. CSN har under en tid tillbaka genomfört en enkätundersökning vartannat år om de studerandes sociala och ekonomiska situation. Den senaste undersökningen genomfördes 2017. Resultatet visar att yngre studerande förhållandevis ofta får ekonomiskt stöd från föräldrarna medan äldre oftare försörjer sig med lön eller får ekonomiskt stöd av en partner. Andelen som får ekonomiskt stöd från föräldrarna har dock minskat från 16 procent under 2015 till 12 procent under 2017.⁷⁶

⁷⁵ Den nedre åldersgränsen inom den s.k. lånetrappan höjdes från 45 till 47 år den 1 juli 2014.

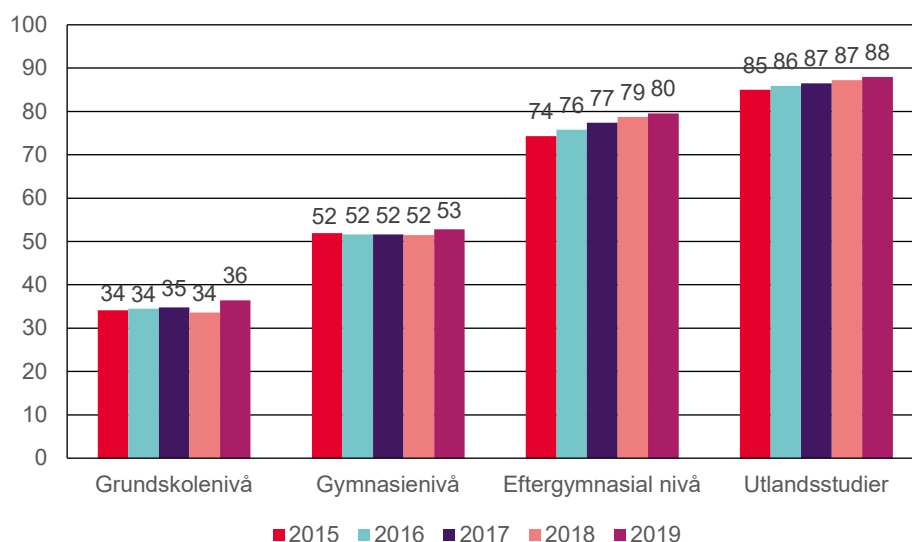
⁷⁶ CSN (2018a).

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands och under 2019 valde 87,7 procent av de utlandsstuderande att ta lån. Detta är en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2018.

Diagram 6.19 Lånebenägenhet 2015–2019

Fördelat efter utbildningsnivå i Sverige och utlandsstudier¹, andelar i procent

¹ Här ingår samtliga studerande utomlands oavsett nivå på studierna.

Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar beror på att de många gånger kan ha högre omkostnader. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som studerande i Sverige.

De som får studiemedel med det generella bidraget tar oftare lån än dem som får studiemedel med den högre bidragsnivån. Under 2019 tog 48,1 procent av dem med det högre bidraget lån, en ökning med 0,7 procentenheter jämfört med 2018. Motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 74,6 procent, en ökning med 0,6 procentenheter.

Ju lägre nivå studierna bedrivs på, desto lägre andel av de studerande lånar. En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna är att många studerande får studiemedel med den högre bidragsnivån.⁷⁷ Det gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån. Att en högre andel av de studerande får högre bidrag kan därmed bidra till att hålla nere lånebenägenheten. Även studerandes sociala bakgrund och deras bedömning av sina framtida inkomster kan ha betydelse.⁷⁸

⁷⁷ Se avsnitt 6.3.2 för mer information om andelen studerande med det högre bidraget.

⁷⁸ CSN (2018a).

6.4.4. Skuldsättning bland nya återbetalare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulden vid återbetalningens början.⁷⁹ Uppgifterna avser 81 500 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2020. Samma personer kan även ha lån i någon av de äldre lånetyperna, studiemedel och studielån, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer, och beroende på om man tagit lån för utlandsstudier eller inte, redovisas skuldsättningen fördelad efter utbildningsnivå och utlandsstudier.

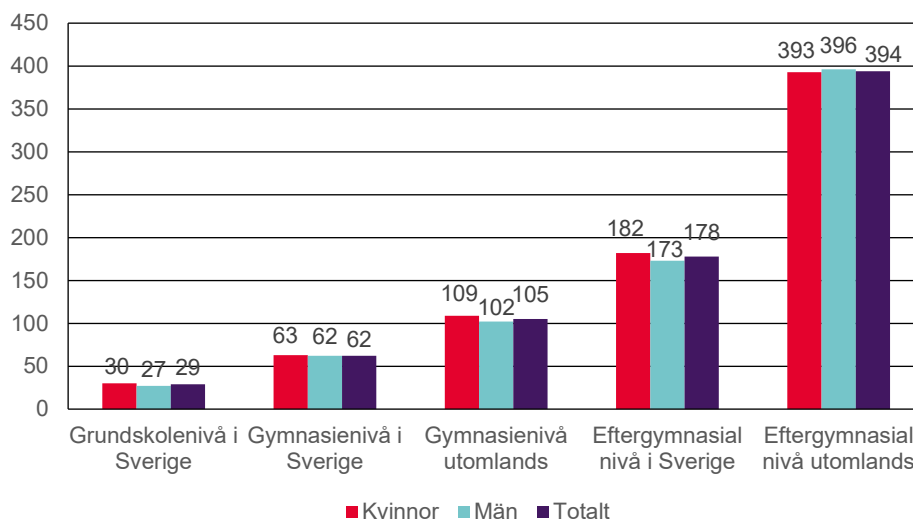
Av de nya återbetalningsskyldiga låntagarna har 86 procent (70 300 personer) studerat enbart i Sverige, 3 procent (2 800 personer) har studerat enbart utomlands och 10 procent (8 400 personer) har studerat både i Sverige och utomlands.⁸⁰ Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 168 400 kronor, vilket är en ökning med 4 000 kronor jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2019. Den sammanlagda skulden för dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2020 uppgick till 13,7 miljarder kronor.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en nivå

Av de som blev nya återbetalare den 1 januari 2020 hade 69 procent haft studiemedel för studier på endast en nivå. Av dessa hade 1 300 studerat på grundskolenivå i Sverige, 14 500 på gymnasienivå i Sverige, 440 på gymnasienivå utomlands, 37 300 på eftergymnasial nivå i Sverige och 2 200 på eftergymnasial nivå utomlands.

Diagram 6.20 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2020¹ som endast läst på en utbildningsnivå

Fördelat efter nivå, studier i Sverige eller utomlands och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser 55 800 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslån 2019 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå i Sverige respektive utomlands.

⁷⁹ Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd. Det innebär att om en studerande gör ett längre studieuppehåll innan han eller hon är färdig med sin utbildning så blir personen återbetalningsskyldig. Uppgifterna i detta avsnitt ska därför inte förväxlas med studieskuld vid uppnådd examen. Uppgifter om studielån och återbetalning av lån redovisas i övrigt i kapitel 10.

⁸⁰ På grund av avrundning summerar inte andelarna till 100 procent.

Bortsett från dem som enbart har studerat på eftergymnasial nivå utomlands har kvinnor högre genomsnittliga skulder än män. Bland dem som enbart studerade på eftergymnasial nivå utomlands har istället män något högre genomsnittsskulder än kvinnor. En förklaring till kvinnors högre skuldsättning är att kvinnorna i genomsnitt använder fler studiemedelsveckor än männen.⁸¹

De som enbart har studerat på grundskole- eller gymnasienivå i Sverige har betydligt lägre genomsnittliga skulder än dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå i Sverige. Men det finns en stor spridning inom grupperna. Det högsta skuldbeloppet bland dem som studerat på grundskolenivå var 180 500 kronor och bland dem som enbart studerat på gymnasienivå i Sverige var den högsta skulden 347 800 kronor. Den som hade högst skuld bland dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå i Sverige hade en skuld på 819 500 kronor.

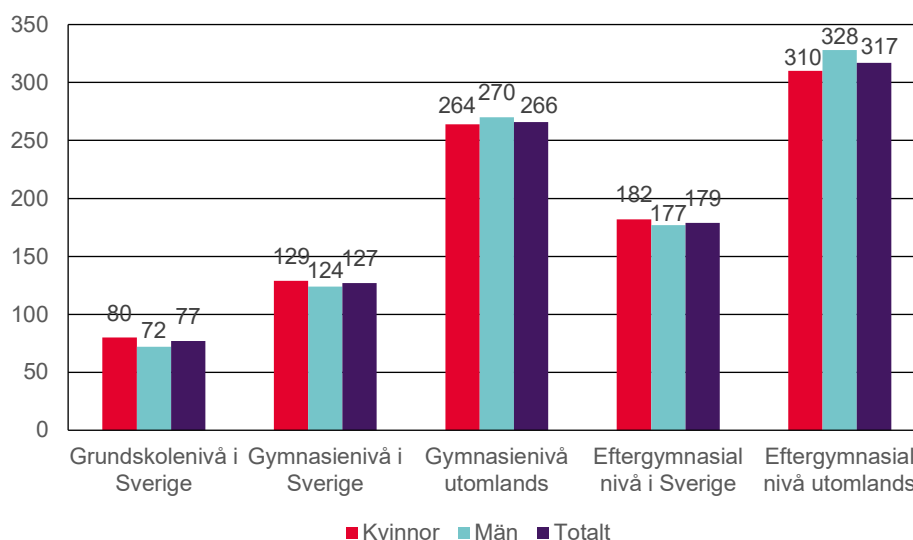
De som enbart har studerat utomlands har högre genomsnittliga skulder än de som bara studerat i Sverige på samma nivå. De som enbart studerat på gymnasienivå utomlands hade en genomsnittlig skuld på 105 400 kronor, att jämföra med de som enbart hade studerat på gymnasienivå i Sverige som hade en snittskuld på 62 300 kronor. Det högsta skuldbeloppet bland dem som enbart hade studerat på gymnasienivå utomlands var 455 800 kronor och bland dem som enbart studerat på eftergymnasial nivå utomlands var det 996 800 kronor.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en eller flera nivåer

I diagram 6.21 och 6.22 nedan redovisas genomsnittlig skuld fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier. En person kan ha en genomsnittlig skuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer. För att redovisas under ”Grundskolenivå” måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer i Sverige som då ingår i skulden. Lån från utlandsstudier ingår inte i den genomsnittliga skulden för studier i Sverige. Däremot innehåller den genomsnittliga skulden för studier utomlands även lån som den studerande till exempel tagit på eftergymnasial nivå i Sverige.

⁸¹ Se avsnitt 6.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

Diagram 6.21 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2020
Fördelat efter utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

Studenter som läst helt eller delvis utomlands har en högre genomsnittlig skuld än de som enbart läst i Sverige. De studenter som läst på gymnasienivå i Sverige har en genomsnittlig skuld på 127 100 kronor, medan den genomsnittliga skulden bland dem som läst helt eller delvis utomlands på gymnasienivå var 266 900 kronor. De studenter som har läst på eftergymnasial nivå i Sverige har i genomsnitt en skuld på 179 400 kronor. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands på samma nivå var skuldsättningen 317 300 kronor.

Kvinnor som har studerat i Sverige har en något högre genomsnittlig skuld än män som har studerat på samma nivå i Sverige. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna även har studerat på högre utbildningsnivåer. Även bland studenter på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män, vilket beror på att de i genomsnitt använder fler veckor med studiemedel.⁸²

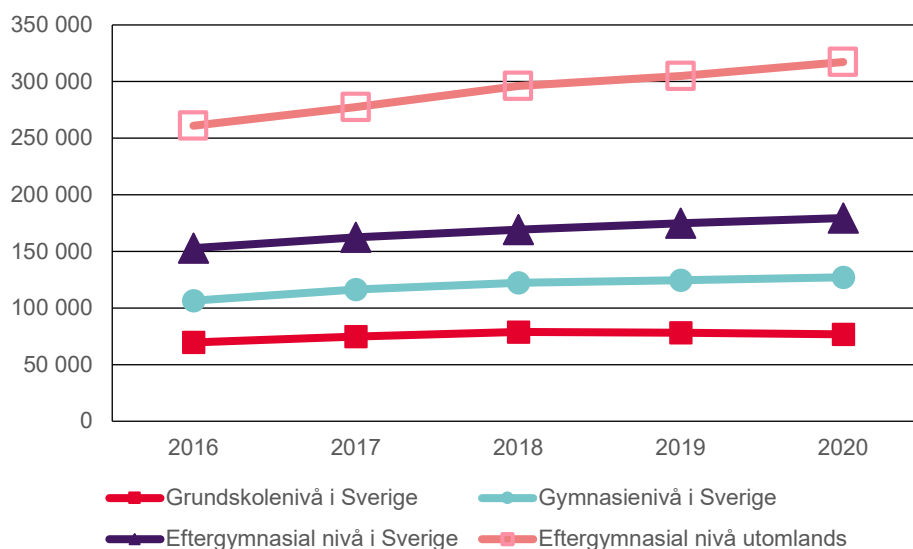
Bland dem som studerat helt eller delvis utomlands har däremot män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att dessa män använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna i samma kategori och att de i något högre grad har använt sig av merkostnadslån.

Skuldsättningen bland nya återbetalare ökar

Skuldbeloppen hos nya återbetalare har ökat de senaste åren, vilket förklaras av att studiemedlens lånedel höjdes under 2010, 2011 och 2015. Även höjningen av prisbasbeloppet och ändrade regler för utlandsstudiemedel har sannolikt påverkat skuldsättningen. Under 2020 var ökningen störst bland kvinnor som studerat på eftergymnasial nivå utomlands, där skulden ökade med 4 procent. För dem som läst på grundskolenivå minskade den genomsnittliga skulden med 2 procent medan skulden ökade med 2 procent för dem som läst på gymnasienivå. För låntagare på eftergymnasial nivå i Sverige var skuldökningen 3 procent.

⁸² Se avsnitt 6.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

Diagram 6.22 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2016–2020
Fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹, kronor

¹ Uppgifter om skulden för studerande som läst på gymnasienivå utomlands togs fram första gången för de som blev nya återbetalare 2020. Uppgifter från tidigare år har inte återskapats och därför ingår inte studerande på gymnasienivå utomlands i tidsserien.

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2020 hade 62 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga vid ingången av 2019. Andelen som hade en skuld mellan 200 000 och 500 000 kronor ökade med 1 procentenhet under samma period. De som hade en skuld över 500 000 kronor när de blev återbetalningsskyldiga utgjorde 2 procent av låntagarna 2020, vilket är oförändrat jämfört med vad som gällde vid ingången av 2019.

6.5. Inkomster under studietiden

6.5.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger den så kallade fribeloppsgränsen. Syftet med fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet beräknas utifrån prisbasbeloppet och bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Fribeloppsgränsen har höjts vid flera tillfällen. Den senaste höjningen genomfördes 2014. Under 2019 var fribeloppet 90 075 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. Det innebär att en studerande som hade studiemedel i 40 veckor per år kunde tjäna 180 150 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidragsdelen och på en eventuell lånedel.

6.5.2. Reducering av studiemedel på grund av inkomst

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribeloppsgränsen får den studerande utbetalningar med reducerade belopp.

Tabell 6.15 Antal personer som meddelat inkomster över fribeloppsgränsen 2015–2019

Fördelade efter kön

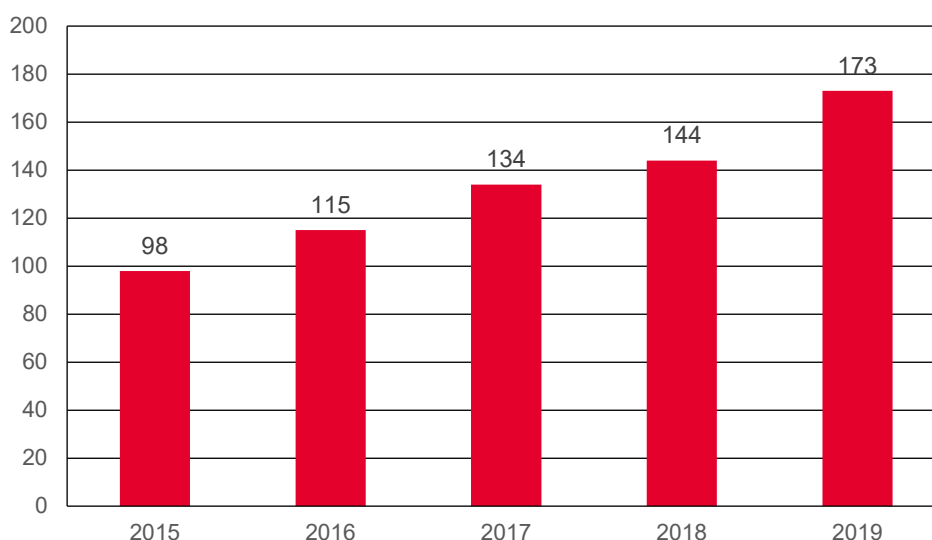
	Kvinnor	Män	Totalt
2015	8 860	4 098	12 958
2016	9 779	4 751	14 530
2017	10 714	5 400	16 114
2018	11 050	5 537	16 587
2019	12 091	6 282	18 373

Under 2019 ökade antalet personer som anmälde inkomster över fribeloppsgränsen med 1 800 personer eller 11 procent. Av samtliga studiemedelstagare anmälde 4 procent inkomster över fribeloppsgränsen. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som anmäler inkomst över fribeloppsgränsen. Under 2018 var andelen kvinnor 66 procent, att jämföra med 59 procent av samtliga studiemedelstagare.

I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständringar som gjorts för studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständring efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i diagram 6.23 utan presenteras i stället i avsnitt 6.5.3.

Diagram 6.23 Reducerade belopp på grund av inkomster över fribeloppsgränsen som anmälts under studieperioden 2015–2019

Miljoner kronor

Under 2019 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 173 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en

ökning med 29 miljoner kronor eller 20 procent jämfört med 2018. Den stora ökningen av det reducerade beloppet beror på att antalet studiemedelstagare ökat under 2019.

6.5.3. Återkrav av studiemedel på grund av inkomst

Om den studerande anmäler en inkomst först efter att samtliga utbetalningar är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som hen inte har rätt till. En sådan anmälan måste i så fall ske innan efterkontrollen av inkomsten görs.

CSN kontrollerar dessutom alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslutet om slutlig skatt för året. Denna kontroll genomförs när den slutliga skatten är fastställd, det vill säga två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta, eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats.

Under 2019 efterkontrollerade CSN inkomsterna för 2017. För studier under 2017 har 1 400 personer fått återkrav på grund av en anmäld inkomstökning efter studieperiodens slut, men innan efterkontrollen genomfördes. Det återkrävda beloppet var 18 miljoner kronor. Antalet personer som fick återkrav i efterkontrollen av inkomst för 2017 ökade med 4 procent, 500 personer, jämfört med antalet som fick återkrav av samma anledning för 2016.

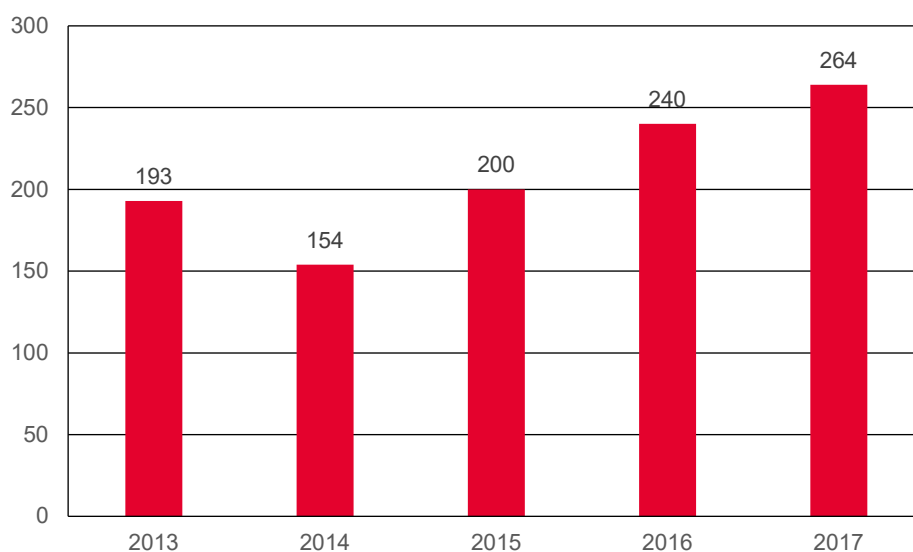
Tabell 6.16 Antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst 2013–2017

Fördelade efter kön, studie- och inkomstår

Inkomstår	Kvinnor	Män	Totalt
2013	7 950	5 085	13 035
2014	5 464	3 683	9 147
2015	6 496	4 030	10 526
2016	7 399	4 852	12 251
2017	7 661	5 082	12 743

Av samtliga som under 2019 fick ett beslut om återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst var 60 procent kvinnor.

Diagram 6.24 Återkrävda belopp¹ med anledning av efterkontrollerad inkomst 2013–2017
Miljoner kronor

¹ I uppgifterna ingår samtliga typer av bidrag och lån som återkravsbesluten omfattar.

Under 2019 återkrävdes studiemedel motsvarande 264 miljoner kronor i samband med efterkontrollen av inkomsterna för 2017. Det är en ökning med 24 miljoner kronor eller 10 procent jämfört med 2018 (studie- och inkomståret 2016).

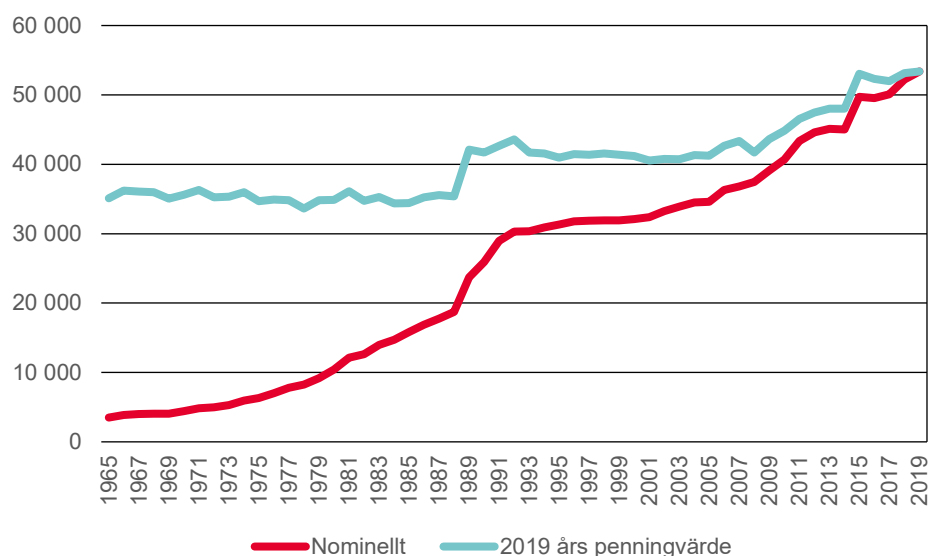
6.6. Studieekonomi och studiemedlens betydelse för valet att studera

6.6.1. Studieekonomi

Det finns flera sätt att undersöka de studerandes studieekonomi. Vi redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av ekonomin under studietiden och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 6.25 Studiemedlens utveckling 1965–2019¹

Fördelat på nominella belopp och i 2019 års penningvärde, kronor per kalenderhalvår

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2019 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Statistiska centralbyrån, www.scb.se, (2020-01-16).

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det betyder att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen. En sådan förändring genomfördes den 1 juli 2018 då totalbeloppet i studiemedlen höjdes som andel av prisbasbeloppet. Det var enbart studiemedlens bidragsdel som höjdes.

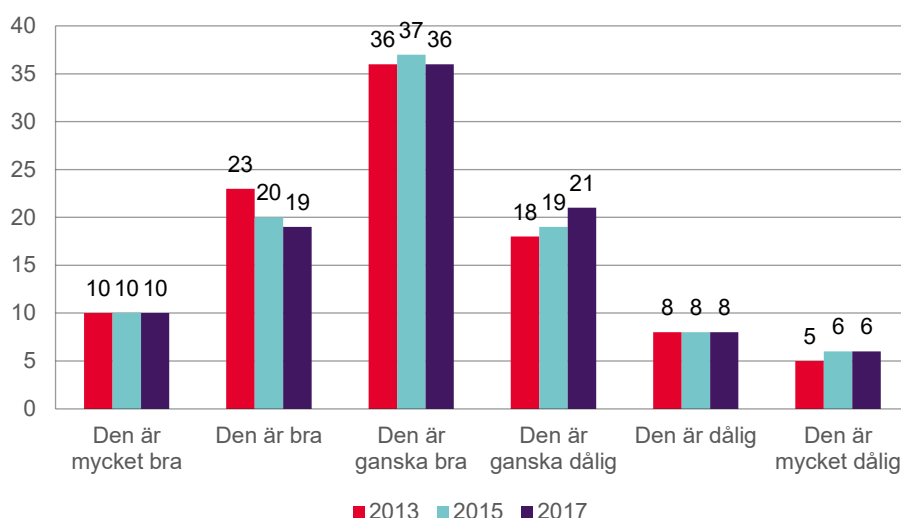
En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2015 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965. Därefter försvagades köpkraften marginellt under 2016 och 2017 innan den ökade på nytt. Under 2019 nåddes en ny högstanivå.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende en större del av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Den ekonomiska situationen för studerande kan även undersökas genom enkätundersökningar. I den senaste undersökningen som CSN genomförde under hösten 2017 framkom att upplevelsen av studieekonomin har försämrats något sedan 2015 bland studerande med studiemedel. I 2017 års undersökning angav 65 procent av de studerande att studieekonomin var ganska bra, bra eller mycket bra. Det är en nedgång med 2 procentenheter sedan 2015, vilket innebär att nedgången fortsatte i samma takt som mellan 2013 och 2015.⁸³

⁸³ CSN (2018a).

Diagram 6.26 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden?
 Studerande med studiemedel, andelar i procent

Förutom höjningen av bidragsdelen 2018 höjdes studiemedlens lånedel med cirka 1 000 kronor per månad den 1 januari 2015. Även om långt ifrån alla studerande har lån är det något förvånande att upplevelsen av ekonomin inte har förbättrats efter dessa höjningar. Det är dock viktigt att komma ihåg att den ekonomiska situationen beror på studerandes samlade inkomster och utgifter och inte enbart på studiemedlen. En tänkbar förklaring till att det skett en mindre försämring av den upplevda studieekonomin kan vara att färre studerande anger att de får ekonomiskt stöd från en partner eller av sina föräldrar.⁸⁴

Det förekommer endast små skillnader mellan hur kvinnor och män upplever sin studieekonomi. Yngre har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än äldre och studerande utan barn har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än studerande med barn.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem som har både bidrag och lån uppgav 40 procent 2017 att studiemedlen helt täckte deras omkostnader och 75 procent ansåg att studiemedlen täckte minst 75 procent av levnadsomkostnaderna. Den andel av låntagarna som ansåg att studiemedlen helt täckte levnadsomkostnaderna ökade med 1 procentenhet mellan 2015 och 2017 medan andelen som upplevde att studiemedlen täckt minst 75 procent av omkostnaderna var oförändrad.

6.6.2. Studiemedlens betydelse för valet att börja studera

Att låta studiemedelstagarna svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt studiestöd är ett sätt att undersöka studiestödets betydelse. För de studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” kan studiemedlen ha varit avgörande för valet att börja studera. Andelen respondenter

⁸⁴ CSN (2018a).

som besvarat frågan med något av nej-alternativen har minskat från 50 procent 2013 till 48 procent 2017.

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper. Till exempel betyder studiemedlen mer för äldre studerandes val att påbörja studier än för yngres val. Bland studiemedelstagare i åldersgruppen 25–34 år anger 55 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om det inte hade funnits statligt studiestöd. Denna andel är något högre än bland studiemedelstagare som är 34 år eller äldre, där motsvarande andel är 54 procent. Dessa andelar kan jämföras med 36 procent av dem som är yngre än 25 år.⁸⁵

6.7. Nyttjande av studiemedel

6.7.1. Andel studerande som har studiemedel

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel, till exempel med hänsyn till sin ålder eller på grund av att deras tidigare studieresultat inte är tillräckliga. CSN har de senaste åren följt hur stor andel av de studerande som har studiemedel.⁸⁶ De senaste uppgifterna avser andra kalenderhalvåret 2018.

Tabell 6.17 Studerande med studiemedel (bidrag) och studielån, andra halvåret 2018
Fördelade efter kön och skolform, andelar i procent av samtliga studerande

	Andel med studiemedel (bidrag)			Andel med studielån		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folkhögskola	43	47	44	26	31	28
Komvux	35	29	33	17	16	17
Universitet och högskola ¹	70	71	71	54	56	55
Yrkeshögskola	76	70	73	58	53	56
Konst- och kulturutbildning	76	74	75	61	62	61

¹ Inklusivt högskolans basår.

Den andel av de studerande som har studiemedel varierade mellan 33 procent av samtliga studerande vid komvux och 75 procent av samtliga som studerade på konst- och kulturutbildning. Andelen med studiemedel var oförändrad vid komvux, universitet och högskola och vid yrkeshögskolan jämfört med 2017.

Andelen som använder studiemedel minskade under 2018 inom folkhögskolan och inom konst- och kulturutbildningar. Minskningen var störst inom folkhögskolan, där andelen med studiemedel minskade med 6 procentenheter, medan andelen studiemedelstagare vid konst- och kulturutbildningar minskade med 4 procentenheter. Orsakerna till att andelen som har studiemedel minskar varierar, exempelvis har

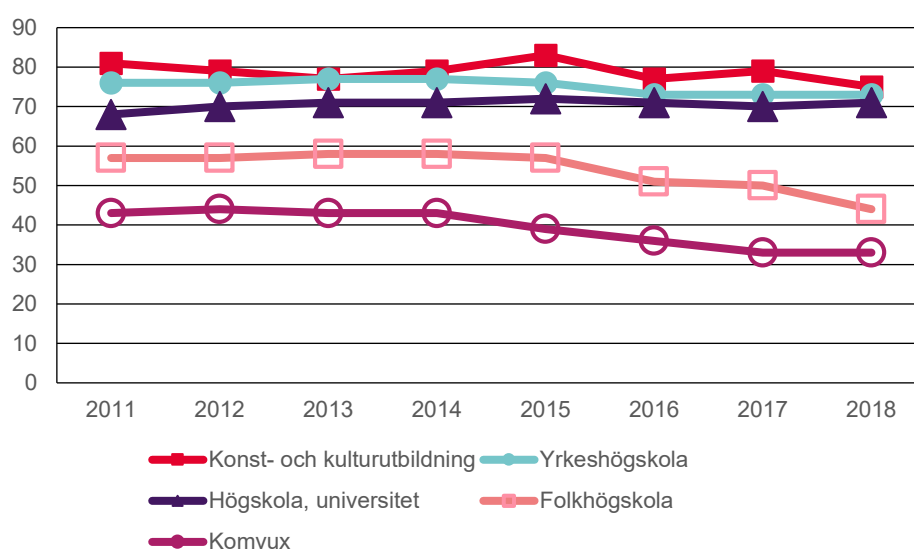
⁸⁵ CSN (2018a).

⁸⁶ CSN (2019c).

studerandegruppens sammansättning förändrats och studier på distansutbildning blir vanligare. Högkonjunkturen har även bidragit till att fler studerande än tidigare har haft andra inkomster än studiestöd som sin huvudsakliga inkomstkälla.⁸⁷ Särskilt inom högskolan är det tydligt att många av dem som studerar utan att ha studiemedel har andra inkomster.⁸⁸

Den andel av samtliga studerande som har studielån varierade mellan 17 procent vid komvux och 61 procent vid konst- och kulturutbildningar. Andelen med studielån minskade med 3 procentenheter vid konst- och kulturutbildning och med 2 procentenheter vid folkhögskola. Andelen med studielån ökade med 1 procentenhet vardera vid universitet och högskola samt vid yrkeshögskola, och var oförändrad vid komvux.

Diagram 6.27 Studerande med studiemedel, andra halvåret 2011-2018
Fördelade efter utbildningsform¹, andelar i procent av samtliga studerande

¹ I tidsserien för konst- och kulturutbildning ingår även kompletterande utbildningar.

En anledning till att en låg andel av dem som studerar vid komvux använder studiemedel är att majoriteten, 62 procent, studerar på deltid. Inom samtliga skolformer är andelen med studiemedel högre bland dem som studerar på heltid jämfört med dem som studerar på deltid. Vid komvux hade 57 procent av dem som studerade på heltid och 18 procent av dem som studerade på deltid studiestöd. Bland studerande vid högskola och universitet hade 88 procent av de heltidsstuderande studiemedel jämfört med 26 procent av dem som studerade deltid. Att nästan alla som läser vid en konst- och kulturutbildning studerar på heltid bidrar därmed till att andelen med studiemedel uppgår till 75 procent.

⁸⁷ CSN (2018b).

⁸⁸ CSN (2020b).

6.7.2. Antal veckor med studiemedel i olika grupper

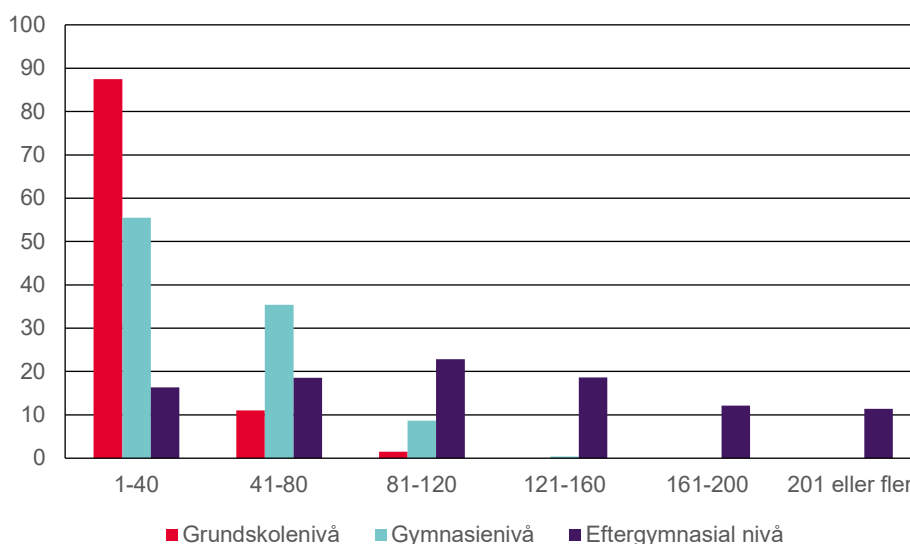
Det finns ingen statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör det svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan och vem som inte gör det.

För att ändå ge en bild över hur länge de studerande använder studiemedel har vi tagit fram uppgifter över antalet veckor med studiemedel för studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studie-stöd. Många som blir återbetalningsskyldiga har sannolikt studerat färdigt, vilket innebär att antalet studiemedelsveckor i dessa fall bör ge en god indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av samtliga som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2020 hade 6 000 personer använt studiemedelsveckor på grundskolenivå, 34 400 personer hade använt veckor på gymnasienivå och 61 300 personer hade använt veckor på eftergymnasial nivå. Av de som blev återbetalningsskyldiga 2020 hade 20 procent haft studiemedel i högst 40 veckor. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre utbildningsnivåer än vad det är vid studier på eftergymnasial nivå. Detta hänger både samman med att rätten till studiemedel är mer begränsad och med att utbildningstiden normalt är kortare på de lägre nivåerna.

Diagram 6.28 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2020

Fördelade efter utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor per nivå, andelar i procent

Det är vanligt att studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen nedan redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de studerande har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 6.18 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2020
Fördelade efter utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ²
Antal veckor på aktuell nivå	28	44	118
Antal veckor på samtliga nivåer ¹	80	96	128

¹ Gäller genomsnittligt antal veckor totalt, inklusive veckor den studerande läst på andra utbildningsnivåer.

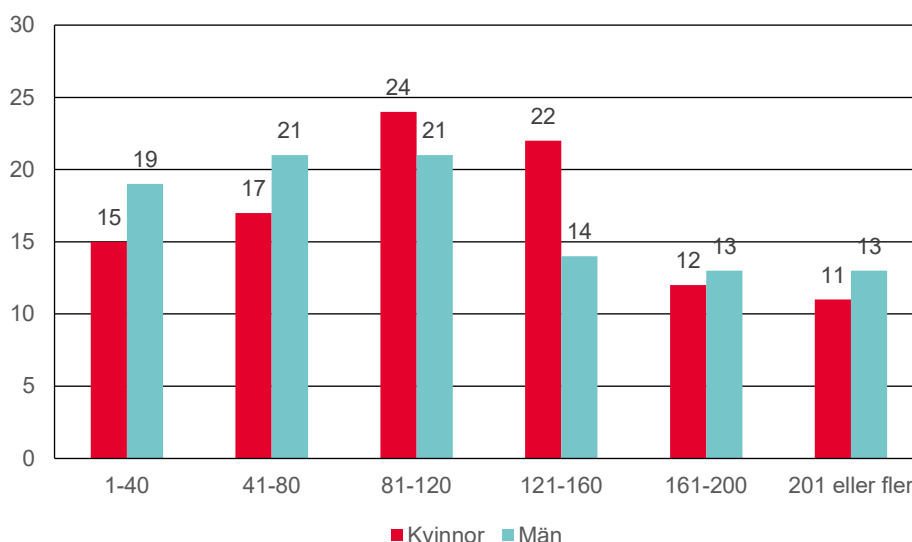
² Inklusive utlandsstuderande.

Det genomsnittliga antalet veckor på aktuell nivå har minskat med 1 procentenhet på gymnasienivå och eftergymnasial nivå och är oförändrat på grundskolenivå. Antalet använda veckor på samtliga nivåer har minskat med 1 procentenhet på grundskolenivå och gymnasienivå, och med 2 procentenheter på eftergymnasial nivå.

En närmare granskning av dem som studerat på eftergymnasial nivå visar att det finns vissa skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel.

Diagram 6.29 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2020

Fördelat efter kön och veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå, andelar i procent¹

¹ Andelarna beräknas per kön. Här ingår endast studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 35 500 kvinnor och 25 800 män.

Jämfört med kvinnorna studerar en högre andel av männen antingen kort eller lång tid med studiemedel på eftergymnasial nivå. Bland kvinnorna har 23 procent haft studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 26 procent av männen. Andelarna är oförändrade jämfört med de som blev återbetalningsskyldiga 2019.

Kvinnor studerar oftare på medellånga utbildningar, vilket innebär att de har studiemedel för studier motsvarande 2–4 år på heltid. Den här fördelningen har varit relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar är medellånga, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Av dem som blev nya återbetalare 2020 och som har studerat på eftergymnasial nivå var det 50 800 personer som studerade på eftergymnasial nivå enbart i Sverige. Drygt 2 300 personer genomförde sina eftergymnasiala studier enbart utomlands och 8 200 personer studerade både i Sverige och utomlands. Det finns vissa skillnader mellan hur många studiemedelsveckor de tre grupperna har använt.

Tabell 6.19 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2016–2020
Fördelade efter studier i Sverige och utomlands¹

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2016	112	94	162	118
Återbetalningsskyldiga 2017	112	102	163	116
Återbetalningsskyldiga 2018	112	106	164	119
Återbetalningsskyldiga 2019	112	113	165	119
Återbetalningsskyldiga 2020	111	111	164	118

¹ Enbart eftergymnasiala utbildningar ingår. Från och med dem som blev återbetalningsskyldiga 2017 redovisas inte så kallade förberedande språkkurser utomlands i tabellen.

Den genomsnittliga förbrukningen av studiemedelsveckor minskade något jämfört med dem som blev nya återbetalare 2019 oavsett om studierna bedrivits i Sverige eller utomlands. Förbrukningen av veckor är i genomsnitt lägre bland dem som bara har studerat i Sverige eller bara utomlands jämfört med dem som har studerat både utomlands och i Sverige. Många av dem som har studerat på eftergymnasial nivå både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp använder i genomsnitt flest studiemedelsveckor. Det är därmed troligt att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta innebär en längre total studietid.⁸⁹

6.8. Veckobegränsning

6.8.1. Regler och syfte

Studiemedel lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjlighet att slutföra sina studier och ska dessutom uppmuntra snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå, som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som har en treårig gymnasieutbildning, eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, få studiemedel i högst 80 veckor. Den som inte har

⁸⁹ En tredjedel av de utlandsstuderande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid jämfört med om de studerat hela sin utbildning i Sverige (CSN [2010]).

en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 120 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier på heltid under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Studerande över 40 år kan dessutom få studiemedel utöver tidsgränserna, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan i dessa fall exempelvis vara arbetsmarknadsskäl.

6.8.2. Prövning av veckobegränsningen

Den som väljer att ansöka om studiemedel trots att hen har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger, får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att ansöka ger antalet avslag inte en fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid.

Under 2019 fick 12 400 personer helt eller delvis avslag på grund av att de hade utnyttjat samtliga veckor med studiemedel på en viss utbildningsnivå. Det motsvarar 2 procent av samtliga som ansökte om studiemedel under 2019.

Tabell 6.2 **Avslag¹ på grund av veckobegränsning 2019**
Fördelade efter helt och delvis avslag, utbildningsnivå och utlandsstudier, antal personer och andelar i procent av totalt antal sökande

	Helt avslag		Delvis avslag	
	Antal personer	Andel	Antal personer	Andel
Grundskolenivå	578	1,8	1 934	6,1
Gymnasienivå	876	0,6	3 540	2,5
Eftergymnasial nivå	843	0,2	4 067	1,1
Utlandsstudier	63	0,2	571	1,9

¹ Antalet avslag baseras på statistik för studiestödsperioder som påbörjas under 2019 och ansökningar som omfattar både höstterminen 2018 och vårterminen 2019 inkluderas.

Studerande på grundskolenivå får oftare avslag på grund av att veckorna är slut, jämfört med studerande på andra nivåer. Under 2019 fick 8 procent av dem som ansökte om studiemedel på grundskolenivå helt eller delvis avslag. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2018.

6.9. Åldersgränser

6.9.1. Regler och syfte

Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att låntagarna inte kan betala tillbaka sitt lån ska hållas nere.

Studierande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.⁹⁰ För studierande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

Det finns två övre åldersgränser, den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas längst till och med det kalenderår en studierande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studierande fyller 47 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studierande kan få studielån minskas enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor per år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån kan minska möjligheten att ta lån.

6.9.2. Prövningen av åldersgränser

Under 2019 fick 14 600 studierande som var 47 år eller äldre studiemedel. Av dessa studierande var det 52 procent som hade grundlån. Av dem som ansökte om studiemedel, och var 47 år eller äldre, fick 420 personer helt avslag på sin ansökan om studielån.⁹¹ Det var 440 personer som kunde beviljas lån för en del av studietiden.

Under 2019 studerade 690 personer i åldern 56 år med studiemedel. Av dem hade 40 procent även lån. Det var 1 130 personer som var 56 år eller äldre som ansökte om studiemedel under 2019, vilket är en ökning med 280 personer eller 33 procent jämfört med 2018. Av dem som ansökte om studiemedel fick 270 personer delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen. Samtidigt fick 330 personer helt avslag på sin ansökan eftersom de var äldre än 56 år.

6.10. Studieresultat

6.10.1. Regler och syfte

För att en studierande som tidigare haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel krävs att hen har uppnått tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att nå god studieeffektivitet och att den studierande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att fortsatta studiemedel ska beviljas måste studierna ha bedrivits i normal takt. För en högskolestudierande är kravet att klara minst 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel och därefter 75 procent av studieåtagandet. För en komvuxstudierande gäller att den studierande ska klara minst hälften av sitt studieåtagande under den senaste studieperioden och samtidigt inte ligga efter med mer än 200 poäng under den totala studietiden. För studier på övriga utbildningar krävs det i princip att studieplanen följs. Om studieresultatet inte är tillräckligt, kan den studierande ändå beviljas

⁹⁰ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande utbildningar vid statliga universitet och högskolor, vilka finns uppräknade i bilagan till studiestödsförordningen (SFS 2000:655).

⁹¹ Antalet avslag baseras på statistik för studiestödsperioder som påbörjas under 2019 och ansökningar som omfattar både höstterminen 2018 och vårterminen 2019 inkluderas.

studiemedel om det finns särskilda skäl. Om studierna bedrevs för mer än 10 år sedan är det också möjligt att bortse från bristande studieresultat.

I maj 2017 ändrades prövningen av studieresultat för delkurser på komvux. Tidigare kunde CSN vid resultatprövningen räkna med inledande delkurser som inte var betygssatta, så länge den studerande inte fått icke godkänt på en senare delkurs. Efter ändringen medräknas enbart betygssatta delkurser vid prövningen av studieresultat.

6.10.2. Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts den 1 juli respektive år. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat därför per läsår i stället för per kalenderår.

Av dem som ansökte om studiemedel under läsåret 2018/19 fick 9 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, vilket är en marginell minskning jämfört med läsåret 2017/18.

Tabell 6.21 Avslag¹ på grund av bristande studieresultat 2014/15–2018/19
Fördelade efter utbildningsnivå², antal studerande och andelar i procent av totalt antal sökande

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Totalt ³	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2014/15	1 573	6,6	11 507	10,1	29 118	8,9	41 857	9,2
2015/16	1 552	6,6	11 302	10,3	29 868	9,2	42 423	9,5
2016/17	1 532	6,7	11 085	10,1	28 787	8,9	41 084	9,2
2017/18	1 980	8,6	11 599	10,6	28 921	8,9	42 085	9,4
2018/19	2 005	7,5	11 486	9,9	28 798	8,8	41 693	9,1

¹ Antalet avslag baseras på statistik för studiestödsperioder som påbörjas under 2019 och ansökningar som omfattar både höstterminen 2018 och vårterminen 2019 inkluderas.

² Studerande utomlands ingår på den nivå de studerar. Under 2018/19 fick 1 100 personer avslag på sin ansökan om studiemedel för studier utomlands på grund av bristande studieresultat.

³ Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga en person förekommer bara en gång. Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat är högst bland studerande på gymnasienivå och lägst bland studerande på grundskolenivå. Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat på grundskolenivå minskade under läsåret 2018/19 med 1,1 procentenheter. Andelen som får avslag av samma anledning på gymnasienivå minskade med 0,7 procentenhet.

Av samtliga män som ansökte om studiemedel fick 11 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel bland kvinnorna var 8 procent.

Få redogör för skäl till bristande studieresultat

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultatet.

Tabell 6.22 Bifall¹ trots bristande studieresultat 2014/15–2018/19
Fördelade efter kön², antal personer

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Antal studerande	3 251	3 032	3 264	3 420	3 652
-Varav andel kvinnor	66	66	67	66	66
-Varav andel män	34	34	33	34	34

¹ Antalet beslut baseras på statistik för studiestödsperioder som påbörjas under 2019 och ansökningar som omfattar både höstterminen 2018 och vårterminen 2019 inkluderas.

² Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Totalt prövades ansökningar från 44 900 personer som hade bristande studieresultat läsåret 2018/19. Av dem fick 8 procent (3 700 personer) bifall med hänsyn till särskilda skäl. Övriga fick avslag. Det är vanligare att kvinnor kan uppvisa skäl som leder till att de beviljas studiemedel trots bristande studieresultat än att män kan det. Under läsåret 2018/19 fick 10 procent av kvinnorna och 6 procent av männen med otillräckliga studieresultat bifall med hänsyn till särskilda skäl.

CSN:s tidigare uppföljning av studieresultatsprövningen visade bland annat att kvinnor och män i huvudsak anför likartade skäl till bristande studieresultat och egen sjukdom är det vanligaste skälet.⁹² Dock avstår hela 80 procent av dem som får avslag på sin ansökan från att anföra några skäl till att de inte har lyckats nå tillräckliga studieresultat.

Andelen som återkvalificerar sig är hög på eftergymnasial nivå

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för nya studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. För att kunna redovisa och analysera detta behöver vi utgå från avslagen några år tillbaka i tiden.

Av de studerande på eftergymnasial nivå som fick avslag på grund av bristande studieresultat under andra halvåret 2017, hade 75 procent återkvalificerat sig tre läsår senare (till och med den 14 februari 2020) och 43 procent återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslagsbeslutet. Motsvarande andelar bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 61 respektive 29 procent. Bland dem som ansökte om studiemedel för studier på grundskolenivå hade 57 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, och 21 procent gjorde det redan samma halvår som avslaget gavs.

Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på grundskole- och gymnasienivå än på eftergymnasial nivå. Andelen som återkvalificerar sig under samma halvår som de fick avslag har inte förändrats jämfört med föregående år.

⁹² CSN (2015).

6.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående

6.11.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär att en studerande som blir sjuk och är helt, eller under vissa förutsättningar delvis, oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden. Den innebär också att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när hen vårdar barn eller närstående. Den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar kan även få avskrivning av sina lån på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. En studerande som studerar med studiemedel och är förälder har också rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karensperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till, och prövas av, CSN.

6.11.2. Egen sjukdom

Under 2019 hade 6 600 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,3 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 5 800 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,1 procent av samtliga studiemedelstagare. Tillsammans fick dessa personer 32 100 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom, vilket innebär att varje person i genomsnitt fick 6 veckor borträknade under året.

Att mindre än 2 procent av studiemedelstagarna anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan. En annan tänkbar orsak skulle kunna vara att regelverket inte är helt känt bland studiemedelstagarna. Under hösten 2017 genomförde CSN en stor enkätundersökning som bland annat innehöll frågor om sjukdom och sjukförsäkring. Resultatet av undersökningen visade att fyra av tio studiemedelstagare som varit sjuka inte visste att de kunde anmäla frånvaron till Försäkringskassan. Nära hälften av dem som kände till möjligheten såg trots det ingen anledning att anmäla sin sjukdom.⁹³

⁹³ CSN (2018a).

6.11.3. Vård av barn eller närstående

Under 2019 fick 1 300 personer behålla sina studiemedel vid vård av barn, medan 17 personer fick behålla studiemedlen vid vård av närstående.⁹⁴ Av dem som vårdade barn hade 530 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade anhörig var 14 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 1 110 veckor borträknade vilket motsvarar i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 3 veckor bort per person.

6.11.4. Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar därför uppgifter om skuldavskrivning för kalenderåret 2018 eftersom uppgifterna för 2019 ännu inte är fullständiga.

Tabell 6.23 Skuldavskrivning på grund av sjukdom
Fördelade efter kön, antal personer, antal dagar och miljoner kronor

	Antal personer	Genomsnittligt antal dagar	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2017			
Kvinnor	1 801	59	27,2
Män	517	61	7,9
Samtliga	2 318	60	35,1
2018			
Kvinnor	1 413	49	17,9
Män	458	50	6,0
Samtliga	1 871	49	24,0

Antalet studerande som fick en minskning av sin studieskuld för att de varit helt oförmögna att studera minskade under 2018 jämfört med 2017. Det beror på att CSN har gjort en översyn i syfte att säkerställa att myndigheten följer gällande regelverk. En bättre regelefterlevnad innebär att endast studerande som har rätt till det numera får behålla sina studiemedel under sjukperioder.

Det avskrivna beloppet per person minskade. Sammanlagt avskrevs 24 miljoner kronor under 2018, vilket motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 12 800 kronor per person. Det är en minskning med 2 400 kronor per person jämfört med 2017.

Det genomsnittliga antalet sjukdagar per person för de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom minskade från 60 dagar 2017 till 49 dagar 2018. Det innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom var sjukskrivna under i genomsnitt 79 dagar. Männerna hade marginellt fler sjukdagar per person jämfört med kvinnorna.

⁹⁴ Färre än tre personer fick behålla studiemedlen på grund av barns bortgång. Antalet kan inte preciseras på grund av statistiksekretess.

Kvinnor är dock överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Av dem som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom under 2018 var 76 procent kvinnor, medan andelen kvinnliga studerande som tog lån var 59 procent.

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerade med lån på respektive nivå. Under 2018 var det avskrivna beloppet på eftergymnasial nivå i genomsnitt 13 000 kronor, på gymnasienivå 12 200 kronor och på grundskolenivå 9 900 kronor per studerande.

Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Att studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre beror i sin tur på att de i högre utsträckning har studiemedel med det högre bidraget.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2018 var 40 procent 30 år eller äldre men bara 23 procent av samtliga studerande med lån tillhör den åldersgruppen. Detta kan tyda på att äldre låntagare oftare är sjuka, har längre sjukdomsperioder eller att de har mer kunskap om regelverket än yngre studerande. Det kan också finnas skillnader i benägenheten att anmäla sjukdom i de olika åldersgrupperna.

6.11.5. Skuldavskrivning på grund av vård av barn eller närstående

Under 2018 hade 28 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 353 500 kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Det genomsnittliga avskrivna beloppet var 12 600 kronor per person.

6.12. Utvecklingen för indikatorerna inom studiemedelsområdet

6.12.1. Indikatorer för rekryterande effekt

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. För att se hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet redogörs nedan för de indikatorer inom studiemedelsområdet som kan användas för att mäta studiestödets rekryterande effekt.

Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel

För att mäta studiestödets rekryterande effekt hos vuxna som har studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå används bland annat indikatorn andelen vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel, av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön. Vi saknar uppgifter för att exakt redovisa indikatorn, men redovisar istället utvecklingen för olika nivåer och skolformer. De senaste uppgifter som finns tillgängliga är från år 2018.

På grundläggande nivå på komvux hade 26 procent av kvinnorna och 18 procent av männen studiemedel under hösten 2018. Det är en minskning med 2 procentenheter bland kvinnorna och en ökning med 1 procentenhet bland männen jämfört med 2017. Av de kvinnor som studerade på grundskolenivå vid en folkhögskola hade 34 procent studiemedel under 2018 och bland männen som studerade på samma nivå och i samma skolform hade 27 procent studiemedel. Andelen kvinnor med studiemedel på grundskolenivå på folkhögskola minskade med 9 procentenheter jämfört med 2017, medan andelen män minskade med 5 procentenheter.

På gymnasienivå vid komvux var det 38 procent av kvinnorna och 33 procent av männen som hade studiemedel. Andelen som hade studiemedel på gymnasienivå vid komvux var oförändrat jämfört med 2017. På gymnasienivå på folkhögskola hade 41 procent av kvinnorna och 49 procent av männen studiemedel under 2018. Både andelen kvinnor och andelen män med studiemedel minskade med 5 procentenheter jämfört med 2017.

De minskande andelarna med studiemedel på grundskolenivå vid folkhögskolan tyder på att studiestödets rekryterande effekt minskar för denna studerandegrupp. Även på den gymnasiala nivån vid folkhögskolan minskade studiestödets rekryterande effekt något. Motsvarande förändringar vid komvux var så små att de inte tyder på någon förändring när det gäller studiemedlens rekryterande effekt.

En bidragande förklaring till att andelen studerande som har studiemedel minskar är att studiestartsstöd har tillkommit som en möjlighet för dessa studerandegrupper. Trots att studiestartsstödet ska ges till personer som inte hade kunnat tänka sig att börja studera med studiemedel, måste man nog tänka sig att en del faktiskt hade valt att studera med studiemedel om de inte hade kunnat få studiestartsstöd.

Men även om studiestartsstödet inkluderas i beräkningen minskar andelen som har studiestöd vid folkhögskolor. Vid komvux innebär dock ett tillägg av studiestartsstödet att andelen ökar med 2 procentenheter för kvinnor och med 4 procentenheter för män jämfört med 2017. Även om studiestartsstödet beaktas måste därmed den rekryterande effekten anses minska vid folkhögskolor, samtidigt som läget är mer svårbedömt inom komvux.

Andel vuxna studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel

En indikator som används för att mäta studiestödets rekryterande effekt på eftergymnasial nivå är andelen studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön. Även denna indikator saknar vi möjligheter att redovisa uppgifter för. Istället redovisar vi uppgifter för olika skolformer.

På eftergymnasial nivå på universitet och högskola hade 70 procent av kvinnorna och 71 procent av männen studiemedel under det andra halvåret 2018. Andelarna är oförändrade jämfört med det andra halvåret 2017. Av de kvinnor som studerade på yrkeshögskola hade 76 procent studiemedel och av männen inom samma skolform var andelen med studiemedel 70 procent. Andelen kvinnor med studiemedel minskade med 1 procentenhet jämfört med det andra halvåret 2017, medan andelen män med studiemedel ökade med 2 procentenheter.

Av dem som studerade på konst- och kulturutbildningar under 2018 hade 76 procent av kvinnorna och 74 procent av männen studiemedel. Andelen av kvinnorna som

hade studiemedel minskade med 5 procentenheter jämfört med 2017, medan andelen av männen som hade studiemedel minskade med 2 procentenheter. På eftergymnasial nivå på folkhögskola hade 67 procent av kvinnorna och 66 procent av männen studiemedel. Både andelen kvinnor och andelen män med studiemedel minskade med 2 procentenheter jämfört med 2017.

Andelen som har studiemedel på eftergymnasial nivå är oförändrad inom högskolan. Det tyder därmed inte på någon förändring av studiestödets rekryterande effekt. Förändringarna i andelen som har studiemedel inom yrkeshögskolan tyder på att studiestödets rekryterande effekt blivit något högre bland män, men marginellt lägre för kvinnor. Både bland studerande på konst- och kulturutbildning och bland studerande på eftergymnasiala utbildningar inom folkhögskolan har andelen som tar studiemedel minskat. Eftersom fler studerande än tidigare klarar att studera inom dessa skolformer utan att ta studiemedel tyder detta på att studiestödets rekryterande effekt har minskat.

Andel studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå

För att mäta den rekryterande effekten av studiemedel utomlands används andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2019 var det 7 procent som studerade utomlands. Precis som år 2018 hade 7 procent av de kvinnor och 8 procent av de män som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå studiemedel för utlandsstudier. Andelen studerande utomlands på eftergymnasial nivå minskade med 1 procentenhet jämfört med 2018.

Av samtliga som studerade med studiemedel på gymnasienivå under 2019 var det, oavsett kön, 2 procent som studerade utomlands. Andelen utlandsstuderande på gymnasienivå minskade med 1 procentenhet jämfört med 2018.

CSN:s bedömning är att studiestödet bidrar till att många studerar utomlands. Andelen med studiemedel som studerar på eftergymnasial nivå eller på gymnasial nivå utomlands minskade dock med 1 procentenhet jämfört med 2018, vilket tyder på att utlandsstudiestödets rekryterande effekt kan ha minskat något till utlandsstudier.

Lånebenägenhet på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Ett sätt att mäta studiestödets rekryterande effekt är att se på antalet studerande som tar studielån, så kallad lånebenägenhet, på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

På grundläggande nivå har lånebenägenheten ökat med 2 procentenheter till 36 procent sedan 2018. Bland kvinnor på den nivån är lånebenägenheten oförändrat 29 procent och bland män är ökningen 6 procentenheter till 49 procent.

På gymnasienivå är andelen som tar lån 52 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2018. Lånebenägenheten är oförändrad både bland kvinnor (51 procent) och bland män (55 procent).

På eftergymnasial nivå har lånebenägenheten ökat med 1 procentenhet till 80 procent. Bland både kvinnor och män har lånebenägenheten ökat med 1 procentenhet under 2019 till 79 procent av kvinnorna och 81 procent av männen.

Ytterligare två indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är andelen studerande med studielån på eftergymnasial nivå som har merkostnadslån och tilläggs lån. Under 2019 hade 10 procent av dem som studerade på eftergymnasial nivå med grundlån även merkostnadslån och 13 procent av dem med grundlån hade tilläggs lån. Andelen med merkostnadslån är oförändrad jämfört med 2019 medan andelen med tilläggs lån ökade med 2 procentenheter.

En sammantagen bedömning är att betydelsen av studielånet, och därmed även studiestödets rekryterande effekt, har ökat under 2019. Det gäller framförallt bland studerande på grundskolenivå och på eftergymnasial nivå. Ökningen är särskilt stor bland män som studerar på grundskolenivå. Att den andel av låntagarna på eftergymnasial nivå som valde att ta tilläggs lån ökade under 2019 kan också tyda på att studiestödets rekryterande effekt har ökat.

Studiemedlens köpkraft

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har en rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier. Den indikator om studieekonomi som används för att mäta den rekryterande effekten är studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.

Under 2019 var studiemedlens allmänna köpkraft högre än något tidigare år sedan 1965. Det bör betyda att fler än tidigare kan leva på studiemedlen och bidrar till att fler rekryteras till studier genom studiemedelssystemet. Det bör även betyda att studie-stödet uppfattas som både omfattande och rättvist.

6.12.2. Indikatorer för utjämnande effekt

Ett av målen för studiestödet är att det ska ha en utjämnande effekt, det vill säga, att det ska vara utformat på ett sådant sätt att det specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier. Nedan redogörs för de indikatorer inom studiemedel som kan användas för att mäta studiestödets utjämnande effekt.

Andel som får studiemedlens högre bidrag

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stort utbildningsbehov. Bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande.

Indikatorn utgörs av andelen studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå. Andelen med högre bidrag förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper, som kan ha en annan livssituation än ungdomsstuderande.

På grundskolenivå fick 60 procent av de studerande studiemedel med den högre bidragsnivån under 2019, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Andelen av de studerande kvinnorna var 62 procent, en minskning med

2 procentenheter jämfört med 2018. Andelen av männen var 58 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2018.

På gymnasienivå fick 33 procent av de studerande högre bidraget. Det motsvarar en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Av kvinnorna fick 34 procent högre bidrag och av männen 32 procent. Andelen av kvinnorna med det högre bidraget ökade med 1 procentenhet och andelen av männen ökade med 3 procentenheter.

CSN bedömer att andelen av de studerande som fått det högre bidraget tyder på att den utjämnande effekten är oförändrad. Samtidigt kan det konstateras att antalet studerande med högre bidrag har ökat.

Andel som tar tillägglån

Tillägglånet ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Den indikator som används för att bedöma tillägglånets utjämnande effekt är andelen studerande med tillägglån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

På grundläggande nivå är andelen med tillägglån 2 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2018. Även på gymnasial nivå är andelen med tillägglån oförändrad, med 7 procent. På eftergymnasial nivå ökade andelen med 1 procentenhet till 10 procent.

Att andelen med tillägglån ökar på eftergymnasial nivå är dels en effekt av att studiemedelstagarna blivit äldre och därmed kan ha rätt till tillägglån, men kan också indikera att studiestödets utjämnande effekt blivit något större.

Andel som får tilläggsbidrag

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför anses ha en utjämnande, det vill säga selektivt rekryterande, effekt på målgruppen. Indikatorn är andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

Av samtliga studerande på grundskolenivå hade 47 procent tilläggsbidrag, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Andelen studerande med tilläggsbidrag på gymnasial nivå var 27 procent, en minskning med 1 procentenhet. På eftergymnasial nivå var andelen 15 procent, vilket motsvarar en ökning med 1 procentenhet.

CSN:s bedömning är att den utjämnande effekten av tilläggsbidraget har minskat marginellt på grundskole- och gymnasial nivå, men samtidigt har ökat något på eftergymnasial nivå.

7. Studiestartsstöd

7.1. Studiestartsstöd

Studiestartsstöd är ett relativt nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017.

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Det är dock frivilligt för en kommun att ansluta sig till studiestartsstödet. Om en kommun väljer att använda sig av stödet ska kommunen i nära samarbete med bland annat Arbetsförmedlingen ta fram riktlinjer för hur stödet ska användas. Kommunen fattar beslut om vilka personer som uppfyller vissa av villkoren för stödet och CSN fattar beslut om övriga förutsättningar och betalar ut stödet. Varje kommun som anmält intresse för att använda sig av stödet får en årlig resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

Studiestartsstöd lämnas till personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får inte lämnas till den som har fått studiestöd de senaste tre åren. Från och med 1 mars 2019 är det nya villkor kring tid som arbetslös för den som ansöker om studiestartsstöd. Den sökande ska, under de senaste tolv månaderna i anslutning till studiestart, sammanlagt ha varit arbetslös eller inskriven hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader. Tidigare gällde att den sökande skulle ha varit arbetslös på heltid och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen i sex sammanhängande månader i anslutning till studiestart.

Studiestartsstöd kan vid studier på heltid ges i högst 50 veckor och består enbart av bidrag. Den som studerar på heltid kan få studiestartsstöd med 2 246 kronor i veckan, och den som har barn kan även få tilläggsbidrag.

De budgetmedel som avsattes för studiestartsstöd var 440 miljoner kronor under 2019. Det var en minskning jämfört med 2018 då det avsattes 909 miljoner kronor. Under 2020 är budgetmedlen något lägre än under 2019, 410 miljoner kronor.

7.2. Kommuner och medelstildelning

Under 2019 var 285 av Sveriges 290 kommuner anslutna till studiestartsstödet. Totalt fördelades 440 miljoner kronor och av dem användes 76 procent, 335 miljoner kronor⁹⁵. Det kan jämföras med år 2018 då 909 miljoner kronor avsattes och 25 miljoner kronor, det vill säga 28 procent, användes. Under 2017 användes endast

⁹⁵ 10 miljoner av kommunernas använda budget för 2019 betalades ut under 2018. Därför skiljer sig beloppet mot utbetalt belopp, 325 miljoner kronor, av studiestartsstöd under 2019.

5 procent av de avsatta pengarna.

Av de kommuner som var anslutna under 2019 var det 96 procent, 274 kommuner, som använde något av de medel de tilldelats för 2019.

En kommun som bedömer att de inte kommer att kunna använda alla sina tilldelade medel kan meddela detta till CSN. Kommuner som tror att de kommer att kunna rekrytera fler studerande än budgeten medger, ska också meddela detta till CSN. CSN gör årligen, senast den 31 maj, en omfördelning av medel mellan kommunerna. Precis som vid fördelningen av den årliga budgeten baseras omfördelningen på kommunens andel av antal personer i landet som uppfyller kraven för rätt till studiestartsstöd.

Den genomsnittliga budgetanvändningen för de kommuner som deltog i satsningen var 71 procent, men det skiljer sig mycket åt mellan olika kommuner. De kommuner som använde störst andel av sin budget var Mörbylånga, Ludvika, Nybro, Malå och Storfors.

Tabell 7.1 De tio kommuner som använde störst andel av sin budget 2019
Andelar i procent

Kommun	Utnyttjad andel av kommunens budget ¹
Mörbylånga	200
Ludvika	181
Nybro	163
Malå	151
Storfors	140
Leksand	137
Hjo	135
Hallstahammar	134
Vadstena	133
Boxholm	133

¹ Andelarna överstiger 100 procent om kommunen använt hela sin budget och därefter utnyttjat omfördelat belopp. Ett mindre antal kommuner hade in-tecknat mer av budgeten än de fick medel för redan vid ingången av året (med anledning av att budgeten minskade). Dessa fick behålla de medel de in-tecknat.

Räknat i kronor använde Stockholms kommun mest, med 36,9 miljoner kronor. Därefter följde Malmö (16,2 mnkr), Eskilstuna (11,8 mnkr), Göteborg (11,7 mnkr), Norrköping (10,7 mnkr) och Helsingborg (8,9 mnkr). Under 2019 var Stockholm även den kommun som hade flest studerande med studiestartsstöd, följt av Malmö.

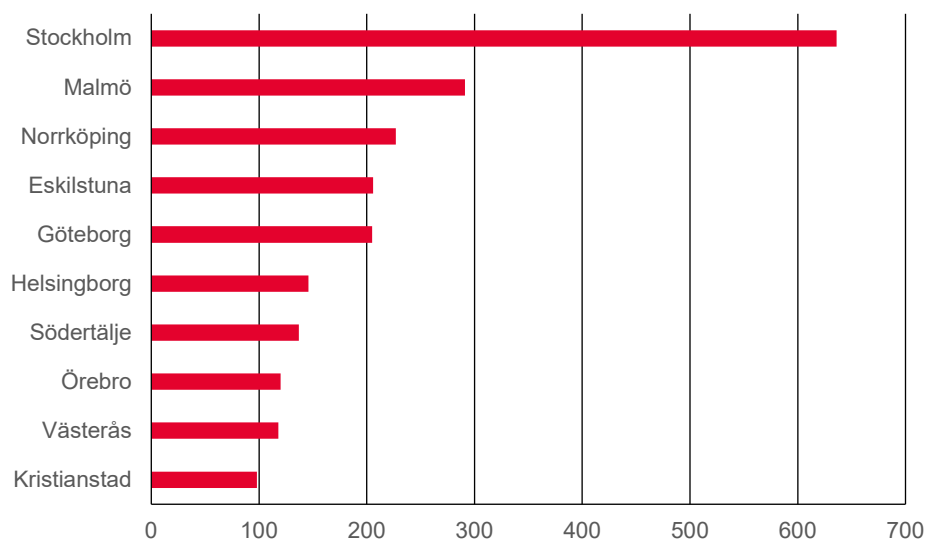
Under 2019 ökade efterfrågan på medel för studiestartsstödet och 54 kommuner blev tilldelade mer pengar i omfördelningen av budgeten. Det kan jämföras med att åtta kommuner önskade mer pengar under 2018. Under 2019 var det 25 kommuner som avstod en del av sin budget. Stockholm, Eskilstuna, Kristianstad och Sandviken var de kommuner som tilldelades störst summa i omfördelningen, medan Malmö, Järfälla och Lund lämnade ifrån sig mest. Totalt tilldelades drygt 18 miljoner kronor till kommuner med behov av mer pengar.

Den ökade efterfrågan på pengar berodde på att kommunernas budget halverades med kort framförhållning, samt på att kommunerna kommit igång i sitt rekryteringsarbete.

Av samtliga studerande med studiestartsstöd studerade 10 procent i

Stockholm. **Diagram 7.1** **Antal studerande med studiestartsstöd 2019**

Fördelade efter de 10 kommuner med flest studerande

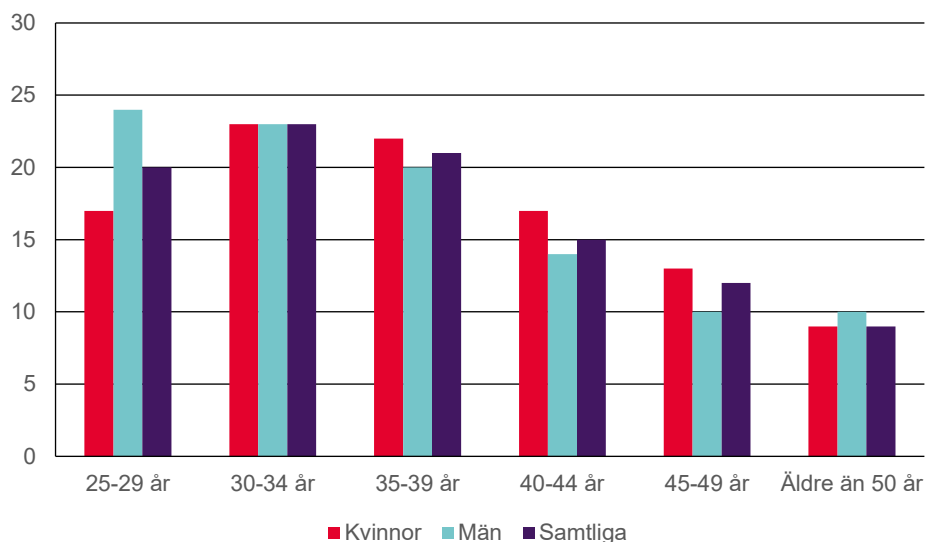

7.3. De studerande

Under 2019 var det 6 300 personer som fick studiestartsstöd utbetalt. Antalet studerande med studiestartsstöd fortsätter därmed att öka. Av dem var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Könsfördelningen är därmed lite jämnare än inom studiemedel där 62 procent av de studerande vid komvux var kvinnor och 38 procent var män under 2019. Totalt betalades det ut 304 miljoner kronor i studiestartsstöd under 2019 och 21 miljoner kronor i tilläggsbidrag till de studerande. I genomsnitt fick varje studerande 48 600 kronor utbetalt i studiestartsstöd (exklusive tilläggsbidrag) under 2019. Beloppet motsvarar 22 veckors heltidsstudier.

Diagram 7.2 **Antal studerande med studiestartsstöd 2019**

Fördelade efter kön och ålder, andelar i procent

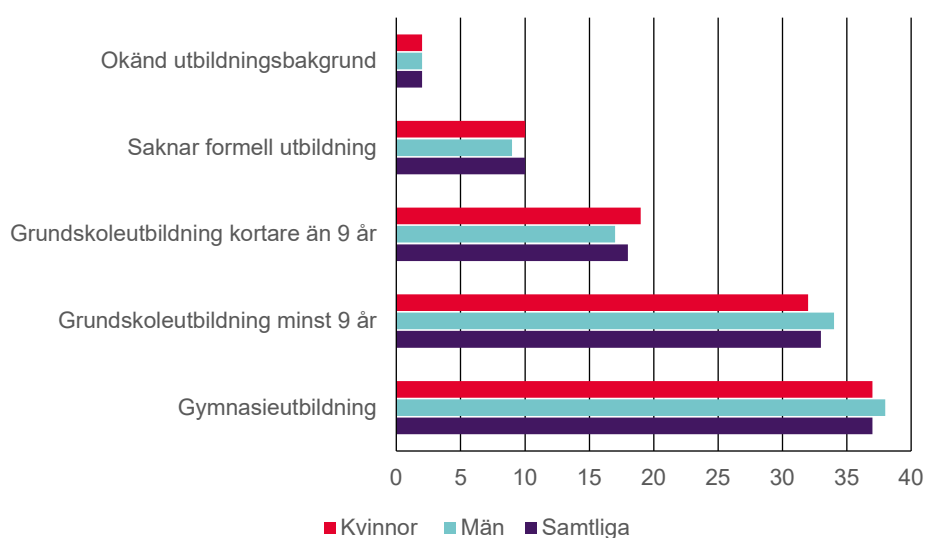

Av de studerande var 43 procent mellan 25 och 34 år. Det är vanligare att kvinnor studerar med studiestartsstöd i högre åldrar än att män gör det. Av kvinnorna var 30 procent över 40 år, jämfört med 24 procent av männen. Bland männen är det istället vanligare att studera i yngre ålder. Av männen var 24 procent mellan 25 och 29 år, jämfört med 17 procent av kvinnorna.

De fem vanligaste medborgarskapsländerna bland studerande med studiestartsstöd för studier under 2019 var Syrien, Sverige, Eritrea, Afghanistan och Somalia.⁹⁶ Utländska medborgare utgjorde en majoritet, 70 procent, av de studerande. Under 2018 var andelen studerande med utländskt medborgarskap 65 procent.

När den studerande skickar in sin ansökan om studiestartsstöd till CSN lämnar kommunen även in en uppgift om den sökandes utbildningsbakgrund.

Diagram 7.3 Antal studerande med studiestartsstöd 2019
Fördelade efter utbildningsbakgrund och kön, andelar i procent

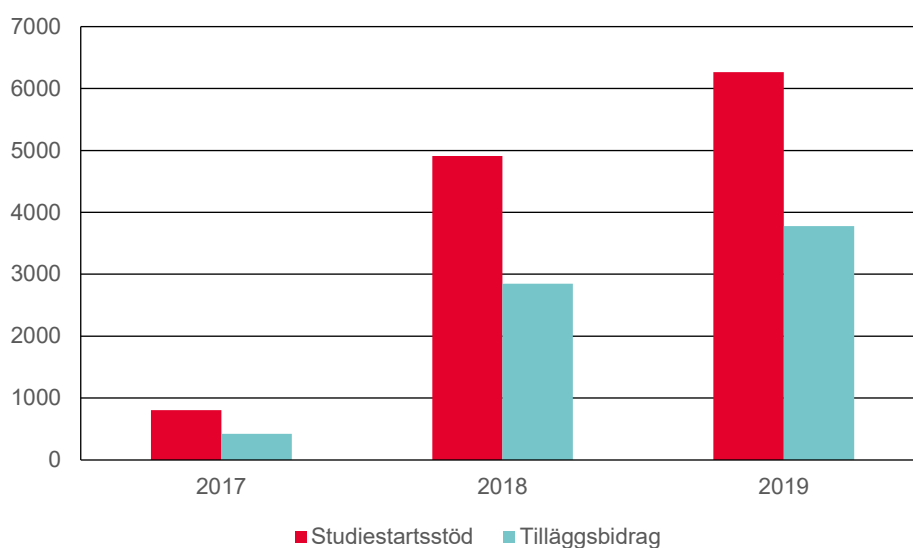

De flesta studerande med studiestartsstöd har kort tidigare utbildning. Av samtliga studerande under 2019 hade 63 procent högst grundskoleutbildning eller okänd utbildningsbakgrund. Andelen med högst grundskoleutbildning eller okänd utbildningsbakgrund var 3 procentenheter lägre under 2019 jämfört med 2018.

Skillnaden i utbildningsbakgrund mellan kvinnor och män är små. Bland kvinnorna var det 63 procent som hade högst grundskoleutbildning eller okänd utbildningsbakgrund, medan det bland männen var 62 procent. En lite större andel av männen, 38 procent, har en gymnasieutbildning jämfört med 37 procent av kvinnorna.

⁹⁶ 324 personer, 5 procent av de studerande, saknar medborgarskap vid ansökanstillfället, vilket oftast beror på att deras medborgarskap är under utredning hos Skatteverket.

Diagram 7.4 Antal studerande med studiestartsstöd 2017-2019
Fördelade utifrån studerande med studiestartsstöd och tilläggsbidrag

Många av de studerande hade barn och kunde därmed få tilläggsbidrag utbetalt. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 3 800 personer som även fick tilläggsbidrag under 2019. Det motsvarar 60 procent av de studerande, vilket var en något högre andel än under 2018. Av dem som fick tilläggsbidrag var 72 procent kvinnor. Andelen kvinnor med tilläggsbidrag bland dem som studerade med studiestartsstöd är lägre än bland dem som studerade med studiemedel.

Av dem som ansökte om studiestartsstöd fick knappt 25 procent avslag på sin ansökan. Det vanligaste skälet till avslag var att kravet på arbetslöshet inte var uppfyllt, vilket stod för 43 procent av avslagsbesluten.

7.4. Studierna

De flesta som studerar med studiestartsstöd studerar på komvux. Sedan införandet av studiestartsstödet under 2017 har 90 procent av de studerande läst vid komvux och 10 procent vid folkhögskola.

Det var vanligt att studera kurser parallellt på grundskole- och gymnasienivå. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 53 procent som studerade på grundskolenivå och 68 procent som studerade på gymnasienivå. Av de svenska medborgarna var det 71 procent som studerade på gymnasienivå, jämfört med 50 procent av de utländska medborgarna. Andelen av de utländska medborgarna som studerar på gymnasienivå har ökat med fyra procentenheter jämfört med 2018.

Tabell 7.2 Antal studerande med studiestartsstöd 2019
Fördelade efter studienivå¹, omfattning² och kön

Kön	Grundskolenivå		Gymnasienivå	
	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid
Kvinnor	455	1 900	583	2 152

Män	239	1 137	368	1 693
Samtliga	694	3 037	951	3 845

¹ En person kan studera både på grundskole- och gymnasienivå.

² En person kan studera på både heltid och deltid.

I samband med ansökan om studiestartsstöd anger kommunen om den studerandes utbildning är en yrkesutbildning. CSN får även in uppgifter om vilket yrkesområde studierna bedrivs inom samt om utbildningen kan anses vara en bristyrkesutbildning. Av samtliga studerande med studiestartsstöd under 2019 var det 53 procent som studerade på en yrkesutbildning. Motsvarande andel under 2018 var 50 procent. Män studerar i högre utsträckning på en yrkesinriktad utbildning. Under 2019 var det 50 procent av kvinnorna och 57 procent av männen som studerade på en yrkesinriktad utbildning.

De vanligaste yrkesutbildningarna var inom områdena vård och omsorg (33 procent av de studerande på en yrkesutbildning), barn och fritid (24 procent) och restaurang och livsmedel (9 procent). De flesta yrkesutbildningarna är inom bristyrkesområden. Av samtliga studerande med studiestartsstöd läste 47 procent på en bristyrkesutbildning under 2019, jämfört med 44 procent under 2018.

7.5. Studiemedel före och efter studierna med studiestartsstöd

Studiestartsstöd är inte avsett för personer som hade kunnat tänka sig att studera med studiemedel. Stödet ska rekrytera personer som inte hade valt att studera om studiemedel varit den enda möjligheten att finansiera studierna. Av den anledningen får studiestartsstöd inte lämnas till den som fått studiemedel inom de tre senaste åren före studierna.

Av samtliga studerande med studiestartsstöd under 2019 var det 13 procent som tidigare, för mer än tre år sedan, haft studiemedel eller rekryteringsbidrag. Under 2018 var det en något större andel, 17 procent, som tidigare haft studiemedel eller rekryteringsbidrag.

Tabell 7.3 Antal studerande med studiestartsstöd 2019
Fördelade efter studerande som inte haft och haft studiemedel eller rekryteringsbidrag¹. Andelar i procent.

	Antal	Andel
Samtliga studerande	6 267	100
Inte haft studiemedel eller rekryteringsbidrag	5 461	87
Haft studiemedel eller rekryteringsbidrag tidigare ²	806	13
- varav på grundskolenivå	371	6
- varav på gymnasienivå	623	10
- varav på eftergymnasial nivå	57	1

¹ Det är 76 personer som har haft rekryteringsbidrag tidigare. En del av dem har även haft studiemedel.

² En person kan ha haft studiemedel eller rekryteringsbidrag för studier på mer än en utbildningsnivå.

Många av dem som fick studiestartsstöd under 2019 studerar fortfarande med stödet. Men 36 procent, 3 000 personer, av dem som studerade med studiestartsstöd under

2017–2019 studerar nu istället med studiemedel. Det kan bero på att veckorna med studiestartsstöd har tagit slut. Det kan också bero på att personen valt att studera något som inte omfattas av rätten till studiestartsstöd, till exempel studier på eftergymnasial nivå.

Av dem som fått studiemedel utbetalt efter studierna med studiestartsstöd är 61 procent kvinnor. Av dem som studerar vidare med studiemedel studerar 1 200 personer på grundskolenivå, 2 200 personer på gymnasienivå och 230 personer på eftergymnasial nivå.⁹⁷

7.6. Avbrott i studierna

Under 2019 avbröt 5 procent av de studerande, 311 personer, sina studier med studiestartsstöd helt.⁹⁸ Det var i princip ingen skillnad mellan kvinnor och män vad gäller andelen avbrott.

Ett avbrott i studierna behöver inte nödvändigtvis leda till återkrav. Om den studerande har tagit emot en utbetalning utan att inse att den var felaktig saknas grund för återkrav. Av den anledningen är antalet personer med återkrav på grund av avbrott, 215 stycken, färre än det antal personer som fått ett beslut om avbrutet studiestartsstöd. Vanligaste orsaken till återkrav under 2019 var sänkt studieomfattning tätt följt av avbrott i studierna.

Jämfört med dem som studerade med studiemedel under 2019 är andelen avbrott i studierna densamma. Av dem som hade studiemedel för studier vid komvux under 2019 avbröt 6 procent studierna helt. Av samtliga studerande med studiemedel avbröt 3 procent studierna.⁹⁹

7.7. Utveckling av indikatorn för utjämnande effekt

Den indikator som används för att mäta den utjämnande effekten är antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Antalet studerande med studiestartsstöd har ökat sedan starten 2017. Under 2019 var antalet studerande 6 300, varav 60 procent var kvinnor och 40 procent var män. Under 2018 var antalet studerande 4 900, varav 58 procent var kvinnor och 42 procent var män. Under första perioden med studiestartsstöd, andra halvåret 2017, var antalet studerande 800, med 57 procent kvinnor och 43 procent män. Antalet studerande har ökat under 2019. Både antalet kvinnor och antalet män har ökat. Den kvinnliga övervikten bland de studerande har ökat marginellt.

⁹⁷ En person kan studera på mer än en nivå.

⁹⁸ Här redogörs för dem vars senaste beslut innehåller en textkod för beslutstexter som avser avbrott. Uppgifterna är därför inte fullständiga.

⁹⁹ Uppgifterna är osäkra då antalet studerande som avbryter sina studier baseras på den textkod som finns knuten till beslutet. Sättet att söka fram uppgifterna är dock detsamma för studiemedel som studiestartsstöd.

CSN:s sammantagna bedömning är att studiestartsstödet bidrar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Därmed bidrar studiestartsstödet till ökad social rättvisa.

8. Studiestöd för utländska medborgare

8.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd

När en utländsk medborgare ansöker om svenskt studiestöd prövar CSN först om personen uppfyller villkoren för att få rätt till svenskt studiestöd. Utländska medborgare kan antingen beviljas rätt till svenskt studiestöd utifrån nationella bestämmelser eller utifrån EU-rätten. Vilka villkor som behöver uppfyllas beror bland annat på vilket studiestöd personen ansöker om eller om personen ska studera i Sverige eller utomlands.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Utländska medborgare kan dock jämföras med svenska medborgare i de fall de uppfyller något villkor enligt EU-rätten. Utländska medborgare har då rätt till studiestöd för utlandsstudier på samma villkor som en svensk medborgare. Utländska medborgare som uppfyller nationella bestämmelser kan också ha rätt till studiehjälp för utlandsstudier om studierna är förlagda i Norden. De kan också ha rätt till studiemedel för utlandsstudier om studierna utomlands är en del av ett utbytesprogram.

8.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som har studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestödet men kan senare ha blivit svenska medborgare. Prövningen av rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till studier under de år som redovisas här, utan prövningen kan ha gjorts vid ett tidigare tillfälle.¹⁰⁰

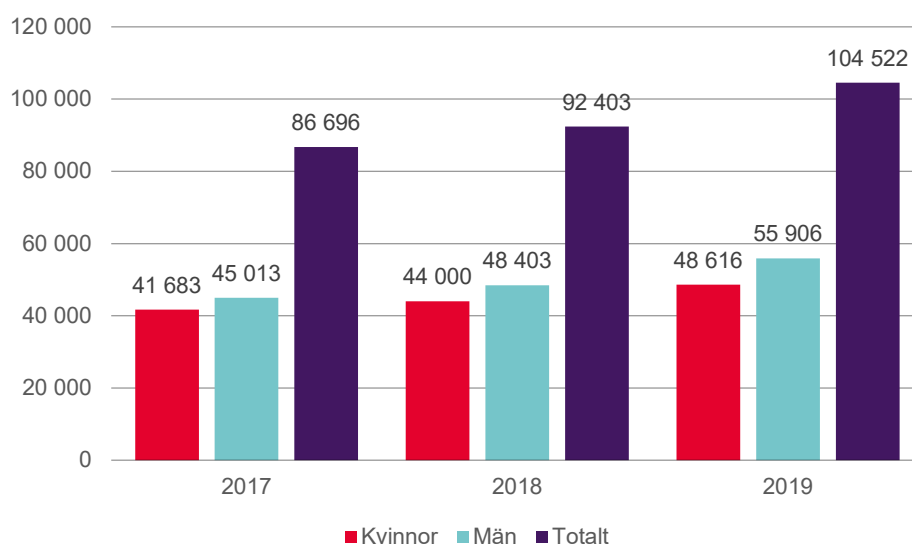
8.2.1. Fler utländska medborgare med svenskt studiestöd

Under 2019 fick 104 607 utländska medborgare svenskt studiestöd från CSN, vilket motsvarade 11 procent av samtliga som fick studiestöd. Det innebär att andelen utländska medborgare av samtliga som fått studiestöd har ökat med 1 procentenhet sedan 2018. Mellan åren 2018 och 2019 ökade antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd med 13 procent. Den enskilt viktigaste förklaringen till ökningen är

¹⁰⁰ Utländska medborgare som fick beslut före 19 november 2016, och uppfyllde villkoren enligt nationella bestämmelser, fick vanligtvis tillsvidarebeslut av CSN gällande rätten till studiestöd.

de senaste årens migration till Sverige och att många som kommit till Sverige nu studerar med studiestöd.

Diagram 8.2 Antal utländska medborgare som beviljats svenskt studiestöd 2017-2019
Fördelade efter kön^{1, 2}

¹ En studerande kan få flera studiestöd under ett år. Det medför att antalet studerande i diagram över studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd blir högre än antalet som redovisas här.

² Uppgift om kön saknas för 67, 92 respektive 85 personer under 2017-2019. Dessa ingår inte i diagrammet.

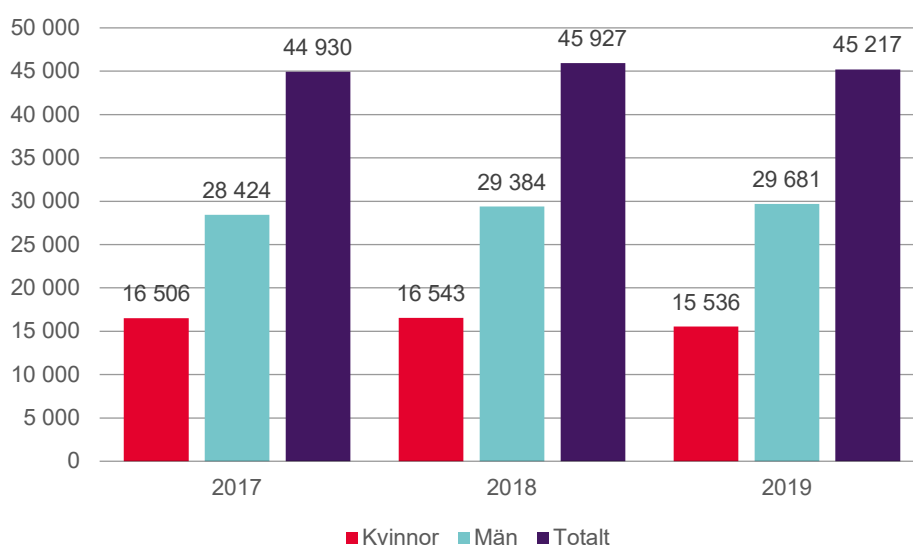
På senare år har antalet män som varit utländska medborgare och haft studiestöd ökat mer än antalet kvinnor. Sedan 2018 har antalet utländska män som studerar med svenskt studiestöd ökat med 16 procent och antalet kvinnor med 10 procent. År 2019 var andelen män bland de utländska medborgarna som studerade med svenskt studiestöd 53 procent. Det innebär att andelen män ökat med 1 procent sedan 2018. Av de utländska medborgare som fick studiestöd 2019 hade de flesta medborgarskap i Afghanistan (21 procent), Syrien (20 procent) och Eritrea (7 procent).¹⁰¹

8.2.2. Något färre utländska medborgare fick studiehjälp

Under 2019 minskade antalet utländska medborgare med studiehjälp med 710 personer, motsvarande 2 procent, jämfört med 2018. Det innebär att 45 200 utländska medborgare studerade med studiehjälp. En majoritet av dessa var män. Under 2019 uppgick andelen män till 66 procent vilket var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2018. De flesta utländska medborgare som studerade med studiehjälp under 2019 hade medborgarskap i Afghanistan (31 procent), Syrien (18 procent) och Somalia (8 procent).

¹⁰¹ Uppgift om medborgarskap saknas för 3 501 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

Diagram 8.2 Antal utländska medborgare med studiehjälp 2017-2019
Fördelade efter kön

Under 2019 minskade antalet utländska medborgare med extra tillägg med 730 personer, motsvarande 3 procent, jämfört med 2018. Antalet kvinnor minskade med 830 personer och antalet män ökade med 100 personer. År 2019 var andelen män 76 procent av de utländska medborgare som studerade med extra tillägg. Det innebär att andelen män ökade med 2 procent sedan 2018. Av samtliga utländska medborgare som studerade med studiehjälp under 2019 hade 53 procent extra tillägg, vilket var en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2018. Av samtliga studerande med studiehjälp var det drygt 7 procent som hade extra tillägg under 2019. Den höga andelen utländska medborgare med extra tillägg visar att många av dem lever i hushåll med mycket låga inkomster. Det kan sannolikt bero på att en stor del av de barn och ungdomar som kommer till Sverige som asylsökande är ensamkommande. Majoriteten är också pojkar.¹⁰²

Mindre än 1 procent av samtliga utländska medborgare med studiehjälp hade inackorderingstillägg under 2019. Bland samtliga studerande med studiehjälp var motsvarande andel knappt 2 procent.

Antalet utländska medborgare som fick lärlingsersättning under 2019 var 1 500 personer. Antalet ökade med 46 procent jämfört med föregående år. Ökningen kan delvis förklaras av att från och med den 1 augusti 2018 kan studerande vid introduktionsprogram få lärlingsersättning. En hög andel med utländsk bakgrund studerar vid ett introduktionsprogram.¹⁰³

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2019 var det 150 personer som studerade utomlands, det var 10 personer fler än 2018. Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för

¹⁰² Migrationsverket, tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2019*.

¹⁰³ Skolverket, tabell 2 B: *Sökande till gymnasieskolan till läsåret 2018/19, efter svensk och utländsk bakgrund*

de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland. Det var 530 utländska medborgare som fick studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan.

Tabell 8.1 **Antal utländska medborgare¹ med extra tillägg, inackorderingstillägg och lärlingsersättning 2017-2019**
Fördelade efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2017			
Extra tillägg	6 542	17 159	23 701
Inackorderingstillägg	105	118	223
Lärlingsersättning	231	387	618
2018			
Extra tillägg	6 463	18 136	24 599
Inackorderingstillägg	80	113	193
Lärlingsersättning	316	719	1 035
2019			
Extra tillägg	5 634	18 236	23 870
Inackorderingstillägg	107	108	215
Lärlingsersättning	365	1 146	1 511

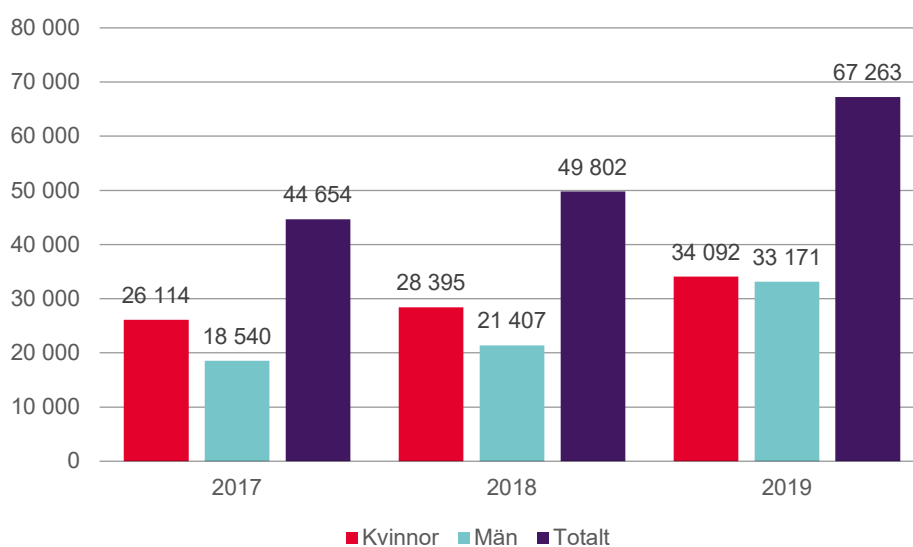
¹ Personer som var utländska medborgare när de ansökte om stödet. Vissa kan senare under året ha fått svenskt medborgarskap.

8.2.3. Fler utländska medborgare med studiemedel

Under 2019 studerade 67 300 utländska medborgare med studiemedel. Det är en ökning med 17 500 personer eller 35 procent jämfört med 2018. Antalet män ökade med 55 procent och antalet kvinnor ökade med 20 procent. Den enskilt viktigaste förklaringen till ökningen är de senaste årens migration och att många som migrerat till Sverige de senaste åren nu fyllt 20 år och därmed har möjlighet att få studiemedel. Av de utländska medborgare som studerade med studiemedel 2019 hade de flesta medborgarskap i Syrien (20 procent), Afghanistan (20 procent) och Eritrea (8 procent).¹⁰⁴

¹⁰⁴ Uppgift om medborgarskap saknas för 2 404 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

Diagram 8.3 Antal utländska medborgare med studiemedel 2017-2019
Fördelade efter kön.¹

¹ Uppgift om kön saknas för färre än 3 personer under 2019. Dessa ingår inte i diagrammet.

Även om antalet män ökar mest bland de utländska medborgarna med studiemedel är kvinnorna i majoritet. Under 2019 uppgick andelen kvinnor till 51 procent, vilket är en minskning med 6 procentenheter sedan föregående år.

Tabell 8.2 Antal och andel utländska medborgare med studiemedel 2019.
Fördelade efter kön och utbildnings nivå, andelar i procent.^{1,2}

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Totalt ³
Kvinnor				
-Antal	12 237	18 174	9 796	34 092
-Andel	36	53	29	
Män				
-Antal	8 657	21 829	7 168	33 171
-Andel	26	66	22	

¹ Uppgift om kön saknas för färre än 3 personer under 2019. Dessa ingår inte i diagrammet.

² En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan av andelarna blir därför större än 100 procent.

³ Nettoräknat.

Majoriteten av de utländska medborgarna studerar med studiemedel på gymnasienivå. Under 2019 studerade 53 procent av kvinnorna och 66 procent av männen på gymnasienivå.

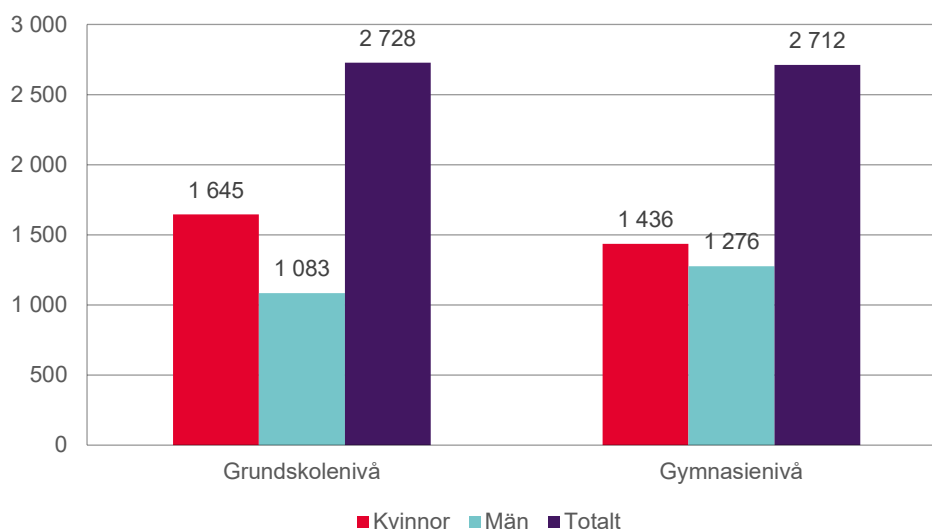
Av de utländska medborgarna med studiemedel var det 860 studerande som fick studiemedel för studier utomlands 2019. Av de utländska medborgare som studerade med studiemedel utomlands 2019 hade de flesta medborgarskap i Polen (19 procent) samt Storbritannien och Tyskland (8 procent vardera).¹⁰⁵

¹⁰⁵ Uppgift om medborgarskap saknas för 20 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

8.2.4. Ökning av antalet utländska medborgare med studiestartsstöd

I juli 2017 infördes ett nytt studiestöd, studiestartsstödet. Under 2019 var det 4 400 utländska medborgare som fick studiestartsstöd vilket är en ökning med 1 200 personer eller 38 procent jämfört med 2018. Av de utländska medborgarna med studiestartsstöd studerade en lika stor andel på grundskolenivå som på gymnasienivå.

Diagram 8.5 Antal utländska medborgare med studiestartsstöd 2019
Fördelat efter kön och utbildningsnivå¹

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan överstiger därför antalet utländska medborgare med studiestartsstöd under 2019.

Av de utländska medborgare som studerade med studiestartsstöd 2019 hade de flesta medborgarskap i Syrien (57 procent), Eritrea (12 procent) och Afghanistan (4 procent).¹⁰⁶

8.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över prövningen av utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd under 2019.¹⁰⁷ Det innebär att vi redovisar siffror om de utländska medborgare som fått beslut, bifall eller avslag, om rätten till svenskt studiestöd enligt nationella bestämmelser eller enligt EU-rätten. De utländska medborgare som omfattas av särskilda skäl enligt de nationella bestämmelserna är exempelvis personer som har uppehållsrätt eller uppehållstillstånd grundat på familjeanknytning till en förälder. Även studerande som har en särskild förordnad vårdnadshavare eller som är

¹⁰⁶ Uppgift om medborgarskap saknas för 324 personer. Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

¹⁰⁷ Alla utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även utländska medborgare som tidigare har haft svenskt studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut fattat före 2019 ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod och det därmed prövats på nytt om de har rätt till svenskt studiestöd. För ytterligare information om prövningen av de nationella bestämmelserna om rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7.

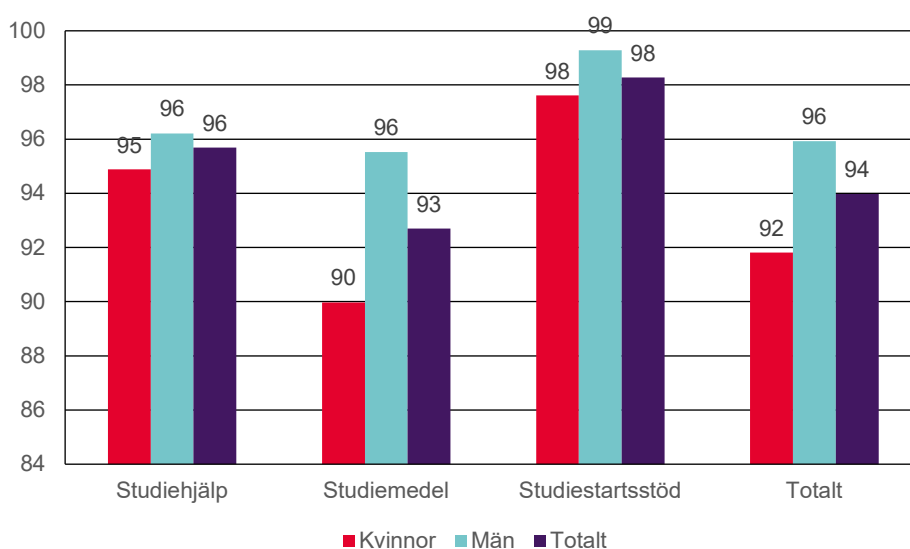
placerad i familjehem eller på institution (exempelvis HVB-hem) omfattas av särskilda skäl till och med det år hen fyller 20 år.

8.3.1. Fler utländska medborgare prövas för rätt till svenskt studiestöd

Under 2019 prövade CSN 73 400 utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 34 procent eller 18 800 personer jämfört med 2018. Männens andel av samtliga prövade ärenden var 53 procent vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år.

Diagram 8.6 Andel utländska medborgare som uppfyllt villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2019

Fördelat efter kön och typ av studiestöd. Andelar i procent.¹

¹ Observera att axeln är bruten och börjar vid 84.

Totalt uppfyllde 94 procent av de sökande, 69 000 personer, villkoren för rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare under 2019. Av dessa var det 4 600 personer, motsvarande 7 procent, som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dem som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten var 66 procent kvinnor.

Av alla som prövades ansökte 25 800 personer om studiehjälp, 45 200 personer om studiemedel och 3 100 personer om studiestartsstöd.¹⁰⁸ Antalet utländska medborgare som under 2019 ansökte om studiehjälp och studiestartsstöd minskade med 270 respektive 220 personer jämfört med 2018. Antalet som ansökte om studiemedel ökade istället med 19 600 personer.

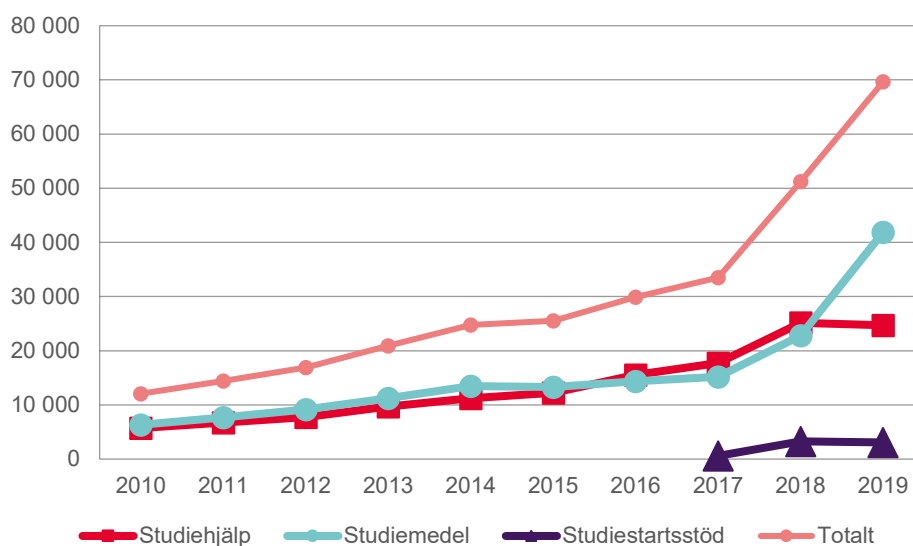
Av dem som ansökte om studiehjälp var 60 procent män och 40 procent var kvinnor. Andelen män minskade med 5 procentenheter jämfört med 2018. Studiemedel sökte 49 procent män och 51 procent kvinnor. I denna studerandegrupp ökade andelen män med 10 procentenheter. Av dem som ansökte om studiestartsstöd var 40 procent män

¹⁰⁸ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori

och 60 procent kvinnor. Bland dessa studerande ökade andelen kvinnor med 3 procentenheter.

En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd jämfört med dem som ansökte om studiemedel. Det beror på att regelverket är mer generöst för utländska medborgare som är yngre än 20 år, vilka oftast studerar med studiehjälp. Dessutom är delar av studiehjälpen familjeförmåner enligt EU-rätten.¹⁰⁹ Studistartsstödet står däremot för den högsta andelen utländska medborgare som uppfyller villkoren för svenskt studiestöd, utifrån antalet prövade ärenden. Det är sannolikt att kommunerna rekryterar personer som de anser uppfyller kraven för stödet innan ansökan skickas in till CSN.

Diagram 8.7 Antal utländska medborgare som prövats och beviljats rätt till svenskt studiestöd, 2010-2019^{1,2}
Fördelade efter typ av studiestöd

¹ Studistartsstödet betalades ut första gången under andra kalenderhalvåret 2017.

² Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Detta leder till fler beslut på grund av att en person kan komma att prövas flera gånger.

Personer med utländskt medborgarskap, som prövats för och befunnits ha rätt till svenskt studiestöd, har ökat de senaste åren. Den huvudsakliga anledningen till att fler prövas är att CSN från och med november 2016, fattar tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Ytterligare en anledning är den relativt stora invandringen till Sverige.

8.3.2. Rätten till svenskt studiestöd för utländska medborgare som ansökt om studiehjälp

Det finns vissa skillnader i regelverket för utländska medborgare beroende på vilket stöd den studerande ansöker om och hur gammal personen är. En person som var yngre än 20 år när hen invandrade till Sverige, och som har en föräldraanknytning hit, kan omfattas av fler villkor enligt de nationella bestämmelserna än en studerande som

¹⁰⁹ Rätten till familjeförmåner regleras i EU-förordningar, bland annat Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

är äldre än 20 år. En person som ansöker om studiehjälp kan även omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel eller studiestartsstöd, exempelvis har barn till migrerande arbetstagare rätt till studiestöd.

Under 2019 var det 25 800 personer som prövades för rätten till svenskt studiestöd och ansökte om studiehjälp¹¹⁰. Av de 24 700 utländska medborgare som uppfyllde villkoren för svenskt studiestöd var majoriteten, 61 procent, män.

Av de utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd prövades under 2019, var det 90 personer som ansökte om studiehjälp för studier utomlands. Av dem uppfyllde 80 personer villkoren för utländska medborgare.

Av de personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiehjälp som utländska medborgare, uppfyllde 3 procent dessa enligt de EU-rättsliga villkoren.

Av de utländska medborgare som uppfyllde något nationellt villkor hade de flesta permanent uppehållstillstånd i Sverige och av dessa hade 80 procent uppehållstillstånd som flykting eller anhörig till flykting. Antalet studerande som fick studiehjälp baserat på permanent uppehållstillstånd minskade med 1 500 personer, eller 8 procent jämfört med 2018. Antalet studerande som fick studiehjälp baserat på familjeanknytning ökade med 660 personer, eller 22 procent jämfört med 2018.

Av dem som uppfyllde rätten till studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 77 procent permanent uppehållsrätt. En EU/EES-medborgare får vanligtvis permanent uppehållsrätt om hen vistats legalt i Sverige i fem år utan uppehåll.

¹¹⁰ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

Tabell 8.3 Antal personer som ansökt om studiehjälp och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2019

Fördelade efter kön och bifallsgrund.¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ²	4 745	8 209	12 954
Permanent uppehållstillstånd övriga ³	1 614	1 618	3 232
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁴	1 164	3 000	4 164
Familjeanknytning ⁵	1 526	1 517	3 043
Sysselsättning ⁶	0
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	227	214	441
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	329	302	631
Varaktigt bosatta	35	39	74
Associeringsavtal ⁷	33	33	66
Gästforskardirektiv	5
Arbetstagare	..	0	..
Anhörig till arbetstagare	26	18	44
Övriga ⁸	4

¹ Tabellen har sekretessgranskats och celler med färre antal än 3 har ersatts med dubbelprickar (..).

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁴ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 2, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2017:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

⁸ Gruppen innefattar familjemedlemmar till personer som har fått EU-blåkort, ICT- tillstånd eller ICT- tillstånd för rörlighet för längre vistelse.

8.3.3. Rätten till svenskt studiestöd för utländska medborgare som har ansökt om studiemedel

Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon föräldraanknytning i landet, omfattas av färre bestämmelser om svenskt studiestöd än yngre sökande. Det gör att personer som är över 20 år har färre möjligheter att uppfylla villkoren för att få rätt till studiestöd.

Under 2019 prövades rätten till svenskt studiestöd för 45 200 utländska medborgare som ansökte om studiemedel.¹¹¹ Av dem som prövades uppfyllde 41 900 personer villkoren, varav andelen män var 51 procent. Andelen män som uppfyllde villkoren för rätten till svenskt studiestöd har ökat med 11 procentenheter sedan 2018.

Det var 920 utländska medborgare som under 2019 prövades för rätt till svenskt studiestöd för studier utomlands. Av dem uppfyllde 650 personer, 73 procent, villkoren för rätt till svenskt studiestöd. Antalet utländska medborgare som fick bifall för studier utomlands ökade med 50 personer, motsvarande 8 procent.

Av samtliga med permanent uppehållstillstånd hade 64 procent, 15 200 personer, status som flykting eller anhörig till flykting. Det är en ökning med 6 300 personer jämfört med 2018.

Av dem som hade rätt till svenskt studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren var 25 procent migrerande arbetstagare i Sverige och 22 procent var anhöriga till en migrerande arbetstagare i Sverige. Både vad gäller migrerande arbetstagare och anhörig till migrerande arbetstagare var majoriteten kvinnor. Det var 49 procent som hade permanent uppehållsrätt.

¹¹¹ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

Tabell 8.4 **Antal personer som ansökt om studiemedel och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2019.**

Fördelade efter kön och bifallsgrund¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ²	7 640	7 550	15 190
Permanent uppehållstillstånd övriga ³	6 513	2 094	8 607
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁴	1 665	9 672	11 337
Familjeanknytning ⁵	974	354	1 328
Sysselsättning ⁶	1 172	269	1 441
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	246	157	403
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	1 284	565	1 849
Varaktigt bosatta	64	54	118
Associeringsavtal ⁷	6	4	10
Arbetstagare	621	335	956
Anhörig till arbetstagare	625	207	832

¹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁴ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 2, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2017:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

8.3.4. Färre utländska medborgare har ansökt om studiestartsstöd

Under 2019 prövades 3 100 utländska medborgare för rätten till svenskt studiestöd då de ansökt om studiestartsstöd¹¹². Det är en minskning med 200 personer jämfört med

¹¹² En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

2018. Av dem som prövades var det 98 procent som uppfyllde villkoren. Andelen kvinnor var 60 procent vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2018.

De flesta som uppfyllde villkoren för rätt till studiestartsstöd som utländska medborgare under 2019, uppfyllde denna rätt enligt de nationella villkoren och hade permanent uppehållstillstånd. En klar majoritet av de med permanent uppehållstillstånd, 88 procent, hade i sin tur status som flykting eller anhörig till flykting.

Av de utländska medborgare som hade rätt till studiestartsstöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 70 procent permanent uppehållsrätt. Under 2019 var 80 procent av de utländska medborgare som uppfyllde de EU-rättsliga villkoren kvinnor.

Tabell 8.5 **Antal personer som ansökt om studiestartsstöd och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2019**
Fördelade efter kön och bifallsgrund ^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Permanent uppehållstillstånd flyktingar och deras anhöriga ³	1 369	812	2 181
Permanent uppehållstillstånd övriga ⁴	215	89	304
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁵	209	329	538
Familjeanknytning ⁶	9
Sysselsättning ⁷	11
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	9
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	15	6	21
Varaktigt bosatta	5	0	5
Arbetstagare	..	0	..
Anhörig till arbetstagare	4

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med dubbelprickar (··).

² En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁵ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 3, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2017:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

9. Återkrav

9.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än hen meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. CSN ska inte fatta beslut om återkrav om den studerande tagit emot pengarna i så kallad god tro, det vill säga om hen inte har förstått att utbetalningen var felaktig. Vid en inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. På återkrav av studiemedel utgår ränta från den dag pengarna betalas ut. Under 2019 var räntan på återkrav 2,20 procent. CSN medger betalningsplaner om det finns skäl för detta.

I vissa fall får ett beslut om studiemedel ändras så att felaktigt utbetalda belopp dras av från kommande utbetalningar. Redovisningen i detta kapitel omfattar inte sådana avräkningar.¹¹³

Studerande på gymnasienivå kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir hen själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerat.

Ibland kan det finnas möjlighet att justera felaktigt utbetalad studiehjälp mot kommande utbetalningar inom samma läsår. Beslut om justeringar är inga återkrav och ingår inte heller i detta avsnitt.

9.2. Återkravsbeslut och orsaker

Under 2019 fattade CSN 68 500 beslut om återkrav, vilket är en ökning med 3 800 beslut jämfört med 2018. Det motsvarar en ökning med närmare 6 procent. Antalet beslut om återkrav har ökat inom alla stödformer. Ökningen beror delvis på fler återkrav orsakade av inkomster över fribeloppsgränsen (se även avsnitt 6.5). Att antalet återkravsbeslut för studiehjälp har ökat beror sannolikt på att fler studerar med

¹¹³ Under 2019 avräknades på detta sätt 86 miljoner kronor för 19 500 studiemedelstagare.

studiehjälp, samt på att andelen studerande som får sina utbetalningar stoppade på grund av ogiltig frånvaro ökar (se avsnitt 5.2.1).

Tabell 9.1 **Antal beslut om återkrav, 2015–2019**
Fördelat efter stödform

Beslutsår	Studiehjälp ¹	Studiemedel	Studiestartsstöd ²	Totalt
2015	16 869	44 777	-	61 646
2016	16 690	38 288	-	54 978
2017	18 456	41 179	16	59 642
2018	20 373	44 161	375	64 748
2019	21 296	46 810	697	68 495

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

² Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017.

Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017 och betalades ut till 6 300 personer under 2019. Därför är antalet beslut om återkrav av denna stödform förhållandevis lågt.

Även antalet personer som fick återkravsbeslut ökade under 2019 jämfört med 2018, med 675 personer för studiehjälp och med 1 376 personer för studiemedel. När det gäller återkrav av studiehjälp ökade antalet män som fick återkravsbeslut med 5 procent, medan antalet kvinnor ökade med 2 procent. För studiemedel ökade antalet personer som fick återkravsbeslut med 4 procent bland både män och kvinnor.

Tabell 9.2 **Antal studerande som fått återkravsbeslut, 2018-2019**
Fördelat efter stödform och år

	2018			2019		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Studiehjälp¹						
-Antal personer med återkrav	6 382	10 686	17 068	6 508	11 235	17 743
Studiemedel						
-Antal personer med återkrav	20 304	14 475	34 779	21 034	15 121	36 155
Studiestartsstöd						
-Antal personer med återkrav	158	166	324	287	316	603

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

Antalet studerande med studiestartsstöd som fick ett beslut om återkrav under 2019 ökade med 279 personer. Även inom denna stödform var återkrav vanligare bland män än bland kvinnor.

Totalt beslutades återkrav för 534 miljoner kronor under 2019. Det genomsnittligt återkrävda beloppet per återkravsbeslut, exklusive ränta, var 7 800 kronor under 2019. Det är en ökning med 100 kronor sedan 2018. För återkrav av studiehjälp var det genomsnittligt återkrävda beloppet 1 300 kronor, för återkrav av studiemedel 10 700 kronor och för studiestartsstöd 6 400 kronor.

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med CSN:s efterkontroll av inkomster. Denna beslutsorsak gäller endast

återkrav av studiemedel och studiestartsstöd¹¹⁴. Inkomster över fribeloppsgränsen ger också de högsta genomsnittliga återkravsbeloppen.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt sett. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar. Därför är det genomsnittligt återkrävda beloppet betydligt lägre för återkrav på grund av ogiltig frånvaro jämfört med återkrav av andra orsaker.

Tabell 9.3 **Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, 2019¹**
Fördelat efter orsak, belopp i kronor

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst ²	19 942	13 779
Ogiltig frånvaro ³	16 851	1 316
Minskad studieomfattning	10 180	8 393
Studieavbrott	10 410	7 112
Inkomständring	4 622	8 772
Övrigt	6 490	5 658
Totalt	68 495	7 792

¹ Varav 332 återkravsbeslut avser tilläggsån, då inkomsten vid efterkontrollen visat sig vara för låg för att ge rätt till tilläggsån.

² Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

³ Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

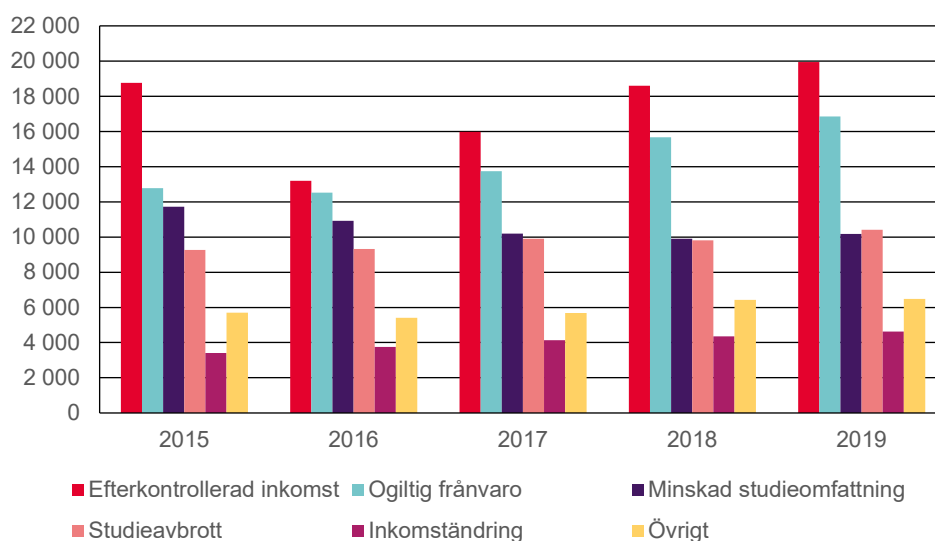
Antalet återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ökade med 7 procent under 2019. Av de återkrav som beslutades under året berodde 29 procent på efterkontrollerad inkomst¹¹⁵.

Under 2016 minskade antalet återkravsbeslut som berodde på efterkontrollerad inkomst. Det berodde på att fribeloppet höjdes 2014, vilket var det inkomstår som efterkontrollerades under 2016. Antalet återkravsbeslut på grund av efterkontrollerad inkomst har sedan ökat igen, och var under 2019 högre än innan fribeloppshöjningen.

¹¹⁴ Den första efterkontrollen av inkomst avseende studiestartsstöd görs under våren 2020.

¹¹⁵ Efterkontrollen avser inkomstår 2017

Diagram 9.1 Antal återkravsbeslut, 2015-2019
Fördelat efter orsak¹

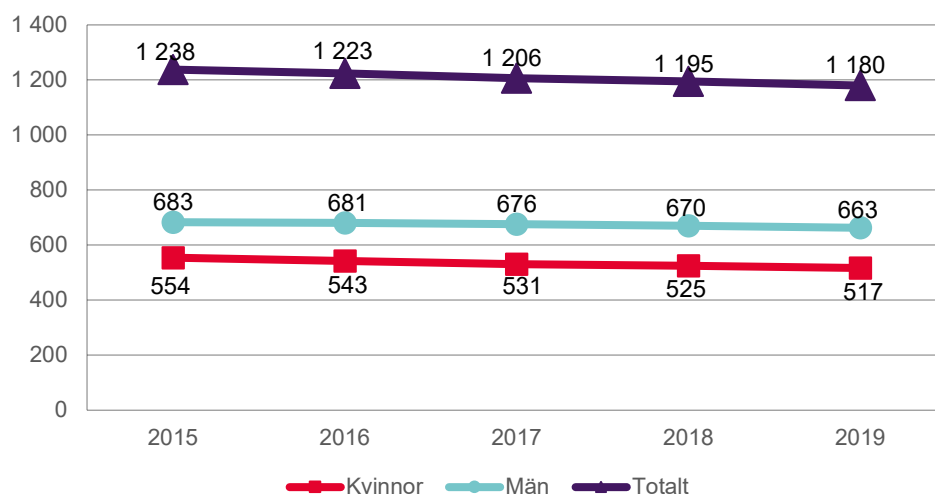
¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel och beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Antalet återkrav har ökat för samtliga beslutsorsaker, men ökningen är störst för återkrav som beror på ogiltig frånvaro och minst för återkrav som berodde på minskad studieomfattning och studieavbrott.

9.3. Återkravsskulder

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2019. Fordran har minskat med 1 procent jämfört med 2018. Männens andel av återkravsfordran var 56 procent och kvinnornas andel var 44 procent.

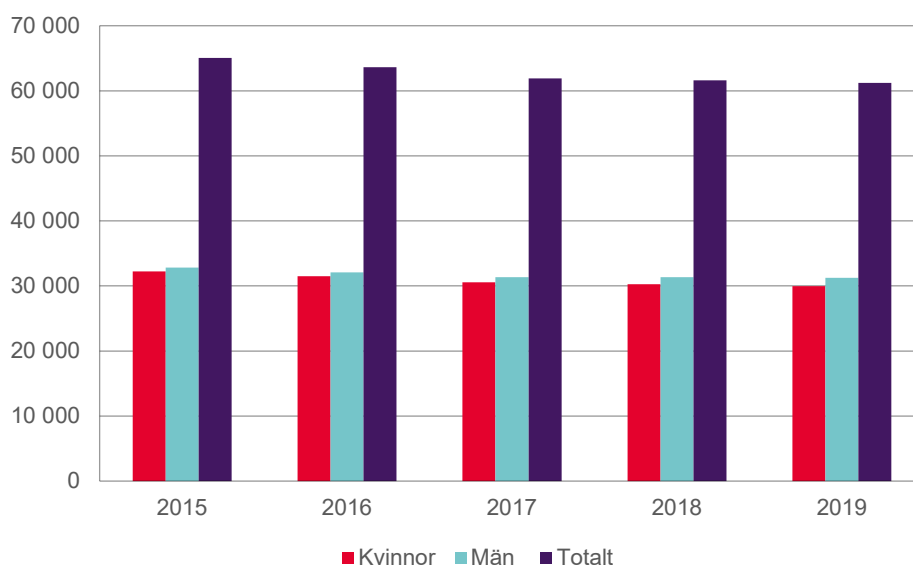
Diagram 9.2 Återkravsfordran, 2015–2019
Fördelat efter kön och totalt, per den 31 december, miljoner kronor

Vid utgången av 2019 fanns det 82 500 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 14 300 kronor. Genomsnittsbeloppet har minskat med 100 kronor sedan 2018.

Återkravsskulderna var fördelade på 61 200 personer, vilket är en minskning med 400 personer sedan 2018. Antalet personer med återkrav har minskat varje år de senaste fyra åren. Av personerna som hade en återkravsskuld 2019 var 49 procent kvinnor och 51 procent män.

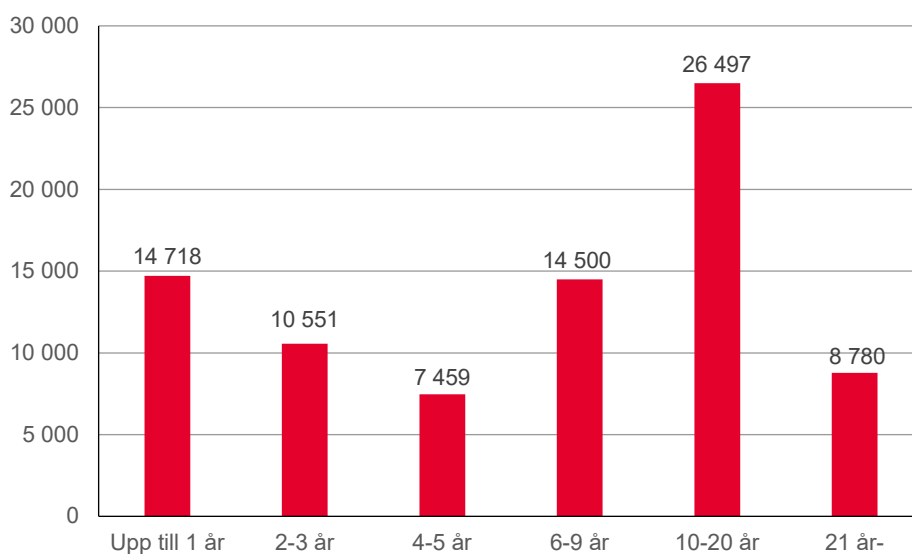
Diagram 9.3 Antal personer med en återkravsskuld, 2015-2019
Fördelat efter kön och totalt, per den 31 december

Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 19 300 kronor vid utgången av 2019, vilket var drygt 100 kronor lägre än året innan. Återkravsskulderna är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som har beslutats. Detta beror dels på att många återkravsskulder är gamla och på att ränta har tillkommit under många år, och dels på att lägre skulder oftare betalas omgående.

Vid utgången av 2019 var 43 procent av återkraven minst 10 år gamla. Gamla återkravsskulder är i genomsnitt högre än de nyare. Den genomsnittliga återkravsskulden bland återkraven som är upp till ett år gamla är 11 100 kronor, medan den genomsnittliga skulden för återkrav som är 21 år eller äldre är 24 700 kronor.

Diagram 9.4 Antal återkravsskulder den 31 december 2019, Fördelat efter skuldernas ålder¹

¹ Återkravsskuldens ålder avser tid sedan skuldens uppläggningsdatum. I detta diagram redovisas återkravsskulderna som fanns den 31 december 2019, och deras ålder den 10 januari 2019. I publikationer av Studiestödet för år före 2018 har återkravens ålder avsett tid sedan det studiehalvår som återkravet gällde.

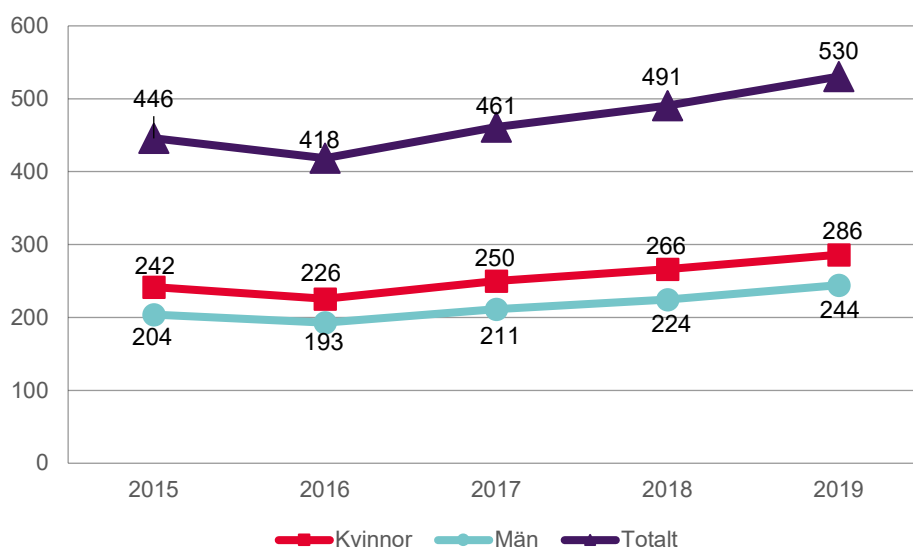
Ju äldre återkravsskulderna är, desto högre andel av skulderna utgörs av räntor och avgifter. Den del av återkravsfordran som är upp till ett år gammal utgörs till 3 procent av räntor och avgifter. Den del av fordran som är mellan 10 och 20 år gammal består till 40 procent av räntor och avgifter, och den del av fordran som är 21 år eller äldre utgörs till 60 procent av räntor och avgifter.

CSN beräknar årligen reserveringar för förluster för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av återkravet sker. Enligt 2019 års beräkningar behöver 678 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav reserveras, vilket är 13 miljoner kronor mindre jämfört med 2018. Det belopp som behöver reserveras utgör 60 procent av den totala fordran för återkrav, vilket är en oförändrad andel jämfört med 2018.

9.4. Betalning av återkrav

Under 2019 betalade personer med återkrav in 530 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 40 miljoner kronor mer än under 2018. De ökade inbetalningarna är en följd av att CSN fattade fler beslut om återkrav 2019 jämfört med året innan.

Diagram 9.5 Inbetalt belopp på återkrav, 2015–2019
Fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor

Män betalar in ett lägre belopp än kvinnor, trots att männens andel av den totala återkravsfordran är högre än kvinnornas. Under 2019 stod män för 46 procent av inbetalningarna, medan deras andel av återkravsfordran vid årets slut var 56 procent.

Fördelningen av antalet återkrav per återkravsorsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2019 beror 30 procent, 24 300 återkrav, på studieavbrott. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 15 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd, inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta återkravet direkt.

Tabell 9.4 Andel av fattade beslut 2019 respektive återkravsskulder den 31 december
Fördelat efter återkravsorsak, andelar i procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna
Efterkontrollerad inkomst ¹	29,1	12,5
Ogiltig frånvaro ²	24,6	14,3
Minskad studieomfattning	14,9	22,7
Studieavbrott	15,2	30,0
Inkomständring	6,7	0,8
Övrigt	9,5	9,7
Uppgift saknas ³	-	10,0

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

² Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

³ För återkravsbeslut före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 82 procent slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2019. Den andelen är i stort sett oförändrad sedan 2018.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel under 2019 var det 78 procent som hade slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Det är en marginell ökning jämfört med 2018. Andelen som hade slutreglerat sitt återkrav var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än bland män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora för de olika återkravsorsakerna. Av dem som fick ett återkrav på grund av anmäld inkomständring hade 90 procent slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Av dem som fick ett återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 83 procent slutreglerat sitt återkrav. Av dem som fick ett återkrav på grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 69 respektive 65 procent slutreglerat sitt återkrav.

Av återkravsskulderna den 31 december 2019 fanns 22 procent hos Kronofogden eller hos ett inkassoföretag. Andelen är oförändrad jämfört med år 2018.

10. Återbetalning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Samtidigt slår målen för studiestödet fast att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. För att målen ska uppnås är det alltså viktigt att den del av studiestödet som är lån återbetalas.

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlar vi i kapitel 9.

10.1. Återbetalningsregler

10.1.1. Tre lånetyper

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001)

Lånetypen studiemedel, som lämnades före 1989, är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalar låntagaren normalt tillbaka innan 50 års ålder.

Lånetypen studielån, som lämnades mellan 1989 och 2001, har en inkomstbaserad återbetalning där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt det senaste beslutet om slutlig skatt.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som CSN betalar ut det. Räntan för annuitetslånet var 0,16 procent under 2019.¹¹⁶

Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare.

Den årliga återbetalningen baseras på:

- skuldens storlek
- räntan för året
- antalet år som återbetalningen beräknas pågå
- ett uppräkningsstal.

Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

¹¹⁶ Samma ränta gäller även för lånetypen studielån.

Samtliga lånetyper kan sägas upp till omedelbar betalning i de fall där låntagaren inte betalar på sitt lån trots påminnelser och krav. Uppsagda lån redovisas inkluderat i den lånetyp som har sagts upp¹¹⁷. Uppsagda lån ingår inte i uppgifter om årsbelopp, återbetalningsgrad eller nedsättning eftersom låntagare med uppsagda lån inte debiteras något årsbelopp.

10.1.2. Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

Inom samtliga tre lånetyper finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som är återbetalningsskyldig för sitt lån kan få nedsättning av årsbeloppet om hen på nytt studerar med studiemedel, studiestartsstöd eller med utbildningsbidrag för doktorander¹¹⁸. Grundutbildning med värnplikt längre än 60 dagar enligt lagen om totalförsvarsplikt eller deltagande i en utbildning till reserv- eller yrkesofficer ger också rätt till nedsättning.

Låntagare med låga inkomster har möjlighet att ansöka om och få nedsättning med hänsyn till sin inkomst. För låntagare med annuitetslån kan till exempel årsbeloppet sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.¹¹⁹ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

I vissa fall kan en studieskuld skrivas av helt eller delvis. En avskrivning av annuitetslån kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivningen vid 65 års ålder eller om låntagaren avlider. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivas med högst hälften om hen fortsätter sina studier på högskolan.¹²⁰ En avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

10.2. Låntagare och fordran

10.2.1. Antal låntagare och lån

Den 31 december 2019 fanns det 1 605 000 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 31 000 personer under 2019. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på

¹¹⁷ Uppsagda lån har inkluderats i siffrorna som redovisas sedan Studiestödet 2018, i tidigare publikationer redovisades uppsagda lån separat.

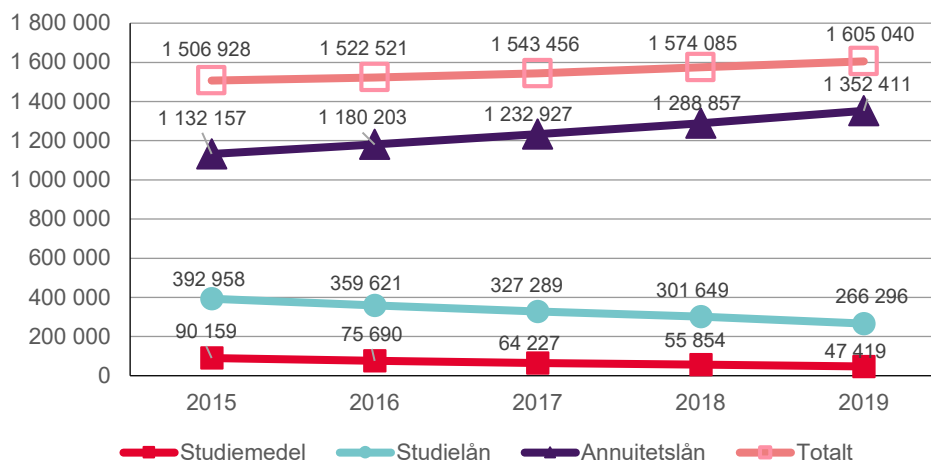
¹¹⁸ Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander upphörde att gälla 2017. De som har fått beslut om utbildningsbidrag för doktorander före 1 juli 2017 har dock även fortsättningsvis rätt till nedsättning till 30 juni 2022.

¹¹⁹ Till och med det år låntagaren fyller 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. Från och med det år låntagaren fyller 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

¹²⁰ Rätten till avskrivning av lån för behörighetsgivande studier upphörde den 1 januari 2018 men gäller fortfarande de som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå före 2018.

att de nya låntagarna har varit fler än de låntagare som har slutreglerat sina lån. En låntagare kan ha mer än ett lån. Det totala antalet lån var 1 666 100 stycken 2019.

Diagram 10.1 Antal personer med studieskuld, 2015–2019¹
Fördelat efter lånetyp² och totalt³

¹ Den 31 december respektive år.

² Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån. Nettoräknat antal.

³ Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

Antalet låntagare minskar naturligt nog för de båda äldre lånetyperna medan de ökar för den nuvarande lånetypen annuitetslån. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 63 600 personer under 2019, trots att 37 500 låntagare slutreglerade sina annuitetslån under året.

Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Andelen kvinnor var högst inom den äldsta lånetypen studiemedel. Inom denna lånetyp var 62 procent av låntagarna kvinnor och 38 procent män. Andelen kvinnor var lägst inom lånetypen annuitetslån, där 58 procent av låntagarna var kvinnor och 42 procent var män.

Könsfördelningen bland låntagarna med annuitetslån har varit oförändrad de senaste åren. Inom lånetypen studielån är könsfördelningen också i stort sett oförändrad, men det har successivt skett en svag minskning av andelen män de senaste tio åren. Det beror på att män med lånetypen studielån har högre genomsnittliga årsbelopp¹²¹ och därmed slutreglerar sina lån i något snabbare takt än kvinnor. Andelen kvinnor inom den äldsta lånetypen studiemedel ökade under många år, men sedan 2016 har andelen kvinnor inom denna lånetyp istället minskat något.

De flesta låntagare har bara en lånetyp. Antalet låntagare som bara har ett lån ökar i takt med antalet nya studiemedelstagare med annuitetslån, samtidigt som låntagare med flera lånetyper slutreglerar sina lån. Vid ingången av 2020¹²² hade 96 procent av låntagarna lån inom endast en lånetyp, varav fyra av fem hade lånetypen annuitetslån. Ungefär 59 500 personer hade lån av två lånetyper, vilket är en minskning med

¹²¹ Att män har högre genomsnittligt årsbelopp än kvinnor inom lånetypen studielån beror på att de har högre genomsnittlig inkomst än kvinnor (se avsnitt 10.3.2 om årsbelopp och 10.4 om låntagares inkomster).

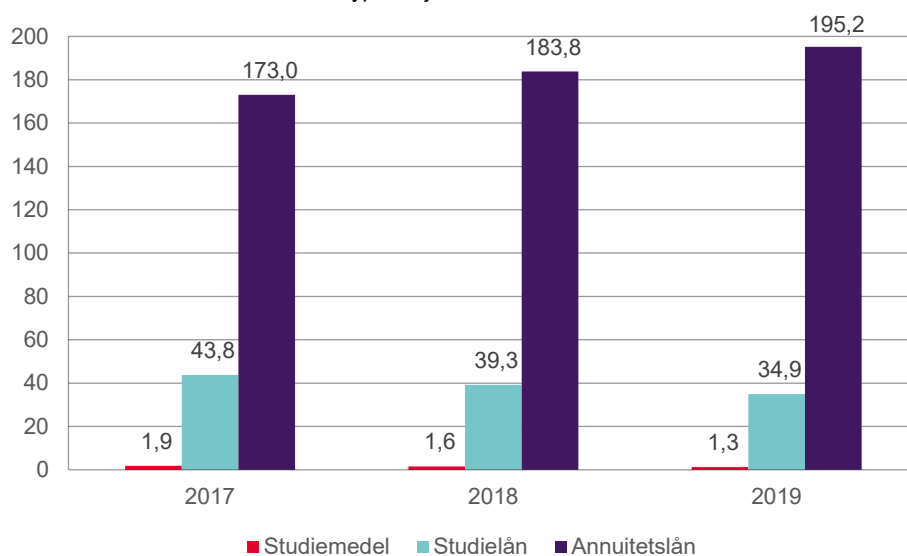
¹²² I tidigare publikationer har antal och andel med ett respektive flera lån redovisats per den 31 december

15 procent jämfört med januari 2019. Den vanligaste kombinationen var lånetyperna annuitetslån och studielån. Antalet låntagare med tre lånetyper uppgick till 800 personer.

10.2.2. Fordran på lån

Den utestående fordran var 231,4 miljarder kronor¹²³ för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån den 31 december 2019, inklusive uppsagda lån och avgifter.

Diagram 10.2 Utestående fordran¹ av lån för studier, 2017–2019²
Fördelat efter lånetyp³, miljarder kronor

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Den 31 december respektive år.

³ Uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas uppsagda annuitetslån samman med lånetypen annuitetslån.

Fordran ökade med 6,8 miljarder kronor under 2019, vilket är en ökning med 3 procent.

Fordran ökar inom lånetypen annuitetslån, medan den minskar inom de två äldre lånetyperna, vilket beror på att det endast är annuitetslånet som fortfarande betalas ut.

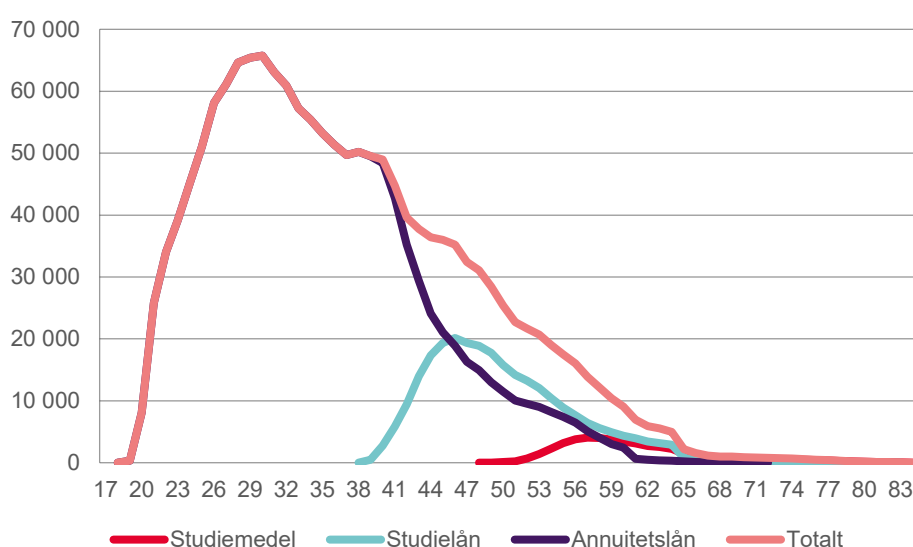
Kvinnors andel av fordran är högst inom lånetypen studiemedel och lägst inom lånetypen annuitetslån. Inom lånetypen studiemedel är kvinnornas andel av fordran 61 procent och männens andel 39 procent. Inom lånetypen annuitetslån är fördelningen 59 respektive 41 procent. Könsfördelningen för fordran ligger ungefär i linje med könsfördelningen för de personer som har de olika lånetyperna.

¹²³ Inklusive kapitaliserad ränta. Den totala utestående lånefordran var 231,8 miljarder kronor. I detta belopp ingår lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

Den främsta orsaken till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån är större än inbetalningarna. Under 2019 betalade CSN ut 20,3 miljarder kronor i form av lån medan inbetalningarna av lån var 13,6 miljarder kronor.

Jämfört med utgången av 2018 har den utestående fordran för avgifter inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹²⁴ ökat med 4 procent till 1,7 miljarder kronor. Att fordran för avgifter ökar förhållandevis mycket beror på att många av dem som debiteras påminnelseavgifter ofta redan har betalningssvårigheter. Därför ligger påminnelseavgifterna, som uppgår till 450 kronor styck, ofta obetalda under en lång tid.

Diagram 10.3 Antal låntagare, 2019
Fördelat efter lånetyp¹, totalt² och ålder³

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

³ Diagrammet har sekretessgranskats och enskilda värden mindre än 3 har slagits ihop med närmaste högre eller lägre ålder.

Låntagarnas ålder skiljer sig åt mellan de tre lånetyperna. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Ålderskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomster och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, reserveringar för låneförluster och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

10.2.3. Skuldsättning

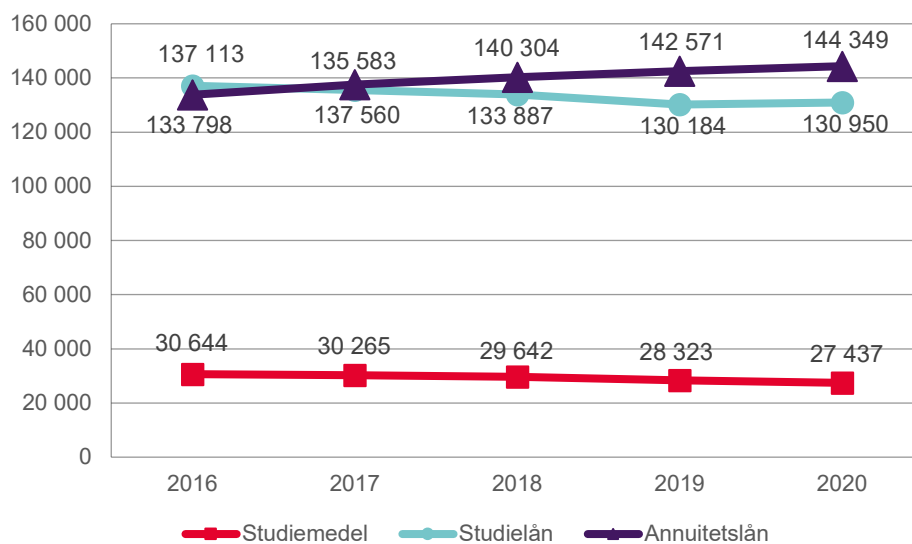
Den 1 januari 2020 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 144 200 kronor, vilket är 1 500 kronor högre än året innan. Den genomsnittliga studieskulden varierar dock mellan lånetyperna. Lägst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studiemedel. Sedan 2017 är det låntagarna med lånetypen annuitetslån som har högst genomsnittlig skuld.

¹²⁴ Inklusive uppsagda lån.

Den främsta orsaken till skillnaderna i genomsnittliga skulder mellan lånetyperna är att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån.¹²⁵ De allra flesta med de båda äldre lånetyperna har lämnat studierna bakom sig och betalar i stället av på sina studieskulder.

Diagram 10.4 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, 2016–2020

Fördelat efter lånetyp, belopp i kronor

¹ Den 1 januari respektive år.

² Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

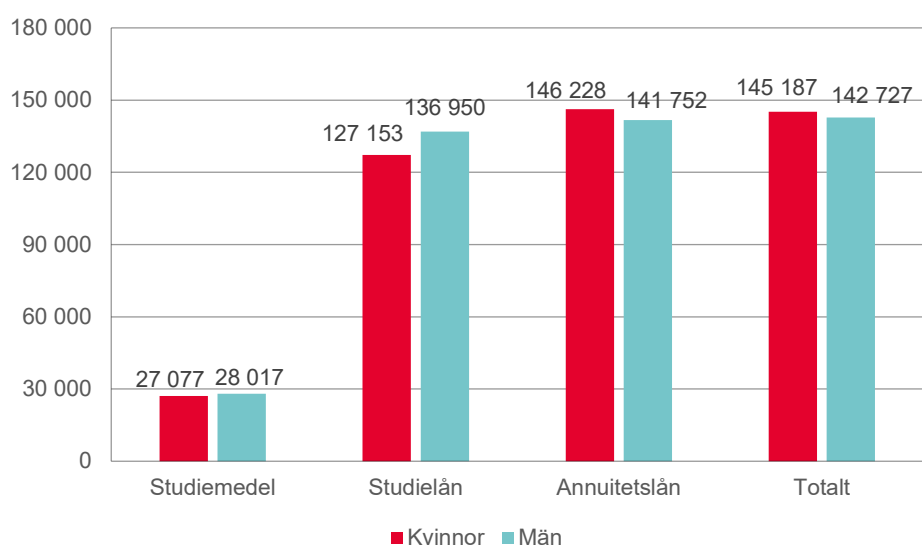
Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2019, och uppgick till 144 400 kronor vid ingången av 2020.¹²⁶

Genomsnittsskulden ökade något för lånetypen studielån och var 130 950 kronor vid ingången av 2020. För låntagare inom lånetypen studiemedel har den genomsnittliga skulden fortsatt att minska under 2019, och var 27 400 kronor vid ingången av 2020.

¹²⁵ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 10.2.2.

¹²⁶ Att den genomsnittliga skulden inom annuitetslån är något lägre än den totala genomsnittliga skulden beror på att den senare även innefattar låntagare som har mer än en lånetyp, exempelvis annuitetslån och studielån.

Diagram 10.5 Genomsnittlig skuld, 1 januari 2020
Fördelat efter kön, lånetyp¹ och totalt², belopp i kronor

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Kategorin inkluderar även låntagare med mer än ett lån.

Kvinnor har högre genomsnittlig skuld inom annuitetslån än män. Det beror bland annat på att kvinnor i genomsnitt tar lån under något längre tid än män. Den 1 januari 2020 var den genomsnittliga skulden för kvinnor med lånetypen annuitetslån 146 200 kronor och för män 141 800 kronor. Det är en ökning jämfört med året innan för både kvinnor och män, men ökningen är betydligt större bland kvinnor än bland män. Även bland nya återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån hade kvinnor högre genomsnittsskulder än män. Skillnaden vid ingången av 2020 var 5 700 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket de betalar på sina lån. Lånedelen har höjts flera gånger de senaste åren inom lånetypen annuitetslån, vilket leder till en ökad skuldsättning. För att ge en tydligare bild av hur mycket de studerande med lånetypen annuitetslån lånar under studietiden redovisar vi i avsnitt 6.4.4 uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, bland annat fördelat på utbildningsnivå.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel har män högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Vid ingången av 2020 var den genomsnittliga skulden för lånetypen studielån 127 200 kronor för kvinnor och 137 000 kronor för män. Den genomsnittliga skulden för denna lånetyp ökade marginellt för både kvinnor och män under 2019. Detta beror på att lånetypen är på väg att fasas ut och på att många låntagare med lägre kvarvarande skulder har slutreglerat sina lån. Allt eftersom låntagare slutreglerar sina skulder utgörs dessutom de kvarvarande låntagarna i allt högre utsträckning av låntagare som inte betalar enligt betalningsplan. Männen är överrepresenterade bland dessa. Under 2019 betalade kvinnor in större genomsnittliga belopp och större andel i förhållande till den skuld de har, jämfört med män, för samtliga lånetyper.

10.3. Debitering och inbetalning

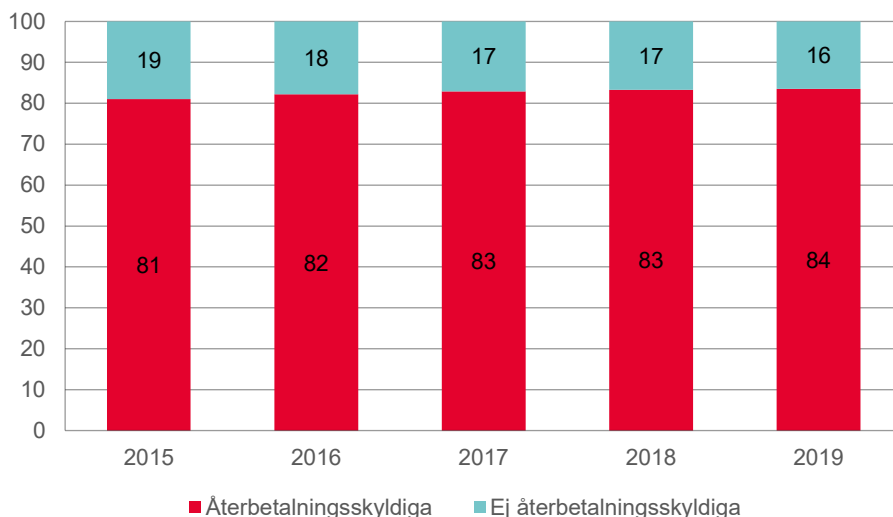
10.3.1. Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2019 var det 1 362 900 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 23 700 personer jämfört med 2018. Av de återbetalningsskyldiga låntagarna var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Antalet återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen annuitetslån ökade med 49 300 personer, medan antalet återbetalningsskyldiga med lånetyperna studiemedel och studielån fortsatte att minska. Totalt var 87 procent av alla låntagare återbetalningsskyldiga under 2019.

Diagram 10.6 Återbetalningsskyldighet för låntagare med annuitetslån 2015-2019¹
Andel i procent

¹ Den 1 januari respektive år.

Återbetalningsskyldiga låntagare utgör 84 procent av alla låntagare med annuitetslån, medan deras andel av fordran är 85 procent av den totala fordran på annuitetslånet. Inom de två äldre lånetyperna studiemedel och studielån är alla låntagare återbetalningsskyldiga. Av alla återbetalningsskyldiga låntagare 2019 hade 2 200 personer enbart administrativa avgifter kvar att betala.

10.3.2. Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 13,8 miljarder kronor i årsbelopp för betalningsåret 2019. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades vid utgången av 2019 totalt 12,3 miljarder kronor, det vill säga 1,4 miljarder kronor lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2019. Det innebär att det debiterade beloppet minskade med 10 procent under året.

Den främsta orsaken till att ett årsbelopp ändras är nedsättning (se avsnitt 10.5), medan omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån endast stod för 44 miljoner kronor av den minskade debiteringen under 2019.

Av alla återbetalningsskyldiga med lånetypen annuitetslån debiterades 41 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor vid ingången av 2019. Anledningen till att många låntagare har ett årsbelopp i detta intervall är att nya återbetalningsskyldiga låntagare vars återbetalningstid beräknas till mindre än 25 år debiteras ett årsbelopp som är 15 procent av prisbasbeloppet. Det motsvarade 6 975 kronor under 2019. Därefter räknas årsbeloppet upp med 2 procent per år.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel är det vanligast att vi debiterar ett årsbelopp i intervallet 15 000–19 999 kronor respektive 4 000–4 999 kronor.

Tabell 10.1 **Årsbelopp för återbetalningsskyldiga med annuitetslån 2019**
Antal personer och andelar i procent, fördelat efter kön och ursprungligt årsbelopp (per den 1 januari), kronor

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	6 758	6 401	13 159	1,2
1–1 999	5 792	5 415	11 207	1,0
2 000–2 999	2 049	1 724	3 773	0,4
3 000–3 999	2 311	2 035	4 346	0,4
4 000–4 999	2 604	2 231	4 835	0,4
5 000–5 999	2 270	1 979	4 249	0,4
6 000–6 999	253 627	190 191	443 818	41,3
7 000–7 999	108 944	71 006	179 950	16,7
8 000–8 999	58 488	38 437	96 925	9,0
9 000–9 999	44 591	30 948	75 539	7,0
10 000–14 999	104 208	75 839	180 047	16,7
15 000–19 999	19 271	11 970	31 241	2,9
20 000–	16 008	10 697	26 705	2,5
Totalt	626 921	448 873	1 075 794	100

En del låntagare debiteras inget årsbelopp. Det kan bero på att de endast har avgifter kvar att betala eller på att hela skulden redan är utdebiterad för tidigare år men fortfarande är obetald. Eftersom män är överrepresenterade bland dem som inte betalar enligt betalningsplanen är män även överrepresenterade bland dem som inte debiteras något årsbelopp för sitt annuitetslån. I andra fall handlar det om låntagare vars sista betalningsår är året innan, men att den sista inbetalningen kommer in till CSN under de första dagarna i januari. Dessa låntagare finns då kvar i återbetalningssystemet vid ingången av det nya året men de debiteras inget årsbelopp.¹²⁷

¹²⁷ Inom lånetypen studielån kan nolldebitering även bero på att låntagaren har haft inkomst under en viss gräns. Om 4 procent av den senast taxerade inkomsten är lägre än 3 procent av prisbasbeloppet debiteras låntagaren inget årsbelopp.

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med lånetypen annuitetslån debiterades 5 procent ett årsbelopp på 15 000 kronor eller högre. Motsvarande andel var 40 procent bland låntagarna med lånetypen studielån och 2 procent bland låntagarna med lånetypen studiemedel.

Tabell 10.2 Genomsnittligt ursprungligt årsbelopp 2019
Kronor, fördelat efter kön och lånetyp

	Kvinnor	Män	Totalt
Studiemedel	5 137	4 219	4 800
Studielån	13 159	13 432	13 265
Annuitetslån	8 910	8 765	8 849

Det genomsnittliga årsbeloppet är högst inom lånetypen studielån. Män hade 300 kronor högre ursprungligt årsbelopp än kvinnor under 2019. Detta återspeglar främst inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män som har lånetypen studielån, men skillnaderna börjar minska i takt med att män med höga inkomster slutreglerar sina lån.

Under många år var skillnaderna i årsbelopp mellan kvinnor och män störst inom lånetypen studielån, men från och med 2018 är skillnaderna störst inom lånetypen studiemedel. Under 2019 hade kvinnor med lånetypen studiemedel 900 kronor högre ursprungligt årsbelopp än män.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp är minst inom lånetypen annuitetslån. Återbetalningsskyldiga kvinnor med lånetypen annuitetslån debiteras ett genomsnittligt årsbelopp som är cirka 150 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder än män.

10.3.3. Inbetalningar

Under 2019 gjordes inbetalningar på 13,6 miljarder kronor för ordinarie och uppsagda lån. Det är en ökning med 572 miljoner kronor jämfört med 2018. Av ökningen beror 184 miljoner kronor på försenade autogirodragningar i december 2018, där det inbetalda beloppet bokförts under 2019. De förtida inbetalningarna ökade med 31 miljoner kronor.¹²⁸

I det inbetalda beloppet ingår kapital, ränta och avgifter (inklusive uppläggningsavgifter för annuitetslån). För annuitetslånet betalades det in 9,2 miljarder kronor under 2019. Motsvarande siffra för studielånet var 4,2 miljarder kronor. För lånetypen studiemedel betalades det in 225 miljoner kronor under 2019.

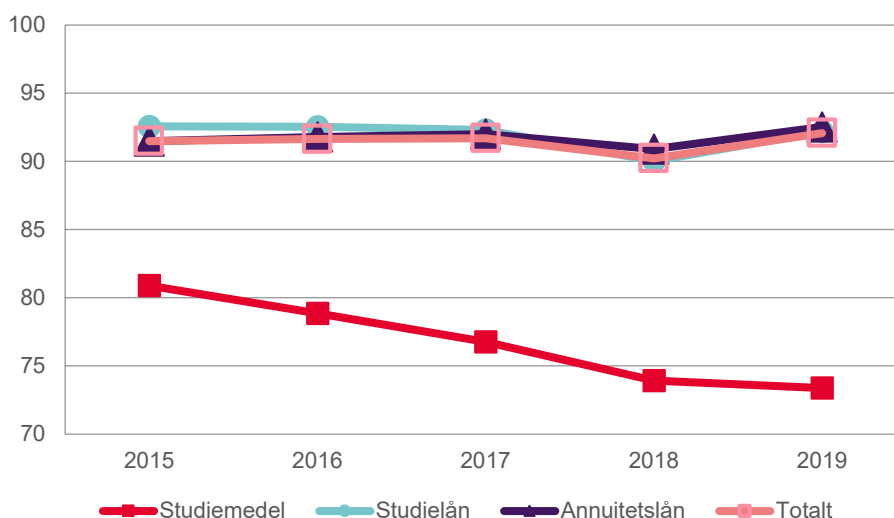
Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för lånetyperna studielån och studiemedel. Det beror på att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet. Inom lånetyperna studielån och studiemedel blir låntagarna färre i takt med att lånen slutregleras.

¹²⁸ Läs mer om förtida inbetalningar längre ned i avsnitt 10.3.3.

Av de debiterade årsbeloppen för 2019 betalade låntagarna under året in totalt 11,4 miljarder kronor exklusive avgifter. Det är en ökning med 136 miljoner kronor¹²⁹.

Totalt betalade låntagarna in 92,1 procent av det debiterade årsbeloppet under 2019, vilket är en högre andel än 2018. Om inbetalningarna från de försenade autogiro-dragningarna i december 2018 räknas in i andelen inbetalt för betalningsåret 2018 var ökningen 0,4 procentenheter.

Diagram 10.7 Inbetalt¹ av debiterat årsbelopp 2015-2019
Andel i procent, fördelat efter betalningsår och lånetyp

¹ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelarna blir lägre än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp per lånetyp och totalt i stället följande: Studiemedel: 74,7, procent, studielån: 92,0 procent, annuitetslån 92,1 procent. Totalt: 91,7 procent (2018).

² Observera att skalan i diagrammet är bruten.

Under 2019 betalade låntagare med lånetypen annuitetslån in högst andel av det debiterade årsbeloppet med 92,5 procent, följt av låntagare med lånetypen studielån som nästan betalade in en lika hög andel. Andelen inbetalt belopp är betydligt lägre inom lånetypen studiemedel, vilket beror på att många av de låntagare som har betalat tillbaka enligt sina ordinarie betalningsplaner har slutreglerat sina skulder. Det innebär att många av de kvarvarande låntagarna har någon form av betalningsproblem.

Om inbetalningarna från de försenade autogirodragningarna i december 2018 räknas in i andelen inbetalt belopp för betalningsåret 2018 ökade andelen inbetalt inom lånetyperna studielån och annuitetslån, medan andelen inbetalt minskade inom lånetypen studiemedel.

¹²⁹ Hänsyn har tagits till den försenade autogirodragningen för december 2018 som ledde till att 181 miljoner kronor av årsbeloppet för 2018 betalades in i januari 2019. Den försenade betalningen har räknats in i beloppet för 2018.

Tabell 10.3 Inbetalt¹ av debiterat årsbelopp 2019
Andel i procent, fördelat på betalningsår, lånetyp och kön

	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	93,5	91,2	92,5
Studielån	93,7	89,8	92,2
Studiemedel	81,9	54,3	73,4
Totalt	93,3	90,3	92,1

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuella debiterade beloppet per den 31 december 2019.

Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet inom alla tre lånetyperna. Betalningsgraden är högst bland kvinnor med lånetyperna studielån och annuitetslån, medan män med den äldsta lånetypen studiemedel betalar in lägst andel av det debiterade årsbeloppet.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. Under betalningsåret 2019 var betalningsgraden 19 procentenheter högre för låntagare som var bosatta i Sverige jämfört med låntagare som var bosatta utomlands.

Om inbetalningarna från de försenade autogirodragningarna i december 2018 räknas in i andelen inbetalt för betalningsåret 2018, har andelen inbetalt av debiterat årsbelopp under 2019 främst ökat bland bosatta utomlands.

Sedan 2013 har betalningsgraden under betalningsåret ökat med 7,1 procentenheter för bosatta utomlands, medan betalningsgraden för bosatta i Sverige har ökat med 0,6 procentenheter under samma period.

Låntagare som CSN saknade adress till betalade in 3,8 procent av de debiterade årsbeloppen under 2019.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt betalningsår. Under 2019 betalade låntagarna in totalt 912 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år. Det beror på att årsbeloppet debiteras tre år efter betalningsåret. Därefter återförs beloppet till skulden om det fortfarande är obetalt.

Bosatta i Sverige hade betalat in 93,8 procent av det debiterade beloppet under betalningsåret 2016 och 97,3 procent tre år efter betalningsåret, det vill säga 2019. Bosatta utomlands hade betalat in 82,0 procent av det debiterade beloppet tre år efter betalningsåret, jämfört med 71,3 procent under betalningsåret. Det innebär att bosatta utomlands betalar in en relativt stor andel av det debiterade beloppet efter betalningsåret.

Totalt, oavsett bosättning, hade alla låntagare betalat in totalt 95,7 procent av det debiterade årsbeloppet tre år efter betalningsåret 2016.

Tabell 10.4 Ackumulerade inbetalningar av debiterade årsbelopp 2016-2019
Andel i procent^{1,2}, fördelat på alla lånetyper, betalningsår och bosättning

		Betalningsår			
		2016	2017	2018	2019
Betalnings- året	Totalt oavsett bosättning	91,6	91,7	90,2	92,1
	- Bosatta i Sverige	93,8	93,8	92,2	94,0
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	60,4	60,6	61,3	63,5
	- Bosatta utomlands	71,3	71,2	72,2	75,2
	- Okänd bosättning	4,7	4,5	3,6	3,8
Betalnings- året +1	Totalt oavsett bosättning	93,9	94,0	94,2	
	- Bosatta i Sverige	95,8	95,9	96,0	
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	65,2	65,7	67,2	
	- Bosatta utomlands	76,2	76,7	78,6	
	- Okänd bosättning	7,9	7,1	6,4	
Betalnings- året +2	Totalt oavsett bosättning	94,7	94,9		
	- Bosatta i Sverige	96,5	96,6		
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	68,0	69,1		
	- Bosatta utomlands	78,7	79,9		
	- Okänd bosättning	11,3	10,3		
Betalnings- året +3	Totalt oavsett bosättning	95,7			
	- Bosatta i Sverige	97,3			
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	71,6			
	- Bosatta utomlands	82,0			
	- Okänd bosättning	15,3			

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december respektive år. För det tredje året efter betalningsåret har inbetalningarna ställts i relation till det aktuellt debiterade beloppet per den 30 november samma år.

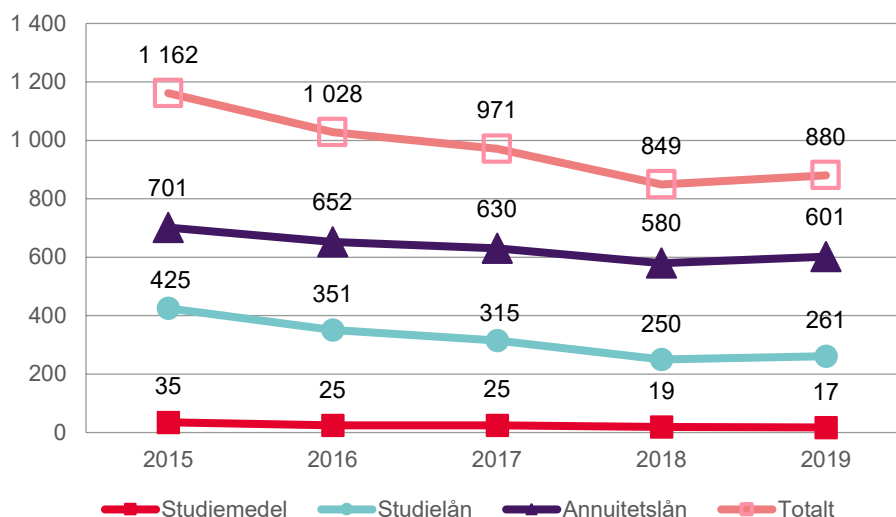
² Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelarna blir lägre än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp enligt följande: Totalt oavsett bosättning: 91,7 procent. Bosatta i Sverige: 93,7 procent. Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning: 61,6 procent. Bosatta utomlands: 72,6 procent. Okänd bosättning: 3,6 procent. Andelsberäkningarna påverkas inte för betalningsåret 2018+1 eftersom alla inbetalningar ackumuleras.

³ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Ökning av förtida inbetalningar

Under 2019 ökade de förtida inbetalningarna med 31 miljoner kronor till 880 miljoner kronor. Med undantag för 2018 är detta den lägsta nivån av förtida inbetalningar sedan 2004.

Diagram 10.8 Förtida inbetalningar¹ 2015-2019
Miljoner kronor, fördelat efter lånetyp och totalt

¹ På grund av försenade autogirodragningar i december 2018 kom det in 65 000 kronor i förtida inbetalningar den 2 januari 2019 som borde ha bokförts under kalenderåret 2018.

De förtida inbetalningarna ökade inom lånetyperna studiemedel och annuitetslån, medan de minskade inom lånetypen studielån.

De förtida inbetalningarna utgjorde 7 procent av de totala inbetalningarna under 2019.¹³⁰ Det var en högre andel kvinnor än män som gjorde en förtida inbetalning.

Högst andel förtida inbetalningar gjordes av låntagare med den äldsta lånetypen studiemedel. Drygt fyra av tio med lånetypen studiemedel som gjorde en förtida inbetalning under 2019 slutreglerade även sin skuld. De som slutreglerade sin skuld betalade totalt in 15,3 miljoner kronor i förtida inbetalningar, vilket motsvarar nästan 90 procent av de förtida inbetalningarna under året inom lånetypen.

Inom lånetypen annuitetslån ökade de förtida inbetalningarna för första gången sedan 2015. Även antalet låntagare som gjorde en förtida inbetalning ökade med 1 800 personer till 83 300 personer. Skillnaderna i antalsuppgifter mellan olika år bör dock tolkas försiktigt, eftersom många förtida inbetalningar, särskilt när det gäller mindre belopp, beror på rättelser och misstag.

Under 2019 slutreglerade 11 200 personer sina annuitetslån genom en förtida inbetalning, vilket är 1 000 personer fler än 2018.

¹³⁰ Totala inbetalningar utan avgifter och utan hänsyn till att de försenade autogirodragningarna i december 2018 bokfördes i januari 2019.

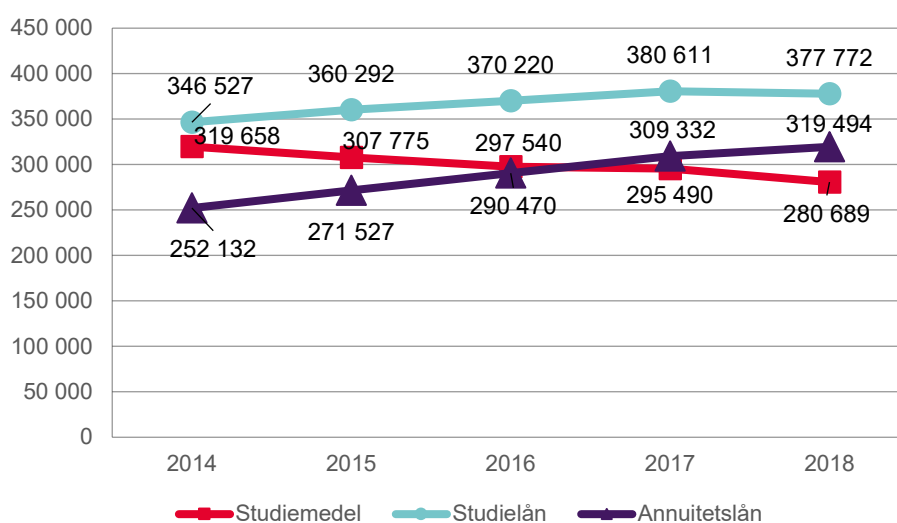
Personer som gör förtida inbetalningar har vanligen en relativt låg skuld. Inom lånetypen annuitetslån var det exempelvis en överrepresentation av förtida inbetalningar från låntagare som hade en skuld som var lägre än 100 000 kronor.

10.4. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

CSN får automatiskt uppgift om låntagarnas inkomster från Skatteverket, när slutlig skatt har beslutats. Under inkomståret 2018 hade återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån högre genomsnittliga inkomster än de låntagare som hade lånetyperna studiemedel och annuitetslån. Låntagare med lånetypen studielån är äldre och har arbetat fler år än de med lånetypen annuitetslån, som inte är lika etablerade på arbetsmarknaden.

Den genomsnittliga inkomsten för återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån minskade med 2 800 kronor till 377 800 kronor under inkomståret 2018. Det är ett trendbrott efter en långvarig ökning. Minskningen beror på att män med högre inkomster har slutreglerat sina lån. Bland kvinnor fortsatte däremot genomsnittsinkomsten att öka under inkomståret 2018.

Diagram 10.9 Genomsnittliga inkomster¹ 2014-2018
Kronor, fördelat på återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, inkomstår och lånetyp

¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Under inkomståret 2018 fortsatte genomsnittsinkomsten att minska för återbetalningsskyldiga låntagare med studiemedel och uppgick till 280 700 kronor. Dessa låntagare har nu de lägsta genomsnittliga inkomsterna, efter att under många år haft de högsta genomsnittliga inkomsterna. Minskningen beror främst på att många med höga inkomster har slutreglerat sina lån.

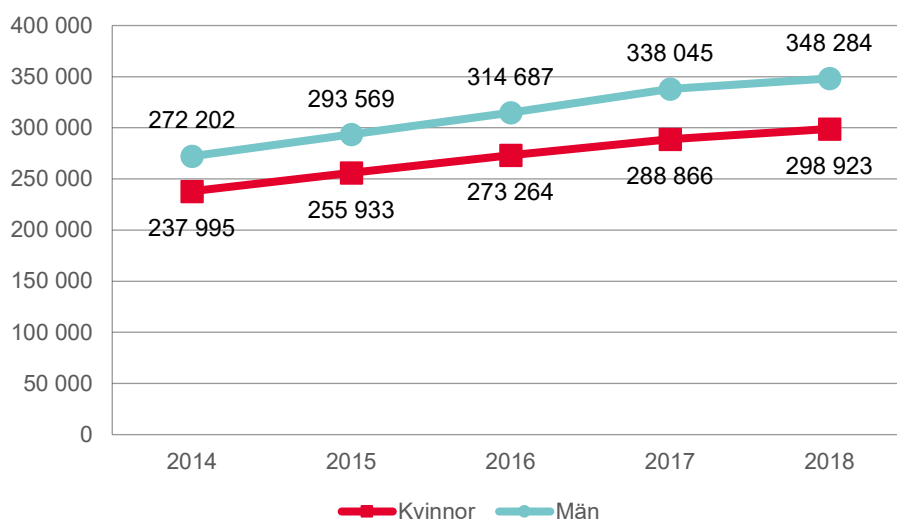
Den genomsnittliga inkomsten för återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån minskade med 2 800 kronor till 377 800 kronor under inkomståret 2018. Det är ett trendbrott efter en långvarig ökning. Minskningen beror på att män med högre

inkomster har slutreglerat sina lån. Bland kvinnor fortsatte däremot genomsnittsinkomsten att öka under inkomståret 2018.

Inom lånetypen annuitetslån ökade den genomsnittliga inkomsten för återbetalningsskyldiga låntagare under inkomståret 2018 med 10 200 kronor till 319 500 kronor.

Diagram 10.10 Genomsnittliga inkomster¹ 2014-2018

Kronor, fördelat på återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån folkbokförda i Sverige, inkomstår och kön

¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Under inkomståret 2018 ökade den genomsnittliga inkomsten för både återbetalningsskyldiga kvinnor och män med lånetypen annuitetslån. Ökningen var något större för männen. Kvinnor hade en genomsnittlig inkomst som var 86 procent av männens genomsnittliga inkomst.

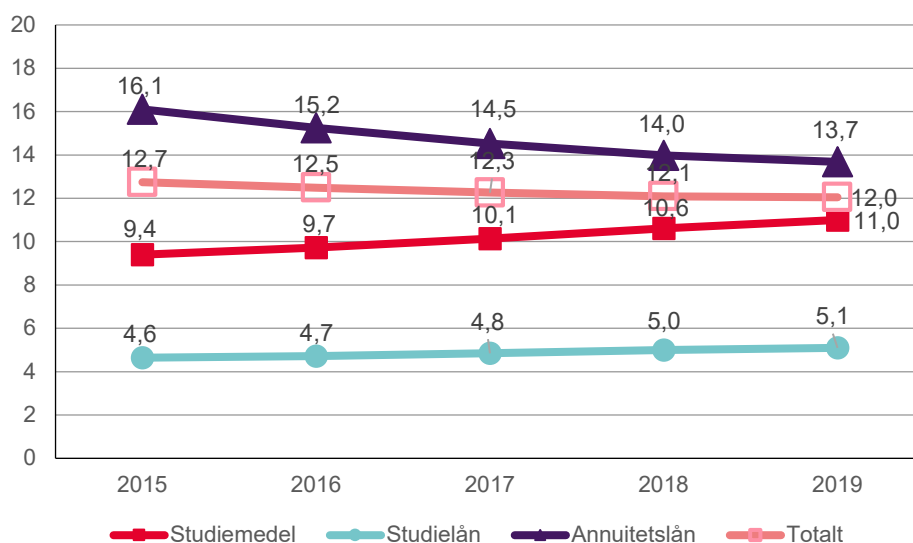
10.5. Nedsatta årsbelopp

Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst, om låntagaren börjar studera med studiestöd igen eller om det finns synnerliga skäl. Vid utgången av 2019 hade 164 200 återbetalningsskyldiga låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2019. Det är en ökning med 2 300 personer jämfört med 2018.

Andelen låntagare med nedsättning minskade dock marginellt jämfört med 2018, från 12,1 till 12,0 procent.

Högst andel låntagare med nedsättning vid utgången av 2019 fanns inom lånetypen annuitetslån. Det var nära 14 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån som hade nedsättning. Att nedsättning är vanligast för låntagare som har annuitetslån beror på att det är relativt många låntagare med denna lånetyp som fortfarande studerar med studiemedel och därmed får nedsättning med hänsyn till studier. Andelen återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån som får nedsättning minskar dock. Det beror framförallt på att låntagarnas genomsnittsalder ökar och på att studier därmed blir mindre vanligt.

Diagram 10.11 Andel av återbetalningsskyldiga låntagare med nedsättning av aktuellt årsbelopp, den 1 december 2015-2019
Fördelat efter lånetyp, andelar i procent

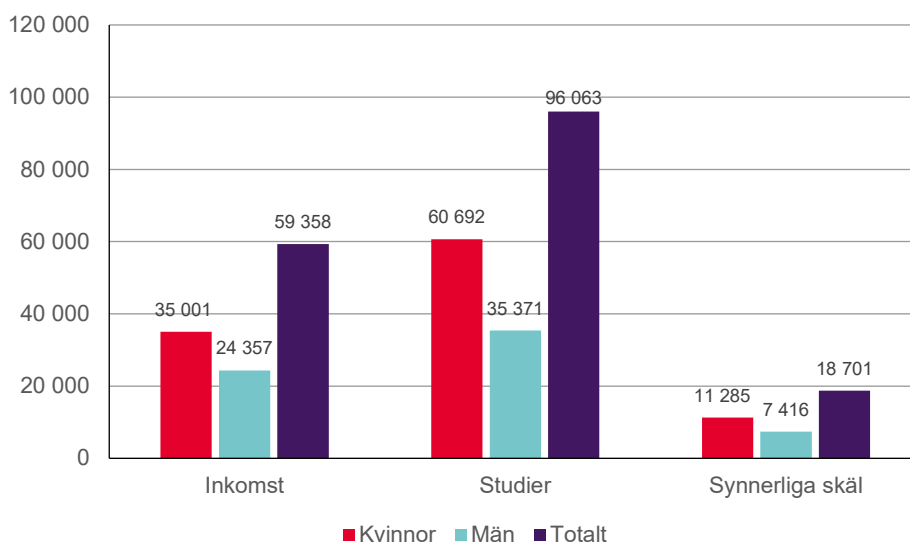
Lånetypen studielån är den lånetyp där lägst andel av låntagarna har nedsättning. Det förklaras av att årsbeloppen för denna lånetyp som huvudregel redan är inkomstbaserade, vilket gör att nedsättning med hänsyn till låg inkomst inte är lika vanligt.

För lånetypen studiemedel har det skett en ökning av andelen låntagare som har nedsättning. Studiemedel är också den lånetyp där högst andel låntagare har nedsättning med hänsyn till låg inkomst. Det beror sannolikt på en kombination av att nedsättningsreglerna för denna lånetyp är mer generösa än nedsättningsreglerna för de två nyare lånetyperna, samt på att låntagarna med lånetypen studiemedel i allt högre utsträckning utgörs av låntagare med låga inkomster.

Av alla låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet för 2019 var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det innebär att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp.

Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Diagram 10.12 Antal låntagare med nedsättning av årsbeloppet för 2019, per den 31 december 2019
Fördelat efter kön och skäl till nedsättning¹

¹ Samma låntagare kan förekomma i flera kategorier eftersom låntagare kan beviljas nedsättning med hänsyn till mer än ett skäl.

Det nedsatta beloppet under 2019 ökade med 47 miljoner kronor, eller 3 procent, jämfört med 2018. Männens andel av det totalt nedsatta beloppet var 39 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2018.

Tabell 10.5 Nedsatt belopp, 2017–2019
Fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor

	2017	2018	2019
Kvinnor	805	823	852
Män	526	533	551
Totalt	1 331	1 356	1 403

Annuitetslånen stod för 87 procent, studielånen för 10 procent och studiemedlen för 3 procent av det nedsatta beloppet.

10.5.1. Resterande slutliga årsbelopp

CSN gör en inkomstkontroll i efterhand för låntagare som har fått årsbeloppet nedsatt med hänsyn till sin inkomst. Om den faktiska inkomsten under avgiftsåret var högre än den inkomst som låntagaren uppgav i ansökan om nedsättning, debiteras låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp samt en tilläggsavgift. Låntagaren får beslutet om resterande slutligt årsbelopp i januari andra året efter betalningsåret. Låntagare bosatta utomlands måste själva styrka sin inkomst i utlandet med beslut om slutlig skatt från det land hen var bosatt eller arbetade i under betalningsåret.

Vid ingången av 2019 debiterades 29 300 låntagare resterande slutliga årsbelopp för betalningsåret 2017. Det motsvarar 48 procent av de 61 500 låntagare som i samband med efterkontrollen hade nedsättning med hänsyn till sin inkomst för 2017. Av dem som fick ett resterande slutligt årsbelopp var 60 procent kvinnor.

Både antalet och andelen låntagare som debiteras resterande slutliga årsbelopp minskade jämfört med 2018, då 49 procent av dem med nedsättning fick det.

Låntagare bosatta utomlands, eller som har inkomster i utlandet, är överrepresenterade bland dem som får resterande slutliga årsbelopp. Det beror på att de själva måste styrka sin inkomst i utlandet inför efterkontrollen. Om de inte kan styrka sin inkomst i utlandet, eller avsaknad av inkomst, måste de betala hela det ursprungliga årsbeloppet.

De resterande slutliga årsbeloppen som debiterades i januari 2019 var totalt 148 miljoner kronor.

Ett resterande slutligt årsbelopp kan sättas ned om det finns synnerliga skäl. CSN omprövar även beslut om resterande slutliga årsbelopp för utlandsbosatta låntagare som styrker sin inkomst i utlandet i efterhand. Vid utgången av 2019 hade det totala resterande beloppet minskat med knappt 21 miljoner kronor till 128 miljoner kronor.

10.6. Avskrivning av lån

Lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån kan även skrivas av vid sjukdom¹³¹ eller med hänsyn till synnerliga skäl, vilket främst gäller låntagare med sjukersättning och som har låga inkomster. För lånetypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Under 2019 skrev CSN av 718 miljoner kronor. I det avskrivna beloppet ingår kapital, ränta och avgifter för ordinarie och uppsagda lån samt äldre lån¹³², skuldsanering¹³³ och uppläggningsavgifter.

Den 1 januari 2018 upphörde rätten till avskrivning för behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera på eftergymnasial nivå. Det innebär att den som ska studera på grundskole- eller gymnasienivå från och med den 1 januari 2018 och lånar till studierna inte längre kommer att kunna få delar av lånet avskrivet om de studerar vidare vid högskolan. Däremot kan låntagare som har tagit lån före den 1 januari 2018 fortfarande få avskrivning av sitt lån.

Under 2019 skrev vi av skulder helt eller delvis för 36 500 personer med lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹³⁴, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2018. Av dem som fick avskrivning under 2019 var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

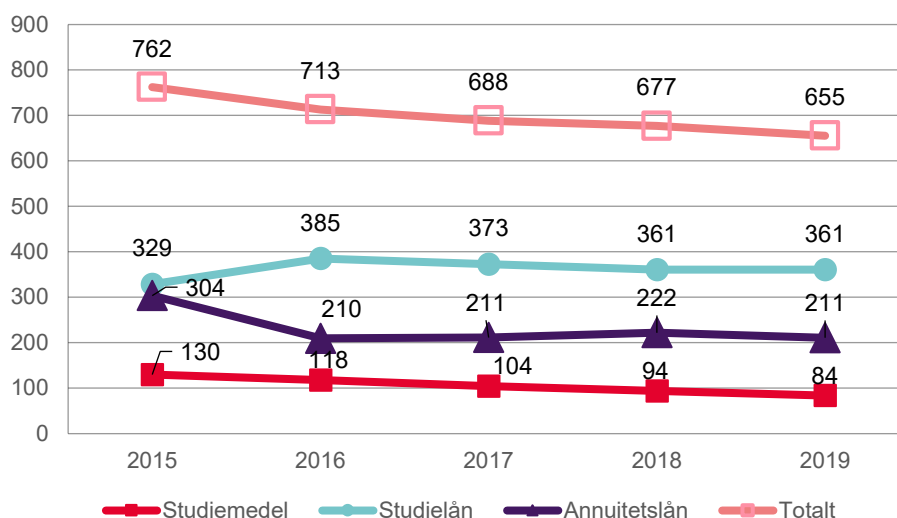
¹³¹ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 6.11.

¹³² Äldre lån är de så kallade räntefria lån för universitetsstudier som fanns innan det nuvarande studiemedelssystemet infördes 1965.

¹³³ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹³⁴ Personer med uppsagda lån fördelas utifrån den lånetyp som blivit uppsagd, exempelvis räknas personer med uppsagt annuitetslån samman med personer som har lånetypen annuitetslån.

Diagram 10.13 Avskrivna belopp för kapital och ränta¹ 2015-2019
Miljoner kronor, fördelat efter lånetyp^{2,3,4}, och totalt

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

³ I beloppet för avskrivningar inom lånetypen annuitetslån 2015 ingår avskrivningar till följd av en extra prövning under året på grund av behörighetsgivande studier. Den extra prövningen gjordes för studerande som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

⁴ Den 1 juli 2018 höjdes garantinivån för sjukersättning, vilket gjorde att låntagare med studielån och annuitetslån inte längre var berättigade till avskrivning på grund av att de hade hel sjukersättning och en årsinkomst under 2,5 prisbasbelopp.

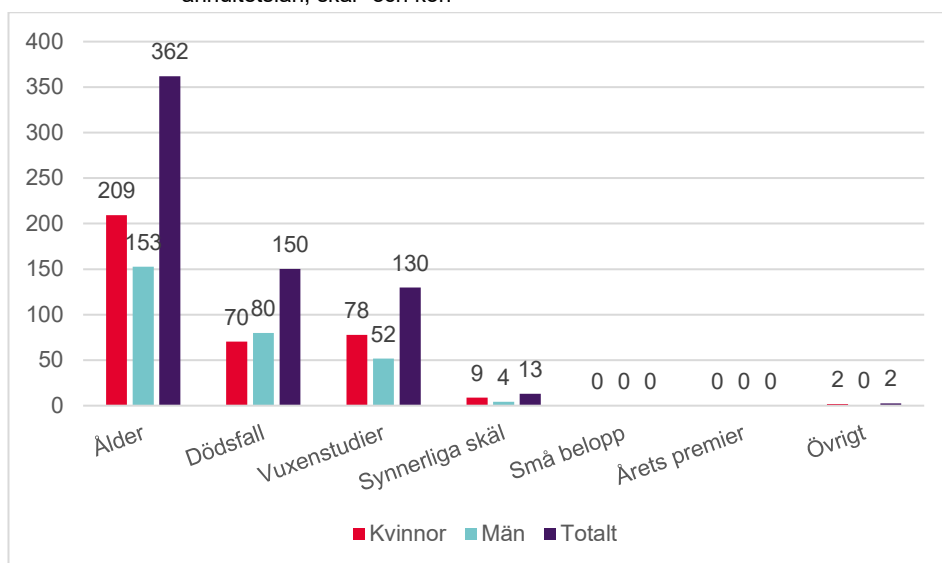
Det avskrivna beloppet för ordinarie och uppsagda lån minskade under 2019 med 21 miljoner kronor till 655 miljoner kronor exklusive administrativa avgifter. Avskrivningarna minskade inom lånetyperna studiemedel och annuitetslån, medan de nästan låg stilla inom lånetypen studielån.

Minskningen av det avskrivna beloppet under 2019 beror till stor del på ett minskat antal avskrivningar för synnerliga skäl. En låntagare kan få avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl om hen bedömts ha varaktigt nedsatt betalningsförmåga, det vill säga hel sjukersättning och en årsinkomst under 2,5 prisbasbelopp. Den 1 juli 2018 höjdes garantinivån för sjukersättning till 2,53 prisbasbelopp och låntagare med sjukersättning på garantinivå hade därmed inte längre rätt att få sin skuld avskriven.

Mellan 2018 och 2019 minskade det avskrivna beloppet på grund av synnerliga skäl från 64 miljoner kronor till 13 miljoner kronor. Från och med 1 januari 2020 ändrades reglerna för avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl, så att den som har hel sjukersättning som inte överstiger garantinivån nu har rätt att få avskrivning för lånetyperna studielån och annuitetslån. Därmed förväntas antalet avskrivna lån och det avskrivna beloppet öka igen under år 2020.

Diagram 10.14 Avskrivna belopp för kapital och ränta^{1,2} 2019

Miljoner kronor, fördelat på lånetyperna³ studiemedel, studielån och annuitetslån, skäl⁴ och kön

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Korrigering av lån redovisas inte i diagrammet (korrigeringar ingår i diagram 10.13).

³ Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

⁴ Behörighetsgivande studier benämns vuxenstudier i diagrammet av utrymmesskäl.

Under 2019 skrev vi av 362 miljoner kronor på grund av låntagarnas ålder. Nästan hela detta belopp skrevs av inom de äldre lånetyperna studiemedel och studielån. Näst högst belopp, 150 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Avskrivningar på grund av små belopp utgör en relativt stor andel av de beviljade avskrivningsärendena, men en mycket liten andel av de avskrivna beloppen. Under 2019 skrev vi av 110 000 kronor i kapital och ränta på grund av att beloppen var små. Avskrivning av små belopp blir aktuellt om den resterande skulden understiger 101 kronor.

Avskrivningar med anledning av den premie¹³⁵ som kan ges vid förtida inbetalningar av den äldsta lånetypen studiemedel, fortsatte att minska under 2019 och uppgick till 120 000 kronor. Det förklaras av att premien minskar med stigande ålder och att antalet låntagare inom lånetypen blir färre, vilket oftast innebär färre förtida inbetalningar.

¹³⁵ Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

Tabell 10.6 Antal beviljade avskrivningsärenden¹ 2019
 Antal ärenden, fördelat på lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån², skäl, kön och totalt

	Ålder	Dödsfall	Vuxenstudier	Synnerliga skäl	Små belopp	Årets premier	Övrigt	Totalt
Kvinnor	7 919	833	7 156	163	4 194	1 332	50	21 647
Män	6 567	1 031	4 920	97	3 323	288	14	16 240
Totalt	14 486	1 864	12 076	260	7 517	1 620	64	37 887

¹ Avskrivningar av kapital, ränta och avgifter ingår i tabellen.

² Låntagare som fått avskrivningar av uppsagda lån ingår i tabellen.

Under 2019 minskade det totala antalet beviljade avskrivningsärenden. Avskrivningar på grund av synnerliga skäl minskade stort till följd av höjningen av garantinivån för sjukersättning den 1 juli 2018.

Flest avskrivningar beviljades för att låntagaren uppnått den ålder som ger rätt till avskrivning och därefter följde avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier (som i tabell 10.6 benämns som vuxenstudier).

10.7. Låntagare som inte betalar i tid

10.7.1. Påminnelseavgifter

Om en betalning kommer in till CSN mer än fem bankdagar efter förfalldatum debiteras låntagaren en påminnelseavgift på 450 kronor. Under 2019 debiterades 294 000 låntagare totalt 1,2 miljarder påminnelseavgifter. Det debiterade beloppet för påminnelseavgifter under 2019 var 492 miljarder kronor.¹³⁶ Antalet låntagare som debiterades påminnelseavgift minskade med 1 procent jämfört med 2018, medan antalet debiterade påminnelseavgifter minskade med 3 procent.

Antalet debiterade påminnelseavgifter har minskat kontinuerligt de senaste åren, trots att antalet återbetalningsskyldiga låntagare har ökat varje år. Minskningen har varit kraftigast sedan påminnelseavgiften höjdes till 450 kronor vid ingången av 2015.

Enligt en rapport från CSN får yngre låntagare oftare enstaka påminnelseavgifter medan äldre får det vid upprepade tillfällen. Bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter är låntagare från 40 år och uppåt överrepresenterade, särskilt låntagare i åldersgruppen 50–59 år. Män är överrepresenterade bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter.¹³⁷

10.7.2. Låntagare med krav överlämnade till Kronofogden

CSN överlämnar varje år krav på hela eller delar av obetalda årsbelopp till Kronofogden. Under 2019 överlämnade CSN sådana krav för drygt 6 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med tidigare år. Under 2019 överlämnades obetalda belopp för 85 500 låntagare till Kronofogden, vilket är en minskning med 2 700 personer eller 3 procent jämfört med 2018.

¹³⁶ Efter hänsyn till krediteringar i samband med nedsättningar av årsbelopp.

¹³⁷ CSN (2017).

Tabell 10.7 Krav som överlämnats till Kronofogden per år, 2015-2019

Antal personer, överlämnat kravbelopp och procentuell förändring jämfört med närmast föregående år

	Antal låntagare med överlämnade krav	Procentuell förändring, antal låntagare med överlämnat krav	Överlämnat kravbelopp, mnkr	Procentuell förändring, överlämnat kravbelopp
2015	97 345	-3,5	832	5,5
2016	95 430	-2,0	960	15,4
2017	90 327	-5,3	940	-2,0
2018	88 120	-2,4	924	-1,7
2019	85 458	-3,1	911	-1,4

De överlämnade kravbeloppen minskade med 13 miljoner kronor under 2019, vilket innebär en minskning med drygt 1 procent.

Den markanta ökningen av kravbeloppet mellan 2015 och 2016 berodde främst på att påminnelseavgiften höjdes från 200 kronor till 450 kronor vid ingången av 2015. Avgiftshöjningens effekt på överlämnade kravbelopp till Kronofogden sker med viss eftersläpning.

För många låntagare som får ett krav överlämnat till Kronofogden är det inte första gången detta sker. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp hos Kronofogden. Under 2019 överlämnade CSN krav för 10 300 låntagare som inte tidigare haft något sådant krav eller som åtminstone inte haft något sådant krav sedan 2007.¹³⁸

Tabell 10.8 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogden, 2017–2019¹

Fördelat efter kön, antal och andel i procent

	2017	2018	2019
Kvinnor	43 011	40 760	39 532
Män	42 218	40 158	39 154
Totalt	85 229	80 918	78 686
Andel med krav ²	6,4	6,0	5,8

¹ Den 31 december respektive år.

² Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

En del av låntagarna reglerar sina betalningskrav relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året. Totalt hade 6 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna krav hos Kronofogden den 31 december 2019. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogden vid utgången av året har minskat mellan 2018 och 2019. Antalet låntagare med ett sådant krav minskade med 2 200 personer.

Män är överrepresenterade bland låntagare med kronofogdekrav. Det beror på att män överlag betalar in en lägre andel av de debiterade beloppen än vad kvinnor gör.

Annuitetslånet är den lånetyp där lägst andel av de återbetalningsskyldiga låntagarna, 5 procent, har krav hos Kronofogden. Av låntagarna med lånetypen studielån hade

¹³⁸ Uppgifter om låntagare som tidigare haft krav hos Kronofogden finns endast tillgängliga från 2007.

8 procent ett kronofogdekrav. Högst andel låntagare med kronofogdekrav finns inom lånetypen studiemedel, 12 procent.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara högre för låntagare som har studerat på låg utbildningsnivå.¹³⁹

Låntagarnas skuld hos Kronofogden var 1,3 miljarder kronor vid utgången av 2019, en minskning med 30 miljoner kronor jämfört med 2018.

Under 2019 ökade låneinbetalningarna via Kronofogden från 376 till 395 miljoner kronor.

10.7.3. Skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogden. Skuldsanering innebär att en person betalar en andel av sina skulder¹⁴⁰ under några år och att skulderna som ingår i skuldsaneringen därefter skrivs av. För studielån som omfattas av skuldsanering ingår normalt sett endast obetalda belopp som är förfallna. Det huvudsakliga syftet med skuldsanering är att svårt skuldsatta personer ska få möjlighet att lösa sina ekonomiska problem och därigenom få en ny chans till ett drägligare och mer samhällsnyttigt liv.

Kronofogden har under 2019 fattat beslut i 5 600 skuldsaneringsärenden där CSN:s fordran ingår. Det är 800 fler beslut jämfört med 2018. Antalet personer med skuldsanering har ökat kraftigt de senaste åren. Detta beror bland annat på den regeländring som trädde i kraft 2016, vilken gjort att fler personer omfattas av rätten till skuldsanering.

Vid utgången av 2019 var det 11 800 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av låneskuld från CSN. Detta kan jämföras med år 2015, då knappt 6 000 låntagare omfattades av skuldsanering.

Tabell 10.9 Antal låntagare och total fordran som omfattas av skuldsanering, 2015-2019
Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal låntagare	5 920	6 555	8 089	9 718	11 762
Fordran	169	194	258	334	424

Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 424 miljoner kronor, vilket är en ökning med 90 miljoner kronor jämfört med 2018.

10.8. Reserveringar för låneförluster

Inom samtliga tre lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. I vissa fall kan hela eller delar av en

¹³⁹ Se till exempel SOU 2013:20.

¹⁴⁰ Om en person saknar betalningsutrymme kan Kronofogden även besluta att hen inte behöver betala något på sina skulder under skuldsaneringen.

studieskuld skrivas av. Trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. Beräkningen sker i huvudsak utifrån en individbaserad modell och utgår från bland annat skuld, betalning och inkomst för varje låntagare. Den individuella beräkningsmodellen kompletteras med generella uppgifter om avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl. En generell beräkning görs också för den andel låntagare som nu befinner sig i studier och som i framtiden förväntas missköta sina betalningar eller kommer att omfattas av trygghetsregler.

Reserveringarna delas in i tre övergripande kategorier:

- **Betalningsbenägenhet.** För de låntagare som inte betalat alls eller betalat mycket små belopp under tre års tid beräknas att en del av skulden kommer att behöva skrivas av i framtiden. Hur stor andel av skulderna som omfattas beror på låntagarens ålder. För en yngre låntagare anses risken inte vara lika stor som för en låntagare som närmar sig åldern för rätt till avskrivning.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer. Deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern reserveras.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar görs simulerade betalningsplaner utifrån skuldstorlek, inkomst, årsbelopp och återstående återbetalningstid. Vid beräkningen tas hänsyn till de nedsättningsregler som finns inom respektive lånetyp. Låntagaren förutsätts få nedsättning av årsbeloppet om inkomsten medger det. Den skuld som beräknas finnas kvar när åldern för rätt till avskrivning nås, reserveras.

I årsbokslutet för 2019 är den totala utestående återkravs- och lånefordran 230,9 miljarder kronor¹⁴¹. Av detta belopp har 24,8 miljarder kronor reserverats¹⁴², vilket är en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med 2018. Minskningen förklaras av att 7 300 färre låntagare beräknades hamna i någon av de tre kategorierna jämfört med 2018. Det minskade antalet beror främst på att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån slutbetalar sina lån eller når åldern för rätt till avskrivning. Räntan som ligger till grund för beräkningen av reservationen har sänkts från 0,57 procent vid beräkningen 2018 till 0,40 procent vid beräkningen 2019, vilket också innebär att reservationen minskar. En annan orsak till att det reserverade beloppet minskar är att den generella reserveringen för låneförluster på grund av avskrivning för behörighetsgivande studier¹⁴³ och synnerliga skäl har sänkts med 0,1 miljarder.

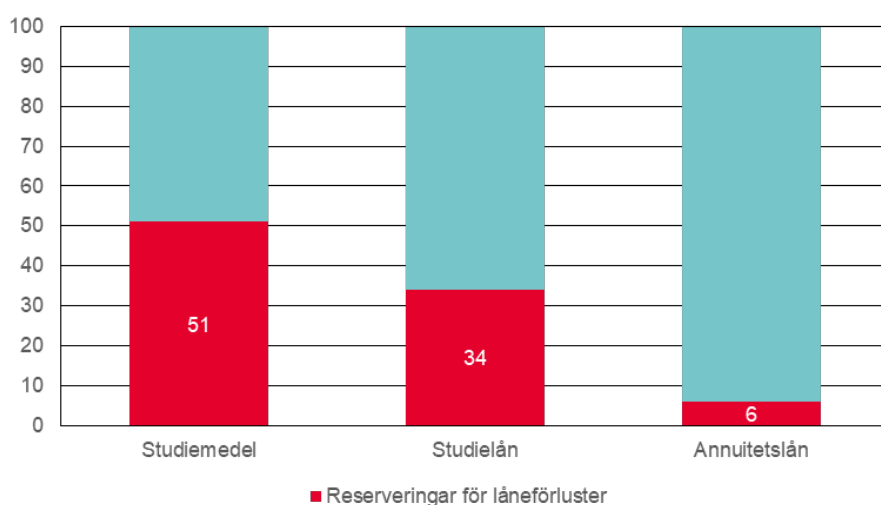
¹⁴¹ Den 31 december 2019 för lånetyperna annuitetslån, studielån, studiemedel, uppsagda lån samt för återkrav. Avgiftsfordran för dessa lånetyper och återkrav uppgår till 1,7 miljarder kronor och ingår inte i beloppet.

¹⁴² Därutöver finns reserveringar för avgifter som uppgår till 0,9 miljarder kronor.

¹⁴³ Rätten att få lån avskrivna som tagits vid behörighetsgivande studier togs bort för studier fr.o.m. den 1 januari 2018.

Diagram 10.15 Andel av total fordran som reserveras för låneförluster den 31 december 2019

Andel i procent, per lånetyp

Hur stor andel av fordringarna som reserverats varierar mycket mellan de olika lånetyperna. För studiemedel har 51 procent av fordran reserverats, för studielån 34 procent och för annuitetslån har 6 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster. Andelen för annuitetslånet är oförändrad jämfört med föregående år. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden. För låntagare bosatta utomlands reserverades 26 procent av fordran för framtida låneförluster.

Tabell 10.10 Andel reserveringar för låneförluster på annuitetslån 2017–2019
Fördelat på orsak, andelar i procent

	2017	2018	2019
Bristande betalning	35	37	36
Avskrivning vid dödsfall	14	13	13
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	4	3	3
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	9	7	7
Nedsättning till 0 kronor	4	5	6
Obetalda belopp vid 68 års ålder ¹	35	34	35
Totalt	100	100	100

¹ Modellens beräkningar visar, vid bokföringstidpunkten, att lånet inte kommer hinna betalas klart innan låntagare når 68 års ålder. Beräkningarna utgår från bland annat låntagarens skuld, aktuell inkomstuppgift samt möjlighet till nedsättning av årsbeloppet.

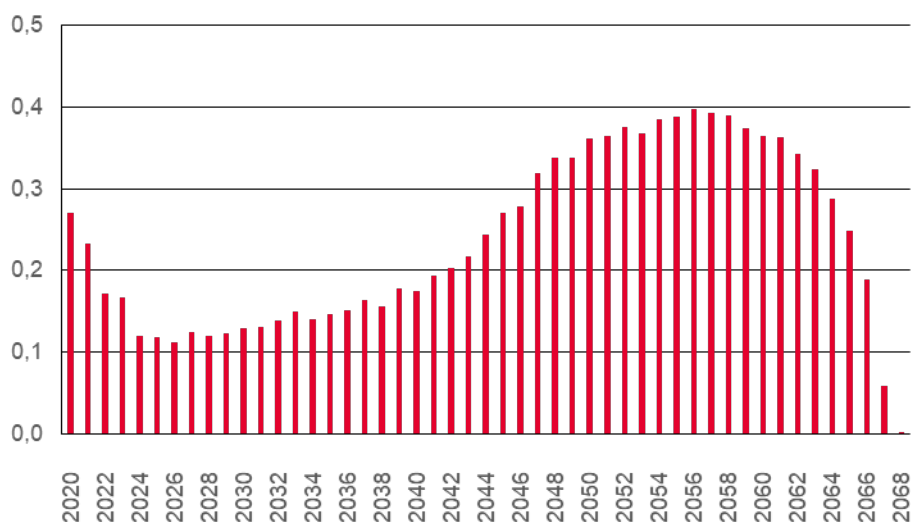
Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 11,8 miljarder kronor beror 4,7 miljarder kronor på att möjligheten att få nedsättning medför att låntagare inte hinner slutbetala sin skuld. Vidare orsakas 4,4 miljarder kronor av att låntagare missköter sina lån och 1,5 miljarder kronor beror på framtida förväntade dödsfall.

Resterande 1,1 miljarder kronor utgörs av förväntade framtida avskrivningar för behörighetsgivande studier och synnerliga skäl.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker dock inte om det. Det innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än vad som beräknas genom simuleringen.

Diagram 10.16 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån 2020–2068

Beräknad den 31 december 2019, miljarder kronor

Uppgifterna i diagram 10.16 visar när det beräknas ske avskrivningar av annuitetslån för den aktuella skuldstocken.¹⁴⁴ Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

De relativt stora avskrivningarna under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasie studier följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas i mindre utsträckning även något längre fram i tiden. Avskrivning på grund av behörighetsgivande studier har tagits bort för lån som betalas ut från och med 2018. Denna regelförändring förväntas att få effekt från och med 2022.

10.9. Låntagare bosatta utomlands

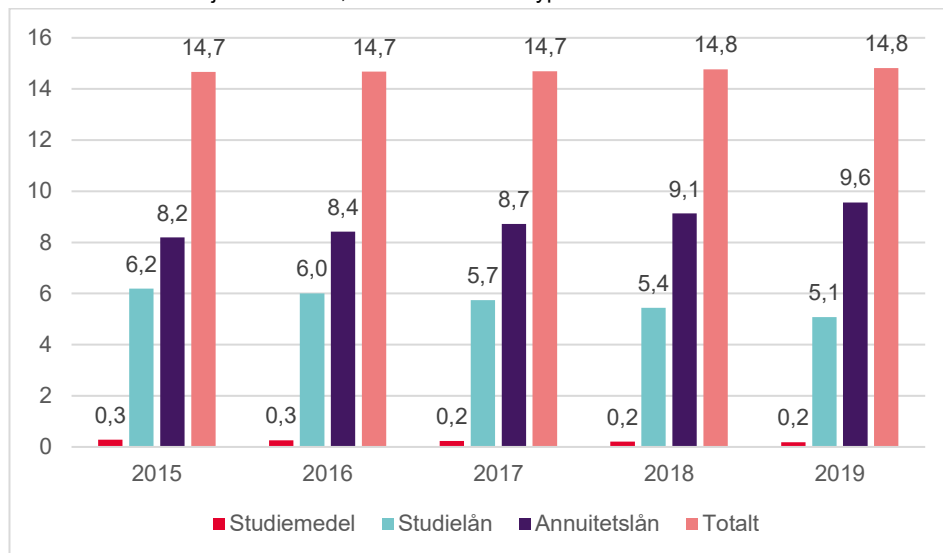
10.9.1. Fler låntagare bor utomlands

Under 2019 var 66 800 låntagare bosatta utomlands, vilket är en marginell ökning jämfört med 2018. Av dessa låntagare var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

¹⁴⁴ Skuldstocken per den 31 december 2019.

Vid utgången av 2019 bodde flest låntagare i Storbritannien, följt av Norge, USA, Danmark och Tyskland. I alla dessa länder hade flest låntagare annuitetslån.

Diagram 10.17 Utestående fordran för bosatta utomlands 2015–2019¹
Miljarder kronor, fördelat efter lånetyp²

¹ Den 31 december respektive år.

² Fordran för uppsagda lån ingår och fördelas utifrån den lånetyp som har blivit uppsagd, t.ex. räknas fordran för uppsagt annuitetslån samman med fordran för lånetypen annuitetslån.

Vid utgången av 2019 hade låntagarna som var bosatta utomlands en total skuld på 14,8 miljarder kronor, vilket är något mer än under 2018. Den totala skulden var högst inom lånetypen annuitetslån och lägst inom lånetypen studiemedel.

Tabell 10.11 Inbetalt årsbelopp¹ 2017–2019 och debiterat och inbetalt belopp 2019
Andel i procent och miljoner kronor, fördelat efter bosättning

Bosättning	Andel inbetalt 2017 (%)	Andel inbetalt 2018 (%) ²	Andel inbetalt 2019 (%)	Debiterat belopp per 31/12 2019	Inbetalt belopp 2019
Sverige	93,8	92,2	94,0	11 555	10 862
Utomlands och okänd bosättning ³	60,6	61,3	63,5	781	496
Utomlands	71,2	72,2	75,2	653	491
Okänd bosättning	4,5	3,6	3,8	128	5
Totalt	91,7	90,2	92,1	12 336	11 358

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats in under aktuellt betalningsår. Inbetalningar efter den 31 december respektive betalningsår redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

² Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir återbetalningsgraden oavsett bosättning 91,7 procent, för bosatta i Sverige 93,7 procent, för bosatta utomlands 72,6 procent och för låntagare med okänd bosättning 3,6 procent. Återbetalningsgraden totalt för bosatta utomlands och med okänd bosättning blir 61,6 procent.

³ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Låntagare bosatta utomlands debiterades 653 miljoner kronor i årsbelopp för 2019, efter att hänsyn tagits till nedsättning, omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån.

Under 2019 betalade låntagare bosatta utomlands in 75,2 procent av det debiterade beloppet under betalningsåret. Det är en ökning med 3 procentenheter jämfört med betalningsåret 2018. Om de försenade autogirodragningarna räknas till 2018 blir ökningen istället 2,6 procentenheter.

Många låntagare med okänd bosättning antas vara bosatta utomlands. Om låntagare med okänd bosättning räknas samman med låntagare som är bosatta utomlands blir andelen inbetalt av debiterat belopp 63,5 procent för denna grupp, vilket är en ökning jämfört med 2018.

Tabell 10.12 Återbetalningsgrad för bosatta utomlands 2019
 Antal personer och andel i procent, fördelat på de tio länderna med flest återbetalningsskyldiga låntagare

Land	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare 2019 ^{1, 2}	Andel inbetalt 2017 (%)	Andel inbetalt 2018 (%) ³	Andel inbetalt 2019 (%)
Storbritannien	10 456	70,5	72,5	75,5
Norge	10 162	86,0	86,4	87,8
USA	9 987	55,4	58,3	63,0
Danmark	4 488	87,5	86,9	89,0
Tyskland	3 040	90,1	89,1	90,9
Finland	2 380	59,1	60,3	62,6
Australien	2 184	79,1	81,2	81,7
Spanien	2 006	67,8	70,2	73,8
Frankrike	1 673	82,2	81,6	84,9
Schweiz	1 660	92,2	92,5	95,1
<i>Bosatta utomlands</i>	<i>63 915</i>	<i>71,2</i>	<i>72,2</i>	<i>75,2</i>
<i>Sverige</i>	<i>1 281 347</i>	<i>93,8</i>	<i>92,2</i>	<i>94,0</i>

¹ Per den 1 januari.

² Låntagare med uppsagda lån ingår i uppgift om antal återbetalningsskyldiga låntagare. De ingår dock inte i uppgiften om andel inbetalt av debiterat belopp eftersom de inte debiteras något årsbelopp.

³ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelen inbetalt av debiterat blir lägre än om inbetalningarna bokförts under 2018. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för betalningsåret 2018 blir återbetalningsgraden för bosatta i Sverige 93,7 procent och för bosatta utomlands 72,6 procent.

Bland återbetalningsskyldiga låntagare var Storbritannien det vanligaste bosättningslandet, följt av Norge och USA.

Låntagarna i Schweiz betalar in mer än 90 procent av de debiterade beloppen, medan låntagarna i USA och Finland bara betalar in drygt 60 procent av det som debiterats. Skillnaderna mellan olika länder kan ha flera orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

Återbetalningsgraden har ökat i alla de 10 länder där CSN har flest återbetalningsskyldiga låntagare, även när de försenade autogirodragningarna för december 2018 räknas in. I USA ökade till exempel betalningsgraden under 2019 med 4,6 procentenheter jämfört med 2018.¹⁴⁵

10.9.2. Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån till omedelbar betalning. Hittills har regelverket bara tillämpats för indrivning av skulder för återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands.

¹⁴⁵ I beräkningsunderlaget för 2018 hänförs de försenade autogirodragningarna i januari 2019 till år 2018.

Tabell 10.13 Uppsagt lån och utestående fordran 2017–2019¹
Antal personer och miljoner kronor, fördelat efter lånetyp, kön och totalt

	2017		2018		2019	
	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran
Studiemedel						
– Kvinnor	12	0,6	16	0,9	17	0,9
– Män	13	0,5	12	0,5	16	0,7
– Totalt	25	1,2	28	1,4	33	1,7
Studielån						
– Kvinnor	153	37,7	247	79,4	408	147,5
– Män	154	38,4	221	64,7	375	137,9
– Totalt	307	76,1	468	144,1	783	285,3
Annuitetslån						
– Kvinnor	238	59,3	405	111,5	566	176,2
– Män	194	43,5	317	87,6	458	142,4
– Totalt	432	102,8	722	199,1	1 024	318,6
Alla lånetyper²						
– Kvinnor	324	97,6	534	191,8	791	324,6
– Män	288	82,4	434	152,8	680	281,0
– Totalt	612	180,0	968	344,6	1 471	605,6

¹ Den 31 december respektive år.

² Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Vid utgången av 2019 fanns det 1 500 låntagare med uppsagda lån som tillsammans hade en skuld på 606 miljoner kronor. Både antalet personer och skuldens storlek har ökat mellan 2018 och 2019. Det beror på att relativt få uppsagda lån har slutreglerats under tidsperioden.

I slutet av 2019 var andelen kvinnor med uppsagda lån 54 procent och andelen män var 46 procent. Det är en lägre andel kvinnor än män som har fått sitt lån uppsagt, jämfört med fördelningen bland alla återbetalningsskyldiga låntagare. Det beror på att män generellt är sämre på att betala tillbaka sina studielån än kvinnor.

Tabell 10.14 Inbetalt belopp på uppsagda lån 2019
Antal personer och kronor, fördelat på alla uppsagda lån och slutreglerade lån¹

	Alla uppsagda lån		varav slutreglerade lån ²	
	Antal personer	Inbetalt belopp	Antal personer	Inbetalt belopp
Studiemedel	5	61 257
Studielån	187	9 960 049	33	4 865 545
Annuitetslån	202	6 662 427	40	2 703 787
Totalt³	369	16 683 733	53	7 569 332

¹ Tabellen är sekretessgranskad och enskilda celler som innehåller färre än 3 personer är ersatta av dubbelprickar (..). Angränsande celler är också sekretessgranskade och totaler justerade.

² Här ingår inte uppsagda lån som skrivits av utan att det gjorts några inbetalningar under året.

³ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Under 2019 betalade 370 personer in 16,7 miljoner kronor på sina uppsagda lån. Av dessa slutreglerade 53 personer sin skuld. Inbetalningarna från de slutreglerade lånen uppgick till 7,6 miljoner kronor. Av statens fordran för uppsagda lån var det alltså en relativt liten andel som betalades in under 2019, ett mönster som är liknande jämfört med tidigare år (jämför med tabell 10.13). Arbetet med uppsagda lån har visat att det tar tid innan uppsägning ger effekt, i synnerhet i de fall CSN måste vidta rättsliga åtgärder utomlands.

Rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*¹⁴⁶ visar att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp och att det verkar mer effektivt att utreda låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor). Rapporten visar också att det är relativt vanligt att det görs inbetalningar på skulden under utredningen, så att lånet inte behöver sägas upp.

Under 2019 påbörjade CSN totalt 1 000 utredningar om uppsägning av lån.¹⁴⁷

10.9.3. Ärenden till inkasso

När en låntagare som bor utomlands inte betalat trots två påminnelser och ett betalningskrav skickas ärendet vidare till inkasso i utlandet. Under 2019 skickade CSN 11 200 ärenden till Svea Ekonomi AB till ett värde av 508 miljoner kronor. Totalt betalades 35 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2019. Av detta belopp kom 33 miljoner kronor in via Svea Ekonomis inkassoverksamhet och 2 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

Jämfört med 2018 skickades 1 200 färre ärenden till inkasso, en minskning med en tiondel. Inbetalningarna efter inkassokrav minskade med 6 procent. Det inbetalda beloppet som andel av totalt skickat kravbelopp var 7 procent under 2019.

10.10. Saknade adresser

En låntagare är skyldig att meddela de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av återbetalningsreglerna till CSN. Det kan exempelvis gälla adressuppgifter för att CSN ska kunna hantera återbetalnings- och kravverksamheten. En låntagare som inte

¹⁴⁶ CSN (2014).

¹⁴⁷ CSN (2019b)

har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen ska lämna uppgift om adressen till CSN.

Den 31 december 2019 saknade CSN en giltig adress¹⁴⁸ för 19 100 låntagare, vilket är en ökning med 8 procent jämfört med 2018. Män är kraftigt överrepresenterade bland låntagare med saknad giltig adress. Andelen män utgör 65 procent av dem med saknad adress, trots att de utgör 42 procent av samtliga låntagare.

Antalet låntagare som CSN saknar adress till motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Inom den äldsta lånetypen studiemedel saknas giltig adress till 15 procent av låntagarna. Motsvarande andelar inom lånetyperna studielån och annuitetslån är 3 respektive 0,5 procent.

Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress var 2,1 miljarder kronor vid utgången av 2019. Det är en ökning med 183 miljoner kronor, eller 9 procent, jämfört med 2018. Ökningen beror framförallt på att antalet låntagare som CSN saknar giltig adress till har ökat.

Fordran minskade för låntagare med lånetypen studiemedel, medan den ökade för låntagare med studielån och annuitetslån. Bland låntagarna som CSN saknade adress till vid utgången av 2019 var det låntagare med lånetypen studielån som stod för den största andelen av fordran, 54 procent.

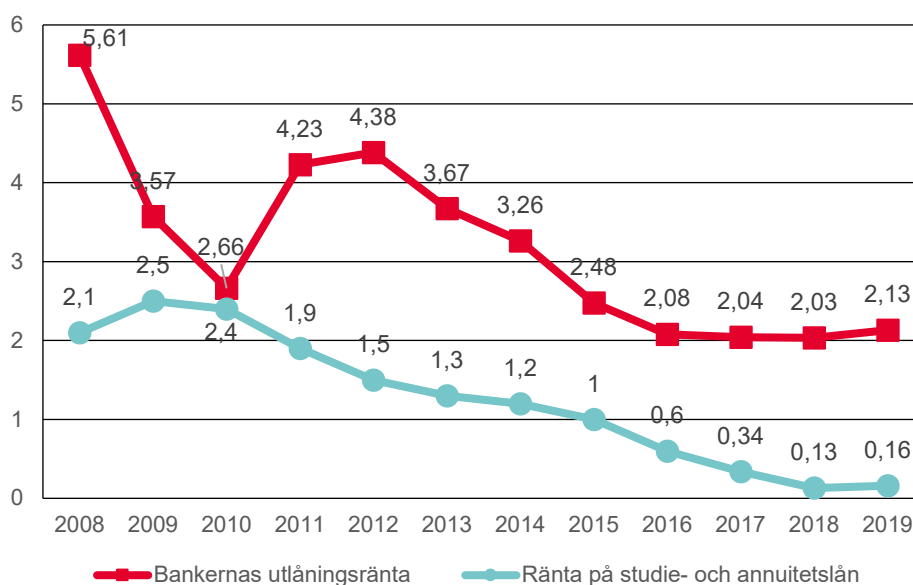
10.11. Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknadsmässigt lån för att på så sätt vara mer förutsägbar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

¹⁴⁸ Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick myndigheten gör inte kommer i retur.

Diagram 10.18 Ränta på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹
Procent, 2008–2019

¹ Med bankernas utlåningsränta menas bankernas genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska hushåll mars 2019 respektive år (utestående avtal). Källa SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögrörlig än bankernas utlåningsränta¹⁴⁹. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var räntesatsen för ett genomsnittligt banklån ungefär densamma som på ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2019 skiljde det 2 procentenheter mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

10.12. Utvecklingen för indikatorerna inom återbetalningsområdet

10.12.1. Indikatorer för att mäta god effekt på samhällsekonomin

För att mäta effekten på samhällsekonomin har indikatorerna sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten

¹⁴⁹ Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se>. (Finansmarknad/Finansmarknadsstatistik/In- och utlåningsräntor)

tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv.

Förväntade förluster

En indikator som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är andelen förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden.

Av den totala återkravs- och lånefordran har 24,8 miljarder kronor reserverats¹⁵⁰, vilket är en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med 2018. Reservationen för enbart låneskulder utgör 24,1 miljarder kronor och har minskat med 0,6 miljarder kronor. Indikatorn ger alltså vid handen att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats.

Andel inbetalt av debiterat belopp

Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet är uppfyllt.

Betalningsgraden har ökat under 2019.¹⁵¹ Betalningsgraden ökar både för låntagare som är bosatta i Sverige och utomlands. Allra mest ökar betalningsgraden bland låntagare som är bosatta utomlands, vilket till stor del bedöms bero på insatser från CSN för att öka betalningsgraden från denna grupp.

Att betalningsgraden ökar är positivt för samhällsekonomin.

Andel med nedsättning och nedsatt belopp

Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen är indikatorer som används i bedömningen av denna del av studiestödets måluppfyllelse.

Av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare hade 12,0 procent nedsättning av årsbeloppet vid utgången av 2019, vilket är en minskning med 0,1 procentenheter sedan 2018. Att andelen låntagare som har nedsättning av årsbeloppen minskar, om än marginellt, kan anses vara positivt både för samhällsekonomin och för låntagarna. Det minskar risken för framtida avskrivningar av lån och minskar dessutom kostnaderna för enskilda låntagare. Om antalet låntagare med nedsättning minskar trots att låntagarna har behov av nedsättning är det dock negativt.

Det nedsatta beloppet har ökat med 47 miljoner kronor, eller med 3 procent. En del av orsaken är att de totalt debiterade årsbeloppen har ökat under 2019 jämfört med 2018. Det nedsatta beloppet har dock ökat mer än de debiterade årsbeloppen. Att det nedsatta beloppet har ökat kan ses som negativt för samhällsekonomin. Det kan dock vara positivt för de enskilda låntagare som har betalningssvårigheter.

Eftersom det handlar om små förändringar bedöms nedsättningarnas sammantagna effekt på samhällsekonomin vara oförändrad.

¹⁵⁰ Därutöver finns reserveringar för avgifter som uppgår till 0,9 miljarder kronor.

¹⁵¹ Betalningsgraden har ökat även när inbetalningarna från de försenade autogirodragningarna i december 2018, som bokfördes först i januari 2019, räknas in i andelen inbetalt för betalningsåret 2018.

Antal avskrivningar och avskrivna belopp

Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet har uppfyllts.

Både antalet låntagare som fick avskrivning och det totalt avskrivna beloppet minskade, vilket är positivt för samhällsekonomin. Antalet avskrivningar minskade för alla avskrivningsorsaker med undantag för avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier och små belopp. Möjligheten att få avskrivning för sådana behörighetsgivande studier kommer dock successivt att fasas ut.

Det minskade beloppet för avskrivningar beror till stor del på höjningen av garantinivån för sjukersättning som trädde ikraft den 1 juli 2018, vilket slår igenom fullt ut under 2019. Minskningen bedöms vara tillfällig, eftersom det från och med den 1 januari 2020 är möjligt för CSN att skriva av lån för låntagare med hel sjukersättning som inte överstiger garantinivån. Nästa år väntas därför det avskrivna beloppet öka igen. Effekten på samhällsekonomin bedöms därmed vara relativt oförändrad.

Total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster.

Den 31 december 2019 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,8 miljarder kronor. Av denna reserverades 3,8 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet svarar mot 26 procent av fordran. Den 31 december 2018 var fordran 14,8 miljarder och det reserverade beloppet 4,0 miljarder kronor. Det svarade mot 27 procent av fordran.

Fordran för utomlands bosatta låntagare är oförändrad, medan del av fordran som reserverats för framtida förluster har minskat med 0,2 miljoner kronor mellan den 31 december 2018 och den 31 december 2019. CSN:s bedömning är därför att systemet blivit något mer hållbart.

Total fordran för låntagare med saknad adress har ökat från 1,9 miljarder kronor den 31 december 2018 till 2,1 miljarder kronor den 31 december 2019. CSN antar att en hög andel av de låntagare som CSN saknar adress till, befinner sig utomlands. Det är därför intressant att mäta utvecklingen i gruppen bosatta utomlands tillsammans med gruppen saknad adress. Den 31 december 2019 var total fordran för låntagare bosatta utomlands eller med saknad adress 16,9 miljarder kronor varav 5,5 miljarder reserverades. Detta motsvarar 33 procent. Den 31 december 2018 var total fordran för denna grupp är 16,6 miljarder kronor varav 5,6 miljarder kronor reserverades. Detta motsvarar 34 procent. Fordran för låntagare bosatta utomlands eller med saknad adress har ökat med 0,2 miljarder kronor, medan del av fordran som reserverats för framtida förluster har minskat med 0,05 miljarder kronor mellan den 31 december 2019 och den 31 december 2018. CSN:s bedömning – att systemet blivit något mer hållbart – gäller därmed också summan av låntagare bosatta utomlands och låntagare med saknad adress.

11. Studiestödets måluppfyllelse

11.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer

CSN har fått i uppdrag att följa och analysera studiestödets utveckling och effekter. Denna uppföljning och analys ska bland annat öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet.

Regeringen har fastställt ett antal indikatorer som används för att dra slutsatser om studiestödets måluppfyllelse. Dessa indikatorer har vi i denna rapport använt som en guide för att bedöma studiestödets måluppfyllelse.

Indikatormåttan kan ge en vägledning för bedömningen av studiestödets måluppfyllelse. Indikatorerna är dock inte alltid entydiga. En indikator handlar exempelvis om antalet personer som får nedsättning. Antalet personer som får nedsättning av sitt årsbelopp, och värdet av nedsättningen, kan vara både positivt och negativt för samhällsekonomin. Att många ansöker om nedsättning är negativt eftersom det då tar längre tid för dem att betala tillbaka sina skulder. Det är dock positivt att personer som har betalningsproblem ansöker om nedsättning om de annars inte hade kunnat betala tillbaka årsbeloppet. Detsamma gäller indikatorn som handlar om det extra tilläggets betydelse för studiestödets utjämnande effekt. Om fler får extra tillägg kan studiestödets utjämnande effekt anses ha ökat. Samtidigt kan ett minskande behov av extra tillägg också ses som positivt eftersom det tyder på att antalet elever med studie-hjälp från hem med svag ekonomi minskar.

Några indikatorer ger oss vidare en del av sanningen, samtidigt som det även finns andra delar av samma sanning. Att en hög andel av de studerande väljer att använda studiemedlen när de studerar tyder på att studiestödet är rekryterande. Det finns dock även andra förklaringar till hur hög andelen som studerar med studiemedel är, till exempel arbetsmarknadsläget, andelen som studerar på deltidsutbildningar, andelen som studerar på distans, de studerandes ålderssammansättning, med mera.

Det resonemang vi för och den bedömning vi gör i detta avsnitt använder indikatorerna och indikatormåttan som grund. Vi väljer dock att vidga perspektivet och diskuterar även lite mer fritt om vad som är rekryterande, utjämnande respektive samhällsekonomiskt hållbart.

11.2. Studiestödet ska rekrytera till studier

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och ska därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning.

Bland studerande på grundskole- och gymnasienivå vid komvux och folkhögskolor är det förhållandevis få av samtliga studerande som har studiemedel och ännu färre som tar studiemedlens lånedel. Vid komvux minskade andelen som hade studiemedel bland kvinnor på grundskolenivå, samtidigt som den ökade bland män på samma nivå under hösten 2018, vilket är den senaste tidpunkt vi har uppgifter för. Andelarna var oförändrade på gymnasienivå. Om man medräknar studiestartsstödet ökade andelarna både på grundskole- och gymnasienivån vid komvux under hösten 2018. Samtidigt minskade andelen med studiestöd på alla utbildningsnivåer inom folkhögskolan. En sammantagen bedömning tyder på att studiemedlens rekryterande effekt kan sägas vara i princip oförändrad vid komvux men minskande vid folkhögskolor. Även andra faktorer bidrar dock till utvecklingen, exempelvis att andelen deltidsstuderande ökar, att könsfördelningen ändras något, att andelen utrikes födda som har studiemedel ökar, samt den högkonjunktur som rådde under 2018 och som gjorde att fler klarade att finansiera studierna utan att ta studiemedel.¹⁵²

Andelen som studerar med studiemedel utomlands av samtliga studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå minskade med en procentenhet under 2019. Även detta kan tyda på att studiestödet rekryterar färre till utlandsstudier än tidigare. Att andelen äldre studerande har ökat de senaste åren och det emellanåt turbulenta läget i omvärlden kan dock också påverka situationen.

Inom de eftergymnasiala skolformerna i Sverige är andelen som har studiemedel hög och var i stort sett oförändrad. Det indikerar ett studiestöd som rekryterar både kvinnor och män till studier. Även den höga och ökande lånebenägenheten visar att studiestöd är en betydelsefull försörjningskälla för studerande i dessa skolformer. Att lånebenägenheten ökar kan dock även hänga samman med att de studerande använder färre andra inkomstkällor för sin försörjning.¹⁵³

Studiemedlens köpkraft i förhållande till konsumentprisindex (KPI) är ett någorlunda objektivt mått på hur studiemedlens värde står sig i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Detta indikatormått visar att de höjningar av studiemedlen som har genomförts de senaste åren medför att studiemedlen, i fast penningvärde, är mer värda än någonsin tidigare sedan 1965. Studiemedlens köpkraft ger därmed vid handen att studiemedlens rekryterande effekt bör vara god. Det som eventuellt kan tala emot detta är att hyrorna och bostadspriserna, framför allt i en del städer, har ökat betydligt mer än konsumentprisindex. Låginkomsttagare, som studerande ofta är, kan därmed uppleva att studiemedlen inte har förbättrats på det sätt som studiemedlens köpkraft visar.

11.3. Studiestödet ska utjämna skillnader

Studiestödet ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Det kan röra sig om att individer av olika kön ska ha samma möjligheter att studera eller om att utjämna geografiska eller sociala skillnader.

¹⁵² CSN (2017). Vad påverkar andelen som använder studiemedel? CSN, rapport 2018:10.

¹⁵³ CSN (2018). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017.

Inackorderingsstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder att studera. Av samtliga som fick studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2019 hade knappt 2 procent inackorderingsstillägg, vilket är en lika hög andel som under 2018. En lika stor del av de studerande använder därmed tillägget för att kunna läsa en utbildning på en annan ort än hemorten. Av dem som får inackorderingsstillägg var 59 procent kvinnor vilket kan tyda på att stödet är viktigare för kvinnor än för män. Studiestödets utjämnande effekt kan anses vara oförändrad mot bakgrund av antalet som studerar med inackorderingsstillägg.

Det extra tillägget ska ha en utjämnande effekt genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2019 var andelen som hade extra tillägg, i förhållande till samtliga som fick studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands, drygt 7 procent. Andelen var oförändrad jämfört med 2018 vilket även innebär att det extra tilläggets betydelse för studiestödets utjämnande effekt också kan anses vara oförändrad. Det kan ses som negativt att färre använder det extra tillägget och att det bidrar mindre till att utjämna skillnader, men det är samtidigt positivt att färre studerande med låga inkomster behöver använda det.

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stora utbildningsbehov. Det högre bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande. Andelen som fick högre bidrag på grundskolenivå minskade och andelen på gymnasienivå ökade under 2019. Den minskade mer för kvinnor än för män på grundskolenivån och ökade mer för män än för kvinnor på gymnasienivån. En sammantagen bedömning innebär att det högre bidragets utjämnande effekt totalt sett kan sägas vara oförändrad. Antalet studerande som fick högre bidrag ökade dock, vilket tyder på att fler som haft kort tidigare utbildning har sökt sig till studier och att det högre bidraget därmed fungerar utjämnande.

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och därmed hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Om fler föräldrar väljer att studera med anledning av tilläggsbidraget är bidraget selektivt rekryterande. Dessa föräldrar bedömer att studier, kanske tack vare tilläggsbidraget, är möjliga. Andelen som hade tilläggsbidrag minskade under 2019 på grundskolenivå och gymnasienivå, men ökade på eftergymnasial nivå. Detta tyder på att den utjämnande effekten av tilläggsbidraget har minskat marginellt på grundskole- och gymnasienivå, men ökat något på eftergymnasial nivå. Även barnen i dessa familjer kan antas ha gynnats av tilläggsbidraget och fått en förbättrad ekonomisk situation. Att kvinnliga föräldrar studerar i mycket högre utsträckning än manliga tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer studiehinder för kvinnliga föräldrar.

Tilläggslånet ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Andelen studerande som fick tilläggslån ökade med 1 procentenhet under 2019, vilket innebär att 9 procent av samtliga studerande har tilläggslån. Andelen studerande med tilläggslån är lika hög bland kvinnor som bland män. Den högsta andelen studerande med tilläggslån finns på eftergymnasial nivå. Under 2019 var denna andel 10 procent, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018. På grundskole- och gymnasienivå var motsvarande andelar oförändrat 7 respektive 2 procent. Att andelen med tilläggslån ökar bland dem

som studerar på eftergymnasial nivå kan vara en direkt effekt av att studiemedeltagarna har blivit äldre och därmed har rätt till tilläggsån. Det kan även vara en effekt av det goda arbetsmarknadsläget där allt fler har haft tillräckliga inkomster innan de påbörjar studierna och därmed kan få tilläggsån. Men det kan också indikera att studiestödets utjämnande effekt har förstärkts.

Antalet kvinnor och män som studerar på grundskolenivå och gymnasienivå med studiestartsstöd ger en indikation på att studiestartsstödet fungerar utjämnande eftersom det riktar sig till personer som annars inte skulle välja att studera. Antalet studerande kvinnor och män ökade under 2019 trots att budgetmedlen halverades. Könsfördelningen är jämnare bland dem som har studiestartsstöd än bland komvux-studerande som har studiemedel. Vi bedömer därmed att studiestartsstödet bidrar till att studiestödet i högre utsträckning under 2019 än under 2018, utjämnade skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidrog till ökad social rättvisa.

11.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning, är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet uppfylls, det vill säga om det har en god effekt för samhällsekonomin över tid eller inte. Betalningsgraden ökade med 0,4 procentenheter för samtliga låntagare. Det var särskilt positivt att betalningsgraden för låntagare som är bosatta utomlands ökade med 2,6 procentenheter. Att inbetalningarna ökade med 388 miljoner kronor förstärker bilden.¹⁵⁴

Att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin kan sägas innebära att systemet ska vara hållbart både ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen är andra indikatorer som används i bedömningen av studiestödets måluppfyllelse.

Antalet låntagare som fick nedsättning ökade under 2019, men andelen av samtliga låntagare minskade med 0,1 procentenhet. Det kan anses vara positivt för samhällsekonomin att andelen som fick nedsättning minskade, även om minskningen var marginell. Att antalet låntagare som fick nedsättning ökade kan dock ses som negativt eftersom det kan öka risken för framtida avskrivningar av lån och dessutom ökar livstidskostnaden för ett lån för den enskilda låntagaren. Men det kan även ses som positivt att låntagare som har rätt till nedsättning också ansöker om det, istället för att låta bli att ansöka och samtidigt kanske inte klarar av sin återbetalning.

Även det nedsatta beloppet ökade med tre procent jämfört med 2018. Att det nedsatta beloppet ökar kan ses som negativt både för samhällsekonomin och för låntagarna. Det kan dock samtidigt vara positivt för enskilda låntagare som inte hade klarat sin

¹⁵⁴ Autogirodragningen för december 2018, som försenades till början av 2019 borträknad.

återbetalning om de inte hade beviljats nedsättning. Det är bättre att låntagarna tar ansvar för sin betalning och ansöker om nedsättning än att de låter bli att betala.

Eftersom indikatorerna pekar i olika riktning och då det handlar om små förändringar, bedöms nedsättningarnas samlade effekt på samhällsekonomin vara i stort sett oförändrad.

Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp är en annan av de indikatorer som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet har uppfyllts. Indikatorn används för att mäta studiestödets effekt på samhällsekonomin.

Antalet låntagare som fick avskrivning minskade, liksom det avskrivna beloppet. Att färre får avskrivning och att beloppet minskar är positivt för samhällsekonomin. Samtidigt ska vi minnas att avskrivning kan vara positivt för den som får sitt lån avskrivet. Antalet avskrivningar minskade för alla avskrivningsorsaker med undantag för avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier och små belopp. Möjligheten att få avskrivning för behörighetsgivande studier är dock avskaffad och kommer successivt att fasas ut.

Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden är också ett tecken på om studiestödet är samhällsekonomiskt hållbart eller inte. CSN beräknar varje år ett belopp som borde reserveras för att täcka framtida förluster. Av den totala låneskulden reserverades under året 24,8 miljarder kronor (11 procent), vilket var en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med året innan. Indikatorn innebär alltså att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats ur detta perspektiv.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster. Den 31 december 2019 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,8 miljarder kronor. Av denna reserverades 3,8 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet svarar mot 26 procent av fordran. Detta kan jämföras med att fordran var 14,8 miljarder och det reserverade beloppet 4,0 miljarder kronor den 31 december 2018. Det motsvarade 27 procent av fordran. Den del av fordran som reserveras för framtida förluster minskade därmed mellan 2018 och 2019. Vår bedömning är därför att systemet blivit något mer samhällsekonomiskt hållbart. Beräkningen påverkas dock både av ränteläget och av konjunkturläget i form av låntagarnas inkomster, vilket emellanåt kan göra prognoserna överdrivet optimistiska.

Referenser

- CSN (2010). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier*. Dnr 2010-2189-9312.
- CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen*. CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.
- CSN (2012). *Studierande med extra tillägg – En grupp i förändring*. CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.
- CSN (2014). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler*. CSN, rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.
- CSN (2015). *Förändrad studieresultatprövning. Effekter av ändrade regler för rätt till studiemedel*. CSN, rapport 2015:6. Dnr 2015-219-6296.
- CSN (2016). *Kostnadsersättning till lärlingar 2013/14–2015/16. Kommenterad statistik*. Dnr. 2015-100-9484.
- CSN (2017). *Höjd påminnelseavgift 2015 – påverkan på låntagarna*. CSN, rapport 2017:8. Dnr 2017-219-8449.
- CSN (2018a). *Studierandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451.
- CSN (2018b). *Vad påverkar andelen som använder studiemedel?* CSN, rapport 2018:10. Dnr 2018-213-15291.
- CSN (2019a). *Studiehjälp bland flyktingar – kommenterad statistik*. CSN, rapport 2019:4. Dnr ADM/2019:152.
- CSN (2019b). *Årsrapport 2019 – Aktiviteter för rättsliga gruppen i Umeå*. Intern rapport.
- CSN (2019c). *Statistik över studiestödsnyttjande 2018*. Dnr ADM 2019:19
- CSN (2020a). *Skillnader mellan kvinnor och män i nyttjande av studiestöd och återbetalning av studielån*. CSN, rapport 2020:3. ADM 2020:27.
- CSN (2020b). *Vilka studerar utan studiemedel?* CSN, rapport 2020:1. Dnr ADM 2020:16.
- Dir. 2018:17. *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning*. Kommittédirektiv.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2020-01-16) Tabell: *Översikt över beviljade uppehållstillstånd 2009–2019*.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2020-02-05) Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2019*.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2020-02-07). Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket*.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2020-02-07) Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl*.

Proposition 2012/13:152. *Studiemedel i en globaliserad värld.*

Proposition 2018/18:1. *Budgetpropositionen för 2018.* Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Proposition 2018/19:1. *Budgetpropositionen för 2019.* Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Skolverket (2020) Sökande till gymnasieskolan, efter svensk och utländsk bakgrund.
Tabell 2 B *Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå*
https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=548283 (2020-01-23)

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet.* Betänkande av GRUV-utredningen.

Statistiska centralbyrån, *Folkmängd efter ålder, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen).
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/83916> (2020-03-03).

Statistiska centralbyrån, Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2018.*
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/befolkningens-studiedeltagande/> (2020-02-05).

Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid.* <http://www.statistikdatabasen.scb.se> (Hämtad 2017-11-27, 2020-01-02).

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie.* Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.

Vi gör studier möjligt.